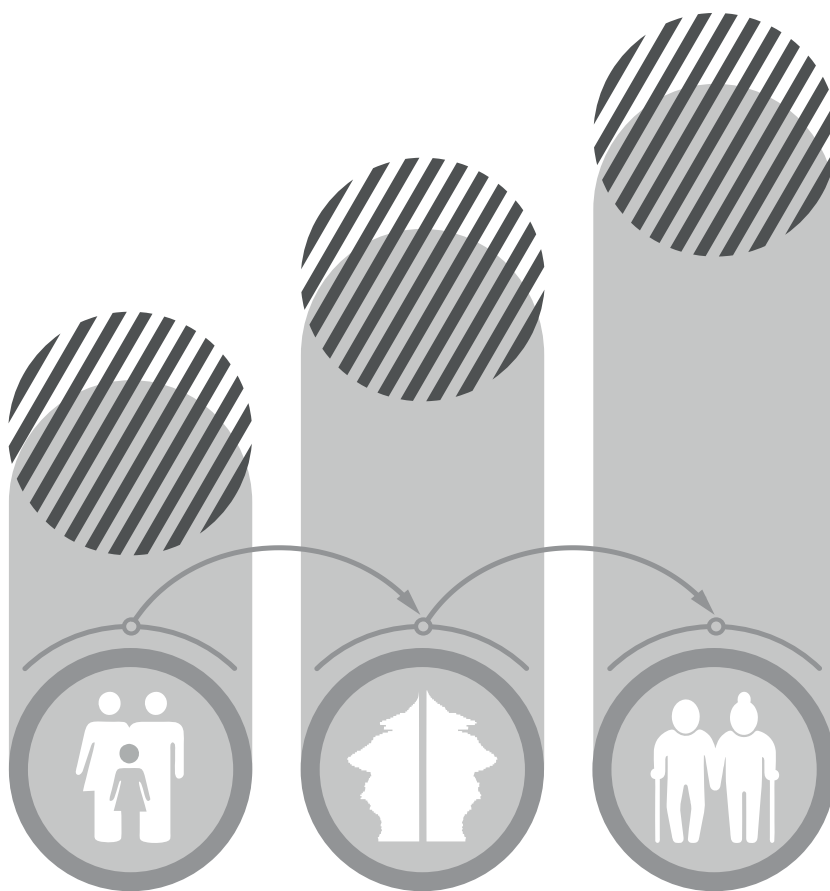

Sytuacja demograficzna województwa wielkopolskiego w 2019 r.

Poznań 2020

Demographic situation of Wielkopolskie Voivodship in 2019

Sytuacja demograficzna województwa wielkopolskiego w 2019 r.

Demographic situation of Wielkopolskie Voivodship
in 2019

Opracowanie merytoryczne, graficzne i redakcyjne

Content-related works, graphics and editorial works

Urząd Statystyczny w Poznaniu, Wielkopolski Ośrodek Badań Regionalnych – Dział Opracowań Zbiorczych
Statistics Office in Poznań, Wielkopolski Regional Research Centre – Division of Aggregate Studies

pod kierunkiem

supervised by

Ewy Kowalki

Zespół autorski

Editorial team

Agnieszka Bieniek, Ewa Filipczuk, Marta Kowalczyk, Katarzyna Piętak, Maciej Pilarski, Ewelina Żelobowska

ISSN 2719-4108

Publikacja dostępna na stronie

Publication available on website

<http://poznan.stat.gov.pl/>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data – please indicate the source

Przedmowa

Publikacja „Sytuacja demograficzna województwa wielkopolskiego w 2019 r.” po raz drugi ukazuje się w ramach serii wydawniczej Analizy statystyczne. W zakresie konstrukcji oraz formy prezentacji tego-
roczne wydanie nawiązuje do poprzedniej edycji.

Zasadniczą część opracowania stanowi komentarz analityczny, który obejmuje różnorodne zagadnie-
nia populacyjne, takie jak stan ludności i jej rozmieszczenie na terytorium województwa, podstawowe
struktury demograficzne, proces starzenia, ruch naturalny i migracje oraz aktywność demograficzna.
Całość wzbogacono graficzną ilustracją w postaci map i wykresów prezentujących wybrane zjawiska
i tendencje. Zestawienie najważniejszych danych demograficznych zamieszczono w części tabelarycznej
w formacie Excel.

Uzupełnieniem tegorocznej edycji publikacji jest prezentacja danych z uwzględnieniem stopnia urbani-
zacji sformułowanego przez Eurostat (Degree of Urbanisation – DEGURBA). Dodatkowo analizę zjawiska
starzenia populacji poszerzono o problematykę wsparcia międzypokoleniowego i charakterystykę naj-
starszej grupy ludności, tj. w wieku 85 lat i więcej. Ponadto do opisu ruchu wędrownego włączono
wskaźnik atrakcyjności migracyjnej.

Przekazując Państwu niniejszą publikację, mam nadzieję, że okaże się ona cennym źródłem informa-
cji o sytuacji demograficznej mieszkańców województwa wielkopolskiego. Będziemy zobowiązani za
wszelkie opinie i uwagi dotyczące tematyki i struktury opracowania, co pozwoli na lepsze dostosowanie
kolejnych edycji do oczekiwań odbiorców.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Poznaniu

Jacek Kowalewski

Poznań, lipiec 2020 r.

Preface

The publication entitled "Demographic situation of Wielkopolskie Voivodship in 2019" appears in the series Statistical analyses for the second time. In terms of its scope, structure and form of presentation, the study continues the format of the previous edition.

The major part of the review consists of the analytical commentary which covers a variety of demographic issues such as the current population and its distribution in the voivodship, basic population structures, the aging process, vital statistics, migration and demographic dynamics. The study was enriched by maps and charts illustrating of the various phenomena and trends. A summary of the most important demographic data is provided in the tabular part of the study in Excel format.

A complement to this year's edition is the presentation of data using the degree of urbanization defined by Eurostat (Degree of Urbanization – DEGURBA). In addition, the analysis regarding the phenomena of the ageing population was extended to include the intergenerational support indicator and furthermore a group of people aged 85 and more is described in detail. Moreover, the migration attractiveness index was included in the description of the population movement.

I hope that the publication will be a valuable source of knowledge about the demographic situation of the residents of Wielkoposkie Voivodship. Any comments and suggestions concerning the thematic scope and structure of the review will be greatly appreciated and will help us improve future editions to meet the needs of our readers.

Director
of the Statistical Office
in Poznań

Jacek Kowalewski

Poznań, July 2020

Spis treści

Contents

	Str. Page
Przedmowa	3
Preface	4
Objaśnienia znaków umownych	10
Symbols	10
Skróty	10
Abbreviations	10
Synteza	11
Executive summary	13
Rozdział 1. Stan i struktura ludności	15
Chapter 1. Size and population structure	
1.1. Powierzchnia i podział terytorialny	15
1.1. Area and territorial division	
1.2. Stan ludności	16
1.2. Size of population	
1.3. Rozmieszczenie ludności	18
1.3. Population distribution	
1.4. Ludność według płci	23
1.4. Population by sex	
1.5. Ludność według ekonomicznych grup wieku	26
1.5. Population by economic age group	
1.6. Trwanie życia	30
1.6. Life expectancy	
1.7. Starzenie się ludności	31
1.7. Population ageing	
1.8. Typologia trójkąta Osanna	42
1.8. Typology Osanna's triangle	
Rozdział 2. Ruch naturalny ludności	45
Chapter 2. Vital statistics of population	
2.1. Małżeństwa	47
2.1. Marriages	
2.2. Separacje	50
2.2. Separations	
2.3. Rozwody	51
2.3. Divorces	
2.4. Urodzenia żywe	53
2.4. Live births	
2.5. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności	56
2.5. Female fertility rate and reproduction rates	
2.6. Umieralność	59
2.6. Mortality	
2.7. Zgony według przyczyn	61
2.7. Deaths by causes	

	Str. Page
2.8. Przyrost naturalny	62
2.8. Natural increase	
Rozdział 3. Migracje ludności	65
Chapter 3. Migration of population	
3.1. Migracje wewnętrzne na pobyt stały	68
3.1. Internal migration for permanent residence	
3.2. Migracje zagraniczne na pobyt stały	72
3.2. International migration for permanent residence	
3.3. Migracje na pobyt czasowy	73
3.3. Migration for temporary stay	
Rozdział 4. Aktywność demograficzna	74
Chapter 4. Demographic activity	
Uwagi metodologiczne	78
Methodological notes	82

Spis tablic

List of tables

	Str. Page
Tablica 1. Powierzchnia i ludność w 2019 r.	15
Table 1. Area and population in 2019	
Tablica 2. Miasta i ludność w miastach w 2019 r.	20
Table 2. Towns and urban population in 2019	
Tablica 3. Gminy zamieszkałe przez ludność wiejską w 2019 r.	22
Table 3. Gminas and rural population in 2019	
Tablica 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku w 2019 r.	26
Table 4. Population by economic age groups in 2019	
Tablica 5. Ludność według biologicznych grup wieku i mediana wieku w 2019 r.	32
Table 5. Population by biological age groups and median age in 2019	
Tablica 6. Podstawowe dane o ruchu naturalnym ludności w 2019 r.	45
Table 6. Major data on vital statistics of population in 2019	
Tablica 7. Nowożeńcy według płci, poprzedniego stanu cywilnego i wieku w 2019 r.	48
Table 7. Grooms and brides by sex, previous marital status and age in 2019	
Tablica 8. Separacje orzeczone w 2019 r.	50
Table 8. Separations in 2019	
Tablica 9. Rozwody w 2019 r.	52
Table 9. Divorces in 2019	
Tablica 10. Urodzenia żywe w 2019 r. według wieku i poziomu wykształcenia matki	55
Table 10. Live births by age and educational level of mother in 2019	
Tablica 11. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności w 2019 r.	57
Table 11. Female fertility and reproduction rates of population in 2019	
Tablica 12. Przyrost naturalny w 2019 r.	62
Table 12. Natural increase in 2019	
Tablica 13. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2019 r.	66
Table 13. Internal and international migration of population for permanent residence in 2019	

Spis wykresów

List of charts

	Str. Page
Wykres 1. Ludność w miastach i na wsi	16
Chart 1. Population in urban areas and rural areas	
Wykres 2. Różnica między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn według wieku w 2019 r.	25
Chart 2. Difference between the number of females and the number of males by age in 2019	
Wykres 3. Ludność według płci i wieku w latach 2000, 2019 oraz prognoza na 2050	27
Chart 3. Population by sex and age in 2000, 2019 and 2050 projection	
Wykres 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	28
Chart 4. Non-working age population per 100 persons of working age	
Wykres 5. Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku 0 lat	31
Chart 5. Life expectancy at 0 age	
Wykres 6. Mediana wieku ludności według płci	33
Chart 6. Median age of population by sex	
Wykres 7. Osoby starsze według grup wieku	37
Chart 7. The elderly by age groups	
Wykres 8. Indeks starości	39
Chart 8. The old age index	
Wykres 9. Zróżnicowanie gmin pod względem udziału liczby dzieci w wieku 0–14 lat oraz osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności w 2019 r.	40
Chart 9. The diversity of gminas in terms of the share of numer of children aged 0–14 years and persons aged 65 years and more in total population in 2019	
Wykres 10. Ruch naturalny na 1000 ludności	46
Chart 10. Vital statistics per 1000 population	
Wykres 11. Małżeństwa zawarte na 1000 ludności	47
Chart 11. Marriages contracted per 1000 population	
Wykres 12. Mediana wieku nowożeńców	49
Chart 12. Median age of bridegrooms and brides	
Wykres 13. Separacje na 100 tys. ludności	51
Chart 13. Separations per 100 thousand population	
Wykres 14. Rozwody na 100 ludności	52
Chart 14. Divorces per 1000 population	
Wykres 15. Płodność kobiet – urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat	57
Chart 15. Female fertility – live births per 1000 women aged 15–49 years	
Wykres 16. Współczynniki reprodukcji ludności	58
Chart 16. Reproduction rates of population	
Wykres 17. Saldo migracji ludności	65
Chart 17. Net migration of population	
Wykres 18. Migracje zagraniczne na pobyt stały w 2019 r.	72
Chart 18. International migration for permanent residence in 2019	
Wykres 19. Typologia demograficzna powiatów według metody Webba w latach 2015–2019	76
Chart 19. Demographic typology of powiats by Webb's method in 2015–2019	

Spis map

List of map

	Str. Page
Mapa 1. Ludność według powiatów i gmin w 2019 r.	17
Map 1. Population by powiats and gminas in 2019	
Mapa 2. Gęstość zaludnienia według powiatów i gmin w 2019 r.	19
Map 2. Population density by powiats and gminas in 2019	
Mapa 3. Wskaźnik urbanizacji według powiatów w 2019 r.	21
Map 3. Urbanization rate by powiats in 2019	
Mapa 4. Typy gmin zgodnie ze stopniem urbanizacji (DEGURBA)	23
Map 4. Types of gminas according to degree of urbanization (DEGURBA)	
Mapa 5. Współczynnik feminizacji według powiatów i gmin w 2019 r.	24
Map 5. Femininity ratio by powiats and gminas in 2019	
Mapa 6. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według powiatów i gmin w 2019 r.	29
Map 6. Non-working age population per 100 persons of working age by powiats and gminas in 2019	
Mapa 7. Mediana wieku ludności według płci i powiatów w 2019 r.	34
Map 7. Median age of population by sex and powiats in 2019	
Mapa 8. Mediana wieku ludności według miejsca zamieszkania i powiatów w 2019 r.	35
Map 8. Median age of population by place of residence and powiats in 2019	
Mapa 9. Współczynnik starości demograficznej według powiatów	36
Map 9. The rate of demographic ageing by powiats	
Mapa 10. Wskaźnik wsparcia osób najstarszych według powiatów	41
Map 10. Elderly support ratio by powiats	
Mapa 11. Klasyfikacja powiatów według ekonomicznych grup wieku w 2019 r. – trójkąt Osanna	43
Map 11. Classification of powiats by economic groups of age in 2019 – Osanna's tringle	
Mapa 12. Klasyfikacja gmin według ekonomicznych grup wieku w 2019 r. – trójkąt Osanna	44
Map 12. Classification of gminas by economic groups of age in 2019 – Osanna's tringle	
Mapa 13. Urodzenia żywe na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.	54
Map 13. Live births per 1000 population by powiats and gminas in 2019	
Mapa 14. Zgony na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.	60
Map 14. Deaths per 1000 population by powiats and gminas in 2019	
Mapa 15. Przyrost naturalny na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.	63
Map 15. Natural increase per 1000 population by powiats and gminas in 2019	
Mapa 16. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.	67
Map 16. Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population by powiats and gminas in 2019	
Mapa 17. Napływ migrantów z innych województw do województwa wielkopolskiego na pobyt stały według płci w 2019 r.	69
Map 17. Inflow of migrants from other voivodships to Wielkopolskie Voivodship for permanent residence by sex in 2019	
Mapa 18. Odpływ migrantów z województwa wielkopolskiego do innych województw na pobyt stały według płci w 2019 r.	70
Map 18. Outflow of migrants from Wielkopolskie Voivodship to other voivodships for permanent residence by sex in 2019	
Mapa 19. Wskaźnik atrakcyjności migracyjnej według powiatów w 2019 r.	71
Map 19. Migration attractiveness index by powiats in 2019	
Mapa 20. Typologia demograficzna gmin i powiatów według metody Webba w latach 2015–2019	77
Map 20. Demographic typology of gminas and powiats by Webb's method in 2015–2019	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (–)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given
Comma (,)	used in figures to represent the decimal point

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys.	tysiąc
km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
p.proc. pp	punkt procentowy percentage point
dok. cont.	dokończenie continued
r.	rok
tabl.	tablica table
np. e.g.	na przykład for example
poz.	pozycja
nr (Nr) No.	numer number
ust.	ustęp
Dz. U.	Dziennik Ustaw
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami
NSP	Narodowy Spis Ludności i Mieszkań
PESEL	Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności Universal Electronic System for Registration of the Population
GUS	Główny Urząd Statystyczny
USC	Urząd Stanu Cywilnego

Synteza

W końcu 2019 r. w województwie wielkopolskim mieszkało 3498,7 tys. osób, co stanowiło 9,1% ludności Polski. Pod względem liczebności populacji wielkopolskie zajmowało 3. miejsce w kraju, po mazowieckim i śląskim. Na 1 km² powierzchni województwa przypadało przeciętnie 117 osób (wobec 123 osób w Polsce).

Dysproporcje w rozmieszczeniu ludności ilustruje analiza klasyfikacji gmin do określonej kategorii stopnia urbanizacji DEGURBA. Ponad 28% ludności skupione było na zaledwie 2% powierzchni regionu, zaklasyfikowanej do kategorii miasta, 32% populacji mieszkało na obszarach o średniej gęstości zaludnienia (23% terytorium województwa), podczas gdy powierzchnię obejmującą obszary wiejskie (75%) zamieszkiwało 40% ogółu ludności.

Roczny przyrost liczby ludności województwa wielkopolskiego w 2019 r. wyniósł 4,8 tys. osób, tj. 0,1%. W tym czasie liczba mieszkańców wsi zwiększyła się o 0,7%, natomiast liczba ludności w miastach obniżyła się o 0,4%. Wzrost liczby ludności dotyczył 104 spośród 226 gmin regionu. Największy przyrost ludności odnotowano w gminach zlokalizowanych w pobliżu Poznania.

Nie uległa zmianie struktura ludności według płci, kobiety nadal stanowią większą część mieszkańców województwa (51,3%), a współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) pozostaje na niezmienionym poziomie (106) od lat, przy czym w miastach wyniósł on 110, a na wsi – 100, co wskazuje na równowagę płci na obszarach wiejskich.

W województwie wielkopolskim, podobnie jak w całej Polsce, postępuje proces starzenia się ludności. Od roku 2010 współczynnik starości demograficznej zwiększył się o 5,0 p.proc., w tym w ostatnim roku o 0,5 p.proc., osiągając w 2019 r. 16,8% (w kraju wzrost o 4,6 p.proc. do 18,1%). Mediana wieku w ciągu dekady przesunęła się o ponad 3 lata do 40 lat, z tego w 2019 r. o blisko pół roku, ale była niższa niż średnio w kraju (41 lat). Indeks starości, czyli relacja pokoleniowa dziadków i wnuczków zwiększyła się w ciągu 10 lat o 29 do 102 osób. W 2019 r. po raz pierwszy liczba osób starszych przekroczyła liczbę dzieci. Wskaźnik wsparcia międzypokoleniowego wyniósł 9, co oznacza, że na 100 osób w wieku 50–64 lata przypadało 9 osób w wieku 85 lat i więcej (wzrost o 3 osoby w porównaniu z 2010 r.).

W wyniku zmian w strukturze wieku ludności, wzrasta wartość współczynnika obciążenia demograficznego, tj. liczby osób w wieku nieprodukcyjnym liczonych na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 2019 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 66,3 osób w wieku nieprodukcyjnym wobec 64,7 przed rokiem. Od 2010 r. wskaźnik obciążenia zwiększył się o ponad 12 osób.

Analizując proces starzenia się mieszkańców województwa wielkopolskiego na niższym poziomie podziału terytorialnego przy użyciu typologii trójkąta Osanna uwzględniającej strukturę ekonomicznych grup wieku, można stwierdzić, że znaczny obszar regionu cechuje młodość demograficzna.

W 2019 r. w województwie zarejestrowano 17,6 tys. nowych małżeństw, tj. o 3,3% mniej niż w 2018 r. W przeliczeniu na 1000 ludności liczba zawartych małżeństw wyniosła 5,03 (wobec 5,20 przed rokiem). Ponadto orzeczono 5,8 tys. rozwodów (o 0,4% więcej) i 91 separacji (o 25,4% mniej).

W województwie wielkopolskim utrzymuje się przewaga urodzeń żywych nad zgonami decydująca o wielkości przyrostu naturalnego. W 2019 r. liczba urodzeń była o 3,2 tys. większa od liczby zgonów. Mimo że współczynnik przyrostu naturalnego liczony na 1000 ludności kształtuje się na poziomie niższym niż przed rokiem (+0,92 wobec +1,05), to nadal ma wartość dodatnią, znacznie przewyższającą średnią krajową (-0,91). W miastach wskaźnik przyrostu przyjmował wartości ujemne (-0,31 wobec -0,11 w 2018 r.), ale na obszarach wiejskich pozostał dodatni, obniżając się jednak z +2,43 w 2018 r. do +2,37 w 2019 r.

Współczynnik płodności kobiet (liczba urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat) w 2019 r. wyniósł 45,09 (wobec 46,42 rok wcześniej), co plasowało województwo wielkopolskie na 4. miejscu w kraju (średnio 41,81). Największy poziom wskaźnika płodności kobiet odnotowano w grupie wieku 25–29 lat (109,39).

Wielkopolskie jest województwem o stosunkowo dużym natężeniu migracji wewnętrznej, a liczba osób przemieszczających się (przybywających i wyjeżdżających łącznie) należy do największych w Polsce, po województwie mazowieckim. Utrzymuje się przewaga napływu migracyjnego nad odpływem, a saldo migracji stałej, liczone na 1000 ludności, jest tu ciągle dodatnie (w 2019 r. +0,42 wobec +0,37 przed rokiem). Z analizy wskaźnika efektywności migracji wynika, że najbardziej atrakcyjnymi terenami do zamieszkania okazały się powiaty: poznański, leszczyński i średzki. W wielkopolskim zachowane jest także niewielkie dodatnie saldo migracji zagranicznych na pobyt stały. W przeliczeniu na 1000 ludności wskaźnik ten w 2019 r. wyniósł +0,07 wobec +0,05 przed rokiem.

Zgodnie z klasyfikacją Webba, biorącą pod uwagę relację przyrostu naturalnego i salda migracji stałej, wielkopolskie w 2019 r. (podobnie jak w 2015 r.) należało do grupy województw aktywnych demograficznie, czyli zaludniających się. Wzrost liczby ludności był spowodowany w większym stopniu dodatnim przyrostem naturalnym niż przyrostem migracyjnym.

Executive summary

At the end of 2019 the number of people living in Wielkopolskie Voivodship was 3498.7 thousand, accounting for 9.1% of the population of Poland, which makes it the third most populous voivodship in the country, behind Mazowieckie and Śląskie. The average population density per 1 km² was 117 persons (compared to 123 persons for Poland).

The disproportions in the distribution of the population are illustrated by the analysis of the classification based on a gmina division to a specific category of degree of urbanization (DEGURBA). Over 28% of the population was concentrated in only 2% of the region's area, classified as a city, 32% of the population lived in intermediate density areas (23% of the voivodeship's territory), while 40% of the total population lived in rural areas (75%).

The annual population increase in the voivodship in 2019 was 4.8 thousand, i.e. 0.1%. During that time the rural population grew by 0.7%, while the urban population declined by 0.4%. Population growth was recorded in 104 out of 226 gminas of the voivodship. The biggest increase was observed in gminas located in the vicinity of Poznań.

There was no change in the population structure in terms of sex, with women still slightly outnumbering men (51.3%). While the feminization coefficient (the number of women per 100 men) has remained at the same level (106) for a number of years, in 2019 it was 110 in towns and 100 in rural areas, which indicates a balanced sex ratio.

Like the rest of Poland, Wielkopolskie Voivodship is experiencing population aging. Since 2010, the share of population aged 65 and over has increased by 5.0 percentage points, by 0.5 pp in 2019 alone, reaching 16.8% (for Poland the increase was 4.6 pp to 18.1%). Over the last decade, the median age has increased by more than 3 years to 40 years, by nearly six months in 2019, but still over a year lower than the national average (41 years). The old age index, i.e. the generational relation between grandparents and grandchildren, increased by 29 to 102 people over 10 years. In 2019, for the first time, the number of elderly people exceeded the number of children. The intergenerational support ratio was 9, which means that for 100 people aged 50–64 there were 9 people aged 85 and more (an increase by 3 compared to 2010).

Changes in the population structure have caused a rise in the total dependency ratio, which is the ratio of now-working age dependents to 100 people of working age. In 2019 this ratio was equal to 66.3, compared to 64.7 one year earlier. Since 2010, the total dependency ratio has increased by more than 12 persons.

Analyzing the aging process of the population in the Wielkopolskie Voivodship at the lower level of the territorial division using the Osann's triangle typology which takes into account the structure of economic age groups, it can be concluded that a significant area of the region is characterized as the type of demographic youth.

17.6 thousand new marriages were registered in Wielkopolskie in 2019, which is 3.3% fewer than in 2018. The crude marriage rate (per 1000 population) was 5.03 (compared to 5.20 a year earlier). In 2019, courts granted 5.8 thousand decrees of divorce (compared to 2018 increase by 0.4%) and 91 decrees of separation (decline by 25.4%).

For a number of years the number of live births has exceeded the number of deaths, which determines the rate of natural increase (RNI). In 2019, births outnumbered deaths by 3.2 thousand. Although the rate of natural increase per 1000 population was lower than a year earlier (+0.92 compared to +1.05), it is still positive and considerably higher than the national average of -0.91. In urban areas, RNI was negative (-0.31 compared to -0.11 in 2018), while in rural areas it remained positive despite a decline from +2.43 in 2018 to +2.37 in 2019.

The fertility rate (the number of live birth per 1000 women aged 15–49) in 2019 was 45.09 (compared to 46.42 a year earlier), the fourth highest in Poland (41.81 on average). The highest age specific fertility rate was observed in the group of women aged 25–29 (109.39).

Wielkopolskie is a voivodship with a relatively high rate of internal migration, where the number of migrants (incoming and outgoing combined) is one of the highest in Poland, following Mazowieckie Voivodship. Incoming migration flows continued to exceed outgoing flows and the permanent net migration per 1000 population remained positive (+0.42 in 2019 compared to +0.37 in 2018). The analysis of the migration efficiency index shows that the following powiats: Poznański, Leszczyński and Średzki turned out to be the most attractive areas to live in. There was also a slight positive permanent net migration of foreigners per 1000: +0.07 in 2019 compared to +0.05 one year earlier.

According to the classification of Webb, taking into account the ratio of natural increase and permanent net migration, Wielkopolskie Voivodship in 2018 (similarly as in 2015) belonged to the group of voivodships that are demographically active, i.e. populating. The increase in population was caused more by a positive natural increase than by a positive net migration.

Rozdział 1

Chapter 1

Stan i struktura ludności

Size and population structure

1.1. Powierzchnia i podział terytorialny

1.1. Area and territorial division

Województwo wielkopolskie, położone w środkowo-zachodniej części Polski, zajmuje obszar 29826 km², stanowiący 9,5% powierzchni kraju. Zgodnie z Klasyfikacją Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS), wielkopolskie wraz z województwami lubuskim i zachodniopomorskim tworzy makroregion północno-zachodni. W 2019 r. struktura administracyjna województwa wielkopolskiego obejmowała 31 powiatów, 4 miasta na prawach powiatu oraz 226 gmin, z tego 19 miejskich, 94 miejsko-wiejskie i 113 wiejskich. Sieć osadniczą województwa tworzyło 113 miast i 5456 miejscowości wiejskich.

Tablica 1. Powierzchnia i ludność w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Table 1. Area and population in 2019
As of 31st December

Województwa Voivodships	Powierzchnia w km ² Area in km ²	Ludność Population		Lokata według Ranking position by	
		ogółem total	na 1 km ² per 1 km ²	powierzchni w km ² area in km ²	ludności population
Dolnośląskie	19947	2900163	145	7	5
Kujawsko-pomorskie	17971	2072373	115	10	10
Lubelskie	25123	2108270	84	3	9
Lubuskie	13988	1011592	72	13	15
Łódzkie	18219	2454779	135	9	6
Małopolskie	15183	3410901	225	12	4
Mazowieckie	35559	5423168	153	1	1
Opolskie	9412	982626	104	16	16
Podkarpackie	17846	2127164	119	11	8
Podlaskie	20187	1178353	58	6	14
Pomorskie	18323	2343928	128	8	7
Śląskie	12333	4517635	366	14	2
Świętokrzyskie	11710	1233961	105	15	13
Warmińsko-mazurskie	24173	1422737	59	4	12
Wielkopolskie	29826	3498733	117	2	3
Zachodniopomorskie	22905	1696193	74	5	11

Pod względem powierzchni wielkopolskie zajmuje 2. miejsce w kraju za mazowieckim, a biorąc pod uwagę gęstość zaludnienia (117 osób na 1 km², przy średniej w kraju 123 osoby), lokuje się w środkowej części listy województw (8. miejsce). Województwem o największym zagęszczeniu ludności było śląskie (366 osób na 1 km²), a najmniej zaludnione pozostają podlaskie (58) i warmińsko-mazurskie (59).

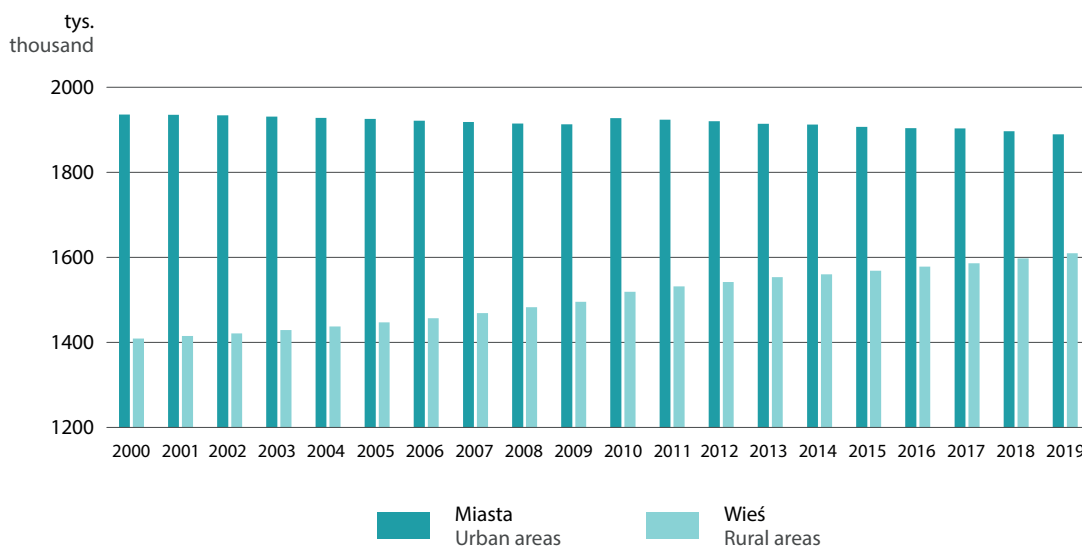
1.2. Stan ludności

1.2. Size of population

Według stanu w końcu 2019 r., w województwie wielkopolskim mieszkało 3498,7 tys. osób. Liczba ta, stanowiąca 9,1% ludności Polski, lokuje wielkopolskie na 3. miejscu w kraju po województwach mazowieckim (14,1%) i śląskim (11,8%). Do największych pod względem liczby mieszkańców powiatów w wielkopolskim należał Poznań (534,8 tys. osób) i powiat poznański (399,3 tys. osób). Najmniejszą liczbę ludności odnotowano w powiecie międzychodzkim (36,8 tys. osób) oraz chodzieskim (47,1 tys. osób).

Wykres 1. Ludność w miastach i na wsi
Stan w dniu 31 grudnia

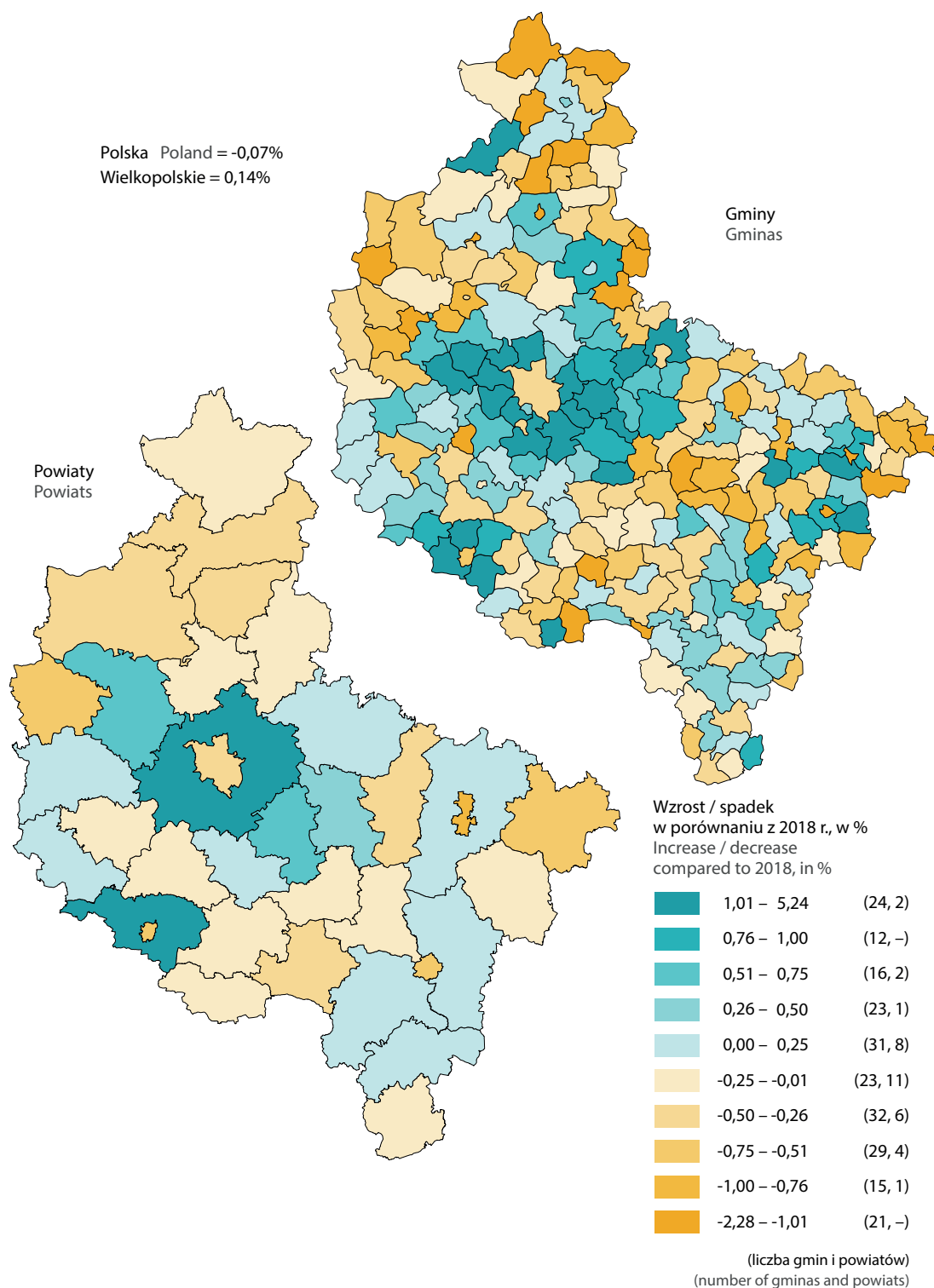
Chart 1. Population in urban areas and rural areas
As of 31st December

W porównaniu z 2018 r. liczba mieszkańców województwa zwiększyła się o 4,8 tys., tj. o 0,1%. Szybciej niż przeciętnie w województwie rosła liczba ludności wiejskiej. Wzrost w tej grupie wyniósł 0,7% (o 11,7 tys. osób), podczas gdy w wielkopolskich miastach liczba ludności zmniejszyła się w tym czasie o 0,4% (o 6,9 tys.). Na wsi liczba kobiet zwiększyła się nieco bardziej niż mężczyzn (odpowiednio o 0,8% i 0,7%), w miastach natomiast spadek był jednakowy dla obu płci (po 0,4%).

**Mapa 1. Ludność według powiatów i gmin w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 1. Population by powiats and gminas in 2019
As of 31st December

W porównaniu z 2018 r. w 9 powiatach przyrost ludności był większy niż przeciętnie w województwie, przy czym relatywnie najbardziej zwiększyła się liczba mieszkańców powiatów poznańskiego (o 2,3%) i leszczyńskiego (o 1,3%). Największy spadek liczby ludności obserwowano w tym czasie w miastach na prawach powiatu: Koninie (o 0,8%), Kaliszu i Lesznie (po 0,7%) oraz w powiecie międzychodzkiem i kolskim (po 0,6%). Populacja w dużych ośrodkach miejskich maleje na rzecz okolicznych gmin, co pokazuje główne tendencje migracyjne. Największy względny przyrost ludności wystąpił w podpoznańskich gminach: Kórnik, Dopiewo (po 5,2%), Kleszczewo (o 5,1%), Rokietnica (o 4,9%), Komorniki (o 4,2%) i Tarnowo Podgórne (o 3,7%).

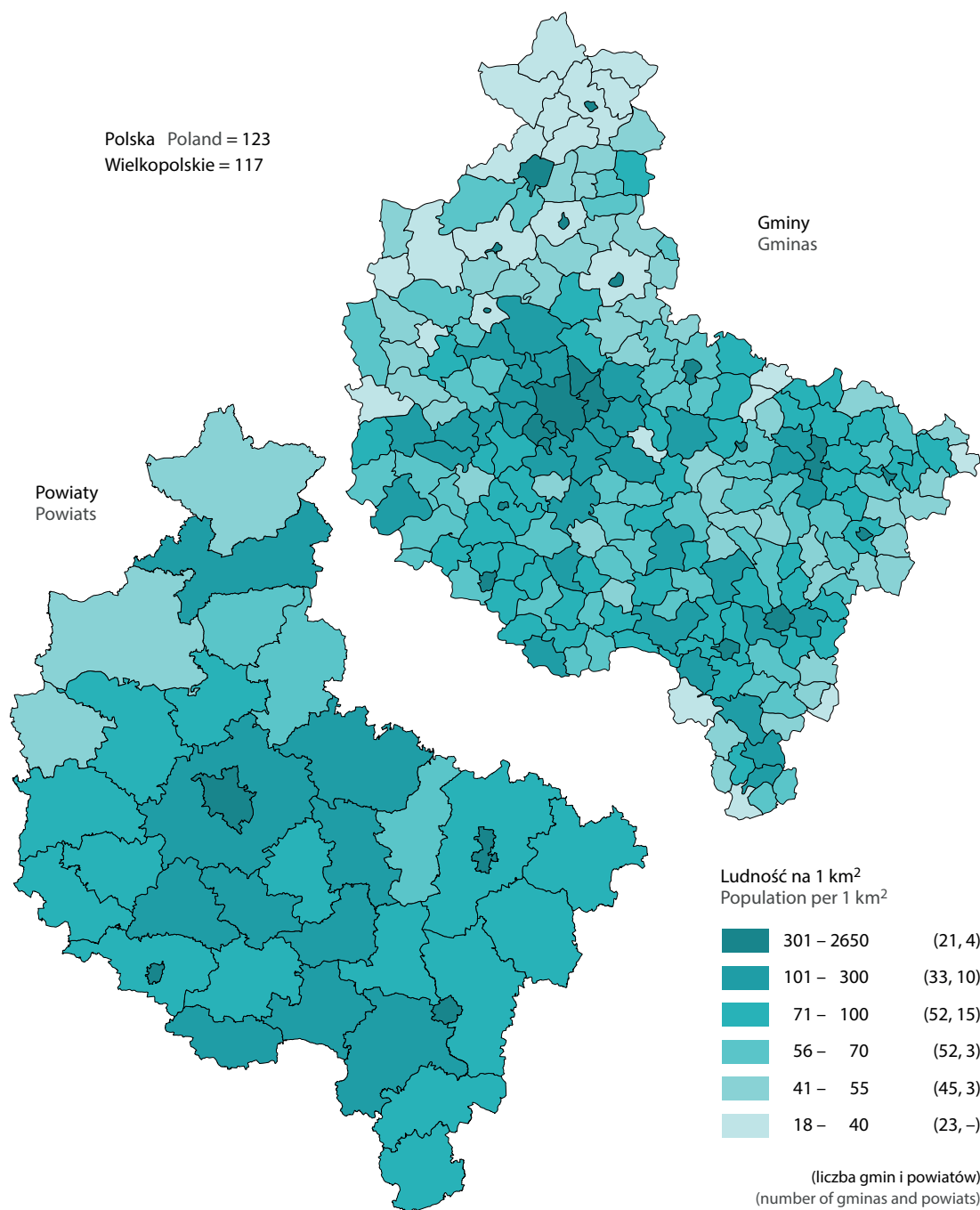
1.3. Rozmieszczenie ludności

1.3. Population distribution

Najmniej zaludnione są powiaty północno-zachodniej części województwa, charakteryzujące się niskim stopniem zurbanizowania, a tym samym znaczną dekoncentracją ludności, co wynika z występowania w tej części regionu rozległych terenów leśnych. W 2019 r. najniższy poziom wskaźnika odnotowano w powiatach: złotowskim (42 osoby na 1 km²), czarnkowsko-trzcieńskim (48) i międzychodzkiem (50). Natomiast najsłabiej zaludnionymi gminami były: Miedzichowo w powiecie nowotomyskim (18 osób na 1 km²), Tarnówka, Okonek i Lipka w powiecie złotowskim (odpowiednio 23, 26 i 29) oraz gmina wiejska Chodzież w powiecie chodzieskim, Powidz w powiecie słupeckim i Wieleń w powiecie czarnkowsko-trzcieńskim (po 29). W ujęciu powiatowym największą gęstością zaludnienia charakteryzują się miasta na prawach powiatu. W 2019 r. w Poznaniu na 1 km² powierzchni przypadały przeciętnie 2042 osoby, w Lesznie wskaźnik zaludnienia wyniósł 1993 osoby na 1 km², w Kaliszu – 1444, a w Koninie – 893. Wśród pozostałych powiatów najbardziej zaludnione były: poznański (210 osób na 1 km²), ostrowski (139), jarociński (122) i gnieźnieński (116), a wśród gmin (pomijając gminy miejskie) – jednostki administracyjne z powiatu poznańskiego: Swarzędz (506 osób na 1 km²), Komorniki (461), Czerwonak (335) i Tarnowo Podgórne (276). W wielkopolskich miastach gęstość zaludnienia wynosiła przeciętnie 1222 osoby na 1 km². Większą gęstością zaludnienia charakteryzowało się 45 spośród 113 miast, a w 6 z nich wskaźnik przekraczał 2500 osób na 1 km². Do takich najgęściej zaludnionych miast należały: Swarzędz w powiecie poznańskim (3670 osób na 1 km²), Nowe Skalmierzyce w powiecie ostrowskim (3008), a także Nowy Tomyśl w powiecie nowotomyskim (2775), Wolsztyn w powiecie wolsztyńskim (2723), Kościan w powiecie kościańskim (2650) i Rawicz w powiecie rawickim (2598).

**Mapa 2. Gęstość zaludnienia według powiatów i gmin w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 2. Population density by powiats and gminas in 2019
As of 31st December

W ciągu roku największe zmiany gęstości zaludnienia w ujęciu powiatowym zaobserwowano w Lesznie, gdzie liczba osób na 1 km² obniżyła się o 14 oraz w Kaliszu (o 11 mniej), Koninie (o 10 mniej) i Poznaniu (o 6 mniej), a także w powiecie poznańskim, gdzie zaludnienie na 1 km² zwiększyło się średnio o 5 osób. W przekroju gminnym największe zmiany zaludnienia odnotowano w gminach powiatu poznańskiego: w Komornikach (o 19 osób na 1 km² więcej niż w 2018 r.), w Dopiewie (o 12 więcej), w Rokietnicy i Luboniu (o 11 więcej) oraz Tarnowie Podgórny (o 10 więcej), a także w gminach miejskich: Kościan (o 72 osoby na 1 km² mniej niż przed rokiem), Koło (o 22 osoby mniej), Turek (o 17 osób mniej) oraz Chodzież (o 16 osób mniej).

Współczynnik urbanizacji

Udział liczby ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności wyrażony w %.

Pomimo systematycznego spadku współczynnika urbanizacji od 2001 r., w wielkopolskim przeważała ludność zamieszkała w miastach. W końcu 2019 r. było to 1889,4 tys. osób, tj. o 6,9 tys. mniej niż przed rokiem. Odsetek ludności miejskiej wyniósł 54,0% i był o 6,0 p.proc. niższy niż Polsce. Porównując wartości wskaźnika z notowanymi w 2018 r. można zauważyć niewielkie zmiany (spadek o 0,3 p.proc.), natomiast w odniesieniu do 2000 r. różnice są już znaczące (spadek o 3,9 p.proc.).

Ponad 40% ludności miejskiej województwa (40,9%) koncentrowało się w 4 miastach na prawach powiatu, a stosunkowo duży udział miały również powiaty: poznański (7,2% ludności miejskiej województwa wielkopolskiego), gnieźnieński (4,7%), pilski (4,6%) i ostrowski (4,4%). Poza miastami na prawach powiatu, ludność miejska przeważała w powiatach: pilskim, gdzie współczynnik urbanizacji kształtował się na poziomie 64,3%, gnieźnieńskim (61,2%), krotoszyńskim (59,3%), śremskim (54,9%), chodzieskim (54,5%), wrzesińskim (53,1%) i ostrowskim (52,0%). W powiecie złotowskim ludność miejska wciąż stanowiła niemal połowę mieszkańców (49,9%). Najbardziej „wiejski” charakter miały natomiast powiaty kaliski i leszczyński, gdzie współczynnik urbanizacji wyniósł odpowiednio 6,2% i 9,2%.

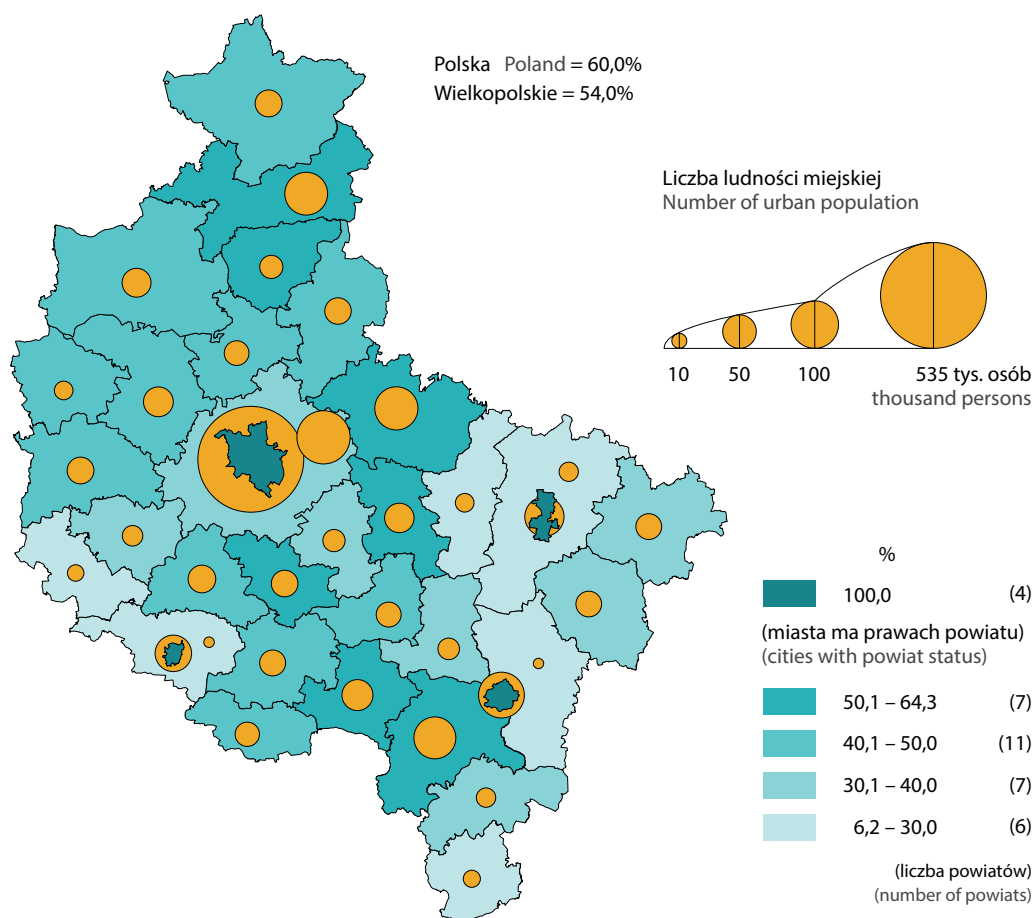
**Tablica 2. Miasta i ludność w miastach w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Table 2. Towns and urban population in 2019
As of 31st December

Grupy miast według liczby ludności Groups of towns by number of population	Miasta Towns	Ludność w miastach Urban population	
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers		w % ogółu ludności in % of total population
Ogółem Total	113	1889393	54,0
Poniżej 2000 Below	13	22369	0,6
2000– 4999	41	132339	3,8
5000– 9999	21	149739	4,3
10000– 19999	18	260160	7,4
20000– 49999	13	339413	9,7
50000– 99999	5	350314	10,0
100000–199999	1	100246	2,9
200000 i więcej and more	1	534813	15,3

**Mapa 3. Współczynnik urbanizacji według powiatów w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 3. Urbanization rate by powiats in 2019
As of 31st December

Na poziomie powiatów współczynnik urbanizacji wykazuje w większości z nich tendencję spadkową. W ciągu roku odsetek ludności miejskiej obniżył się w 21 spośród 31 powiatów (ziemskich), przy czym najgłębszy spadek notowano w powiatach: poznańskim (o 0,7 p.proc.), śremskim (o 0,5 p.proc.) oraz nowotomyskim i chodzieskim (po 0,4 p.proc.). W porównaniu z 2018 r. udział ludności miejskiej wzrósł w pięciu powiatach, w tym najbardziej w wrzesińskim (o 0,3 p.proc.) i złotowskim (o 0,2 p.proc.). Wskaźnik urbanizacji nie zmienił się powiatach: międzychodzkiem, leszczyńskim, pilskim, ostrowskim i średzkim.

Miasta liczące poniżej 10 tys. mieszkańców stanowiły 66,4% całości obszarów miejskich województwa wielkopolskiego. W 2019 r. skupiały one, podobnie jak przed rokiem, 16,1% ogółu ludności miejskiej. Przeciętny spadek liczby mieszkańców w tej grupie miast wyniósł 0,3%. Ponad jedna trzecia ogółu ludności miejskiej zamieszkuje dwa największe miasta regionu (liczące ponad 100 tys. mieszkańców), czyli Poznań i Kalisz, przy czym sam Poznań koncentrował 28,3% mieszkańców miast i jednocześnie 15,3% ogółu ludności województwa.

**Tablica 3. Gminy zamieszkałe przez ludność wiejską w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

**Table 3. Gminas and rural population in 2019
As of 31st December**

Grupy gmin według liczby ludności wiejskiej Groups of gminas by number of rural population	Gminy ^a Gminas ^a	Ludność na wsi Rural population	
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers		w % ogółu ludności in % of total population
Ogółem Total	207	1609340	46,0
Poniżej 5000 Below	53	207150	5,9
5000–6999	66	394984	11,3
7000–9999	51	431653	12,3
10000 i więcej and more	37	575553	16,5

^a Wiejskie i miejsko-wiejskie.
^a Rural and urban-rural areas.

Obszary wiejskie w wielkopolskim (113 gmin wiejskich i wiejskie części 94 gmin miejsko-wiejskich) w 2019 r. zamieszkiwało 46,0% ludności regionu. W ciągu roku udział ludności wiejskiej zwiększył się o 0,3 p.proc., przy wzroście liczby mieszkańców wsi średnio o 0,7%. Szybciej zwiększała się populacja gmin największych, liczących 10 tys. i więcej mieszkańców (wzrost o 1,9%), gdzie koncentrowała się ponad jedna trzecia wszystkich mieszkańców wsi (35,8%, tj. o 0,4 p.proc. więcej niż w 2018 r.). Największy wzrost liczby ludności wiejskiej obserwowano w gminach skupionych wokół Poznania, m.in. w części wiejskiej gmin Kórnik (o 6,7%) i Swarzędz (o 5,4%), a także w gminach: Dopiewo (o 5,2%), Rokietnica (o 4,9%), Komorniki (o 4,2%) i Tarnowo Podgórne (o 3,7%). Jest to proces tzw. „rozlewania się miasta” (eksuburbanizacji), co oznacza, że tereny wiejskie otaczające miasto stają się zurbanizowanymi obszarami, chociaż nadal, w sensie administracyjnym, pozostają wsiami. W gminach liczących od 7,0 do 10,0 tys. mieszkańców odnotowano przyrost liczby ludności o 0,4%, największy w gminie Kleszczewo (o 5,1%), Lipno (o 3,2%) i obszarze wiejskim gminy Kostrzyn (o 2,6%). Liczba ludności wiejskiej obniżyła średnio o 0,2% w gminach liczących poniżej 5 tys. mieszkańców (najbardziej w gminie Chodów – o 2,3% i Tarnówka – o 2,1%) oraz – o 0,1% w gminach od 5,0 do 7,0 tys. mieszkańców (największy spadek w obszarze wiejskim gminy Jutrosin – o 1,6% i Damasławku – o 1,4%).

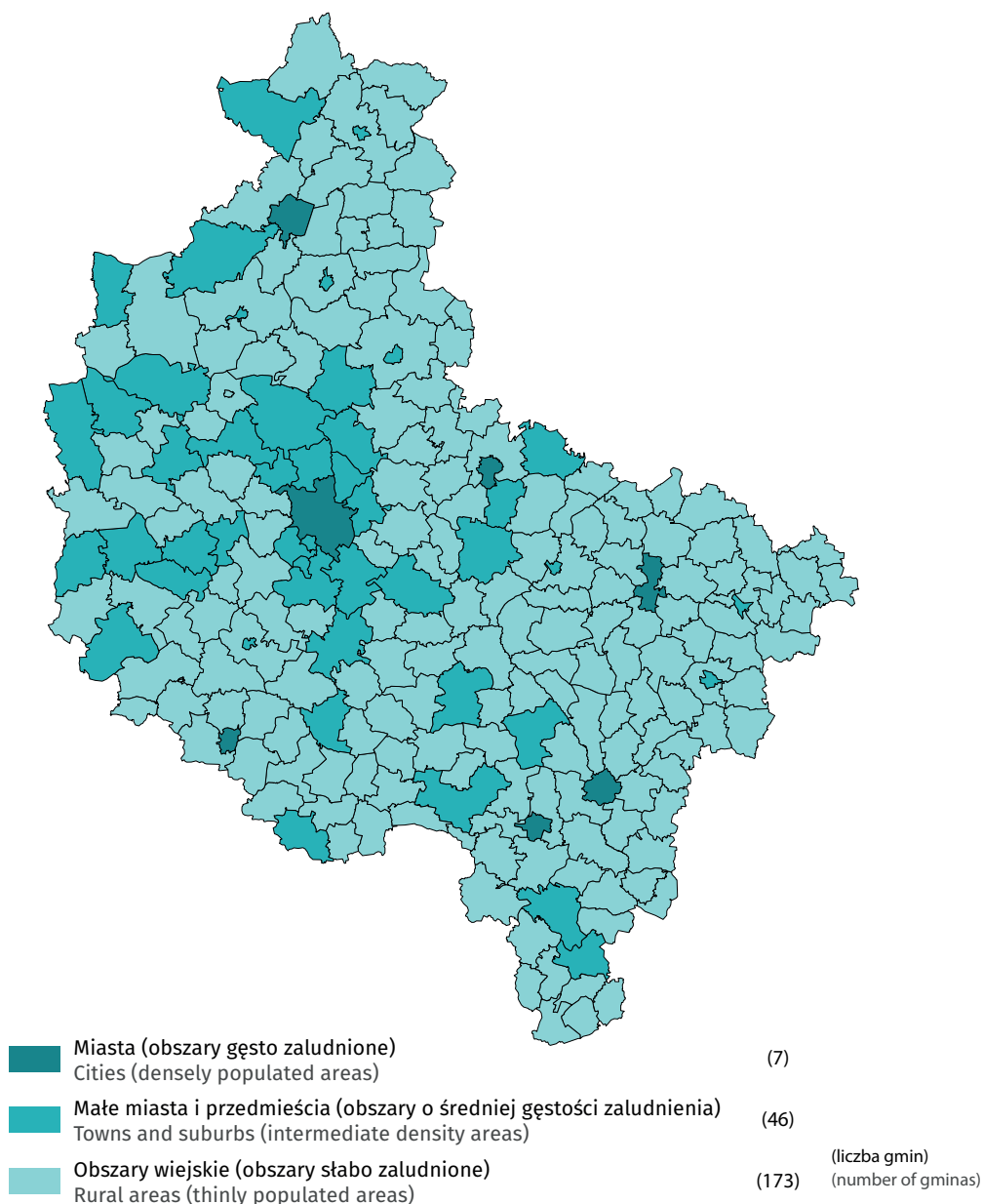
Stopień urbanizacji (DEGURBA)

Typologia oparta na połączeniu kryteriów sąsiedztwa geograficznego i minimalnej liczby ludności w komórkach sieci kwadratów o powierzchni 1 km².

Analiza zaklasyfikowania gmin do określonej kategorii DEGURBA ilustruje dysproporcje w rozmieszczeniu ludności. Według danych Eurostatu¹ prawie 60% ludności województwa wielkopolskiego skupione było na 25,3% jego powierzchni (zaklasyfikowanej do kategorii miasta), z tego aż 28,3% ludności województwa mieszkało na zaledwie 2,1% jego powierzchni (obszary gęsto zaludnione, zwane centrami miejskimi). Do takich najbardziej zaludnionych obszarów zaliczono gminy będące równocześnie miastami na prawach powiatu (Kalisz, Konin, Leszno i Poznań), a także gminy miejskie: Gniezno, Ostrów Wielkopolski i Piła. Natomiast na 74,7% powierzchni obejmującej obszary wiejskie zamieszkiwało 40,2% ludności województwa. Do obszarów słabo zaludnionych należała prawie cała wschodnia i północna część regionu oraz jego południowe obrzeża.

¹ Dane pobrano w dniu 15 lipca 2020 r. z bazy Eurostatu <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-units>.

Mapa 4. Typy gmin zgodnie ze stopniem urbanizacji (DEGURBA)
 Map 4. Types of gminas according to degree of urbanization (DEGURBA)

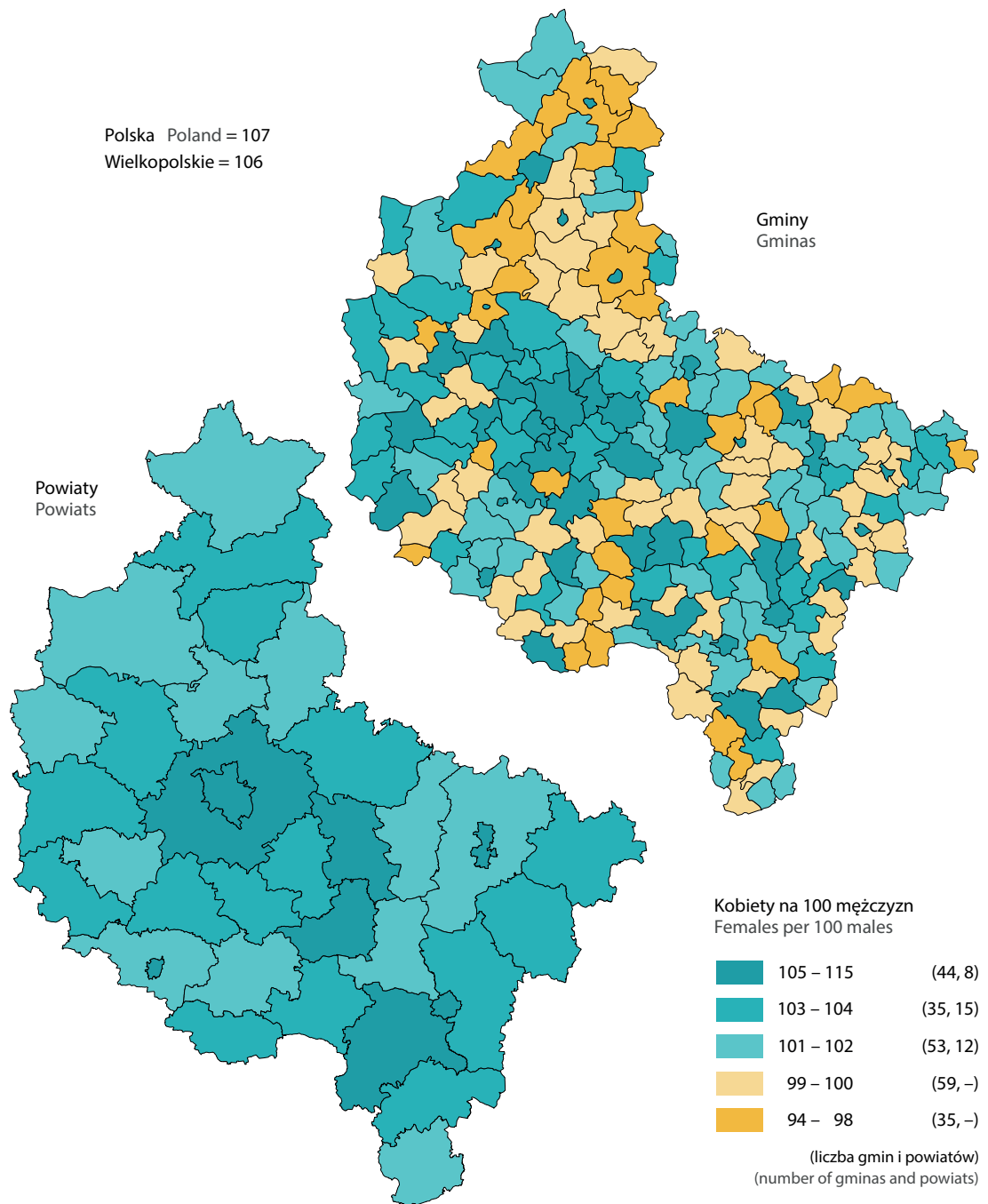
1.4. Ludność według płci

1.4. Population by sex

W województwie wielkopolskim od lat utrzymuje się przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami. W 2019 r. kobiety stanowiły 51,3% mieszkańców województwa, a udział ten w ciągu sześciu ostatnich lat nie zmienił się. W porównaniu z rokiem 2018 liczba kobiet zwiększyła się w podobnym tempie do wzrostu liczebności mężczyzn (o 0,1% do odpowiednio 1796,6 tys. osób i 1702,1 tys. osób). W miastach obserwowano spadek liczebności obu populacji o 0,4%, podczas gdy na terenach wiejskich wzrost w przypadku kobiet wyniósł 0,8%, a wśród mężczyzn – 0,7%.

**Mapa 5. Współczynnik feminizacji według powiatów i gmin w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 5. Femininity ratio by powiats and gminas in 2019
As of 31st December

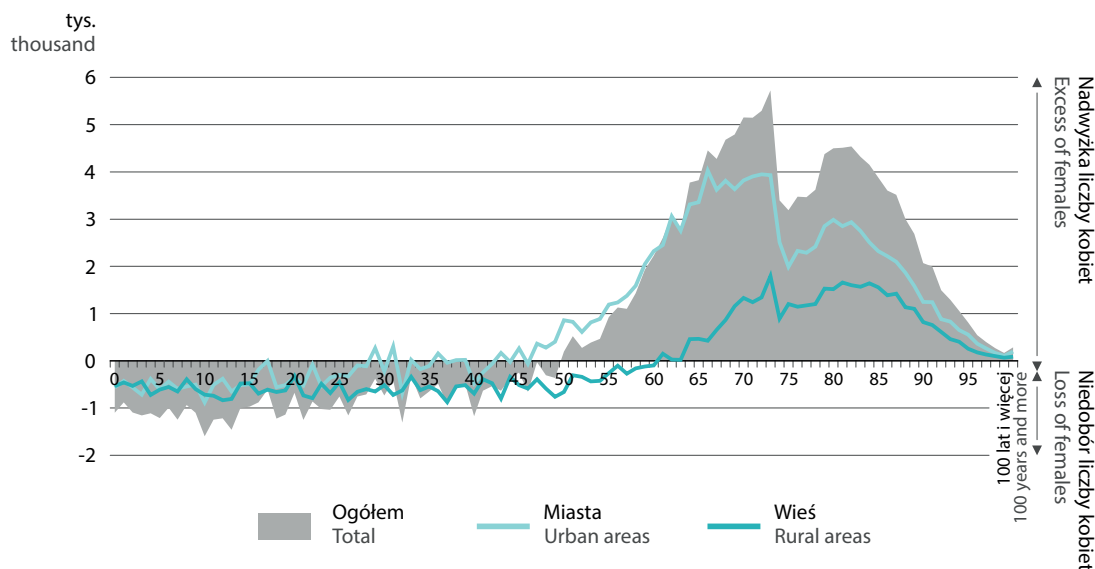
Podobnie jak w przypadku udziału kobiet w strukturze ludności, nie zmienił się poziom współczynnika feminizacji. Od 2014 r. wskaźnik pozostawał na poziomie 105,5. W miastach przewaga liczebna kobiet była większa – na 100 mężczyzn przypadało przeciętnie 110,2 kobiet, podczas gdy na wsi utrzymywał się stan bliski równowadze płci (100,3 kobiet na 100 mężczyzn). Największe wartości współczynnika feminizacji osiąga w miastach na prawach powiatu. W 2019 r. w Kaliszu na 100 mężczyzn przypadało 114,9 kobiet, w Poznaniu – 114,2, w Koninie – 111,6, a w Lesznie – 108,9. Najbardziej wyrównane pod względem proporcji płci były powiaty słupecki i leszczyński, gdzie na 100 mężczyzn przypadało po 100,7 kobiet.

W przekroju gmin największą przewagę liczebną kobiet obserwowano w gminach miejskich. Wyłączając z tej grupy miasta na prawach powiatu, współczynnik feminizacji wyniósł tam przeciętnie 109,5, a jego poziom przekroczyło sześć gmin: Koło (113,0), Turek (112,3), Chodzież i Puszczykowo (po 110,9), Luboń i Ostrów Wielkopolski (po 110,0). Wyjątek w tej grupie stanowiła gmina Sulmierzyce w powiecie krotoszyńskim, w której liczba mężczyzn i kobiet była blisko stanu równowagi (99,9). W gminach miejsko-wiejskich na 100 mężczyzn przypadało przeciętnie 103,2 kobiet. Najwyższą wartość wskaźnika feminizacji przyjął w gminach: Stawiszyn w powiecie kaliskim (107,5), a także Rawicz i Września (po 107,1), Jarocin (106,8) oraz Szamotuły (106,7). Natomiast wśród 22 gmin, w których odnotowano przewagę mężczyzn, największy poziom wskaźnika maskulinizacji obserwowano w gminach Łobżenica w powiecie pilskim (105,9) i Gołańcz w wągrowieckim (104,0). W gminach wiejskich obserwuje się stan najbliższy równowadze płci (średnio 100,9 kobiet na 100 mężczyzn). Największą przewagę liczebną miały mieszkanki gminy Lisków w powiecie kaliskim (107,2) i Tarnowo Podgórne w poznańskim (106,3), podczas gdy mężczyźni w największym stopniu przeważali w gminie Wijewo w powiecie leszczyńskim oraz Pakosław w rawickim – wskaźnik maskulinizacji wynosił tam odpowiednio 105,7 i 105,3.

Wykres 2. Różnica między liczbą kobiet a liczbą mężczyzn według wieku w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 2. Difference between the number of females and the number of males by age in 2019
As of 31st December

Niezależnie od miejsca zamieszkania, przewaga liczebna jednej płci nad drugą zmienia się wraz z wiekiem. W 2019 r., w kolejnych rocznikach aż do 49 roku życia włącznie, więcej było mężczyzn niż kobiet, a współczynnik feminizacji dla całego przedziału 0–49 lat wyniósł 96,3. Na wsi przewaga liczebna mężczyzn utrzymywała się dłużej niż w mieście. Była ona widoczna do 60 roku życia, podczas gdy w mieście bezwzględna przewaga występowała tylko do 28 roku życia, w kolejnych rocznikach (między 29 a 46 rokiem życia) obserwowano zmienne wahania, a od 47 roku życia notuje się stałą przewagę ko-

biet. W przedziale 0–60 lat na 100 mężczyzn na wsi przypadało średnio 95,1 kobiet, natomiast w mieście współczynnik feminizacji w tej grupie wieku wyniósł 100,2. W wyniku nadumieralności mężczyzn w najstarszych grupach wieku obserwuje się zdecydowaną dominację liczebną kobiet. W przedziale 65 lat i więcej w 2019 r. na 100 mężczyzn przypadało 148 kobiet, a w grupie 80 lat i więcej przewaga kobiet była ponad dwukrotna.

1.5. Ludności według ekonomicznych grup wieku

1.5. Population by economic age group

W wyniku procesów zachodzących w ramach ruchu naturalnego, migracji oraz wydłużania się trwania życia obserwuje się przesunięcia w strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku. Podobnie jak w kraju, w województwie wielkopolskim obserwowany jest systematyczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. W 2019 r. liczebność tej grupy wieku zwiększyła się o 18,7 tys. osób, tj. o 2,7%. Mimo że odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ciągu roku wzrósł o 0,5 p.proc. do 20,4%, nadal był jednym z najniższych udziałów w kraju (ex aequo z województwami małopolskim i podkarpackim). Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym zwiększyła się o 3,2 tys. osób, tj. o 0,5%. Udział tej zbiorowości ukształtował się na poziomie 19,4% (o 0,1 p.proc. wyżej niż przed rokiem). Pod tym względem wielkopolskie znalazło się na 2. pozycji w kraju za pomorskim (19,7%). Zmniejszyła się natomiast liczba ludności w wieku produkcyjnym (o 17,1 tys. osób, tj. o 0,8%), a jej odsetek obniżył się o 0,6 p.proc. do 60,1%, co uplasowało wielkopolskie w środku stawki województw (8. miejsce).

**Tablica 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

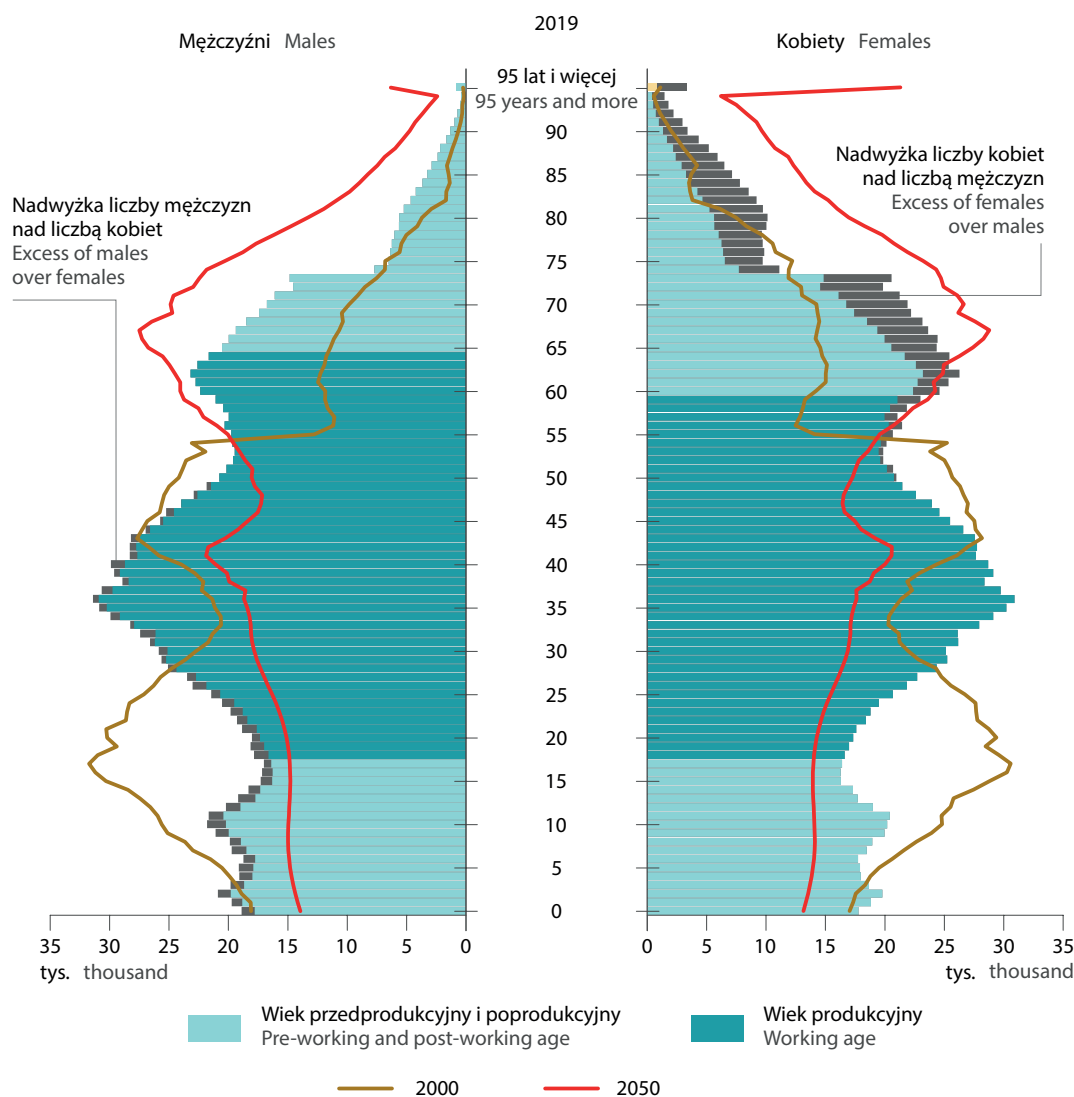
Table 4. Population by economic age groups in 2019
As of 31st December

Wiek Age	Ogółem Grand total			Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females		
Ogółem Total	3498733	1702134	1796599	1889393	1609340
w wieku: of age:					
Przedprodukcyjnym Pre-working	679113	349451	329662	336894	342219
Produkcyjnym Working	2104475	1115619	988856	1112414	992061
mobilnym mobility	1343387	682166	661221	703852	639535
niemobilnym non-mobility	761088	433453	327635	408562	352526
Poprodukcyjnym Post-working	715145	237064	478081	440085	275060

Dla ludności w wieku produkcyjnym można dodatkowo zastosować podział na osoby w wieku produkcyjnym mobilnym oraz niemobilnym. W porównaniu z 2018 r. populacja w wieku mobilnym zmniejszyła się o 1,3%, natomiast liczba ludności w wieku niemobilnym pozostała na podobnym poziomie. W rezultacie udział osób w wieku mobilnym w ludności ogółem zmniejszył się o 0,5 p.proc. do 38,4%, natomiast odsetek ludności w wieku niemobilnym wyniósł, podobnie jak przed rokiem, 21,8%. Biorąc pod uwagę udział ludności w wieku produkcyjnym mobilnym, wielkopolskie zajęło 3. lokatę w kraju za województwem podkarpackim (39,0%) i małopolskim (38,7%). Jednocześnie charakteryzowało się 3. najniższym odsetkiem osób w wieku niemobilnym za mazowieckim (21,3%) i pomorskim (21,5%).

Wykres 3. Ludność według płci i wieku w latach 2000, 2019 oraz prognoza na 2050
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 3. Population by sex and age in 2000, 2019 and 2050 projection
 As of 31st December

W strukturze ludności według ekonomicznych grup wieku widoczne są różnice zależne od miejsca zamieszkania. W 2019 r. udział osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w miastach był niższy niż średnio w województwie (odpowiednio o 1,6 i 1,2 p.proc.), podczas gdy na wsi był wyższy (odpowiednio o 1,9 i 1,5 p.proc.). Odwrotna sytuacja dotyczyła ludności w wieku poprodukcyjnym. Udział tej grupy osób w miastach był wyższy niż przeciętnie w województwie (o 2,9 p.proc.), natomiast na wsi niższy (o 3,3 p.proc.). Podobnie jak w województwie, w miastach wyższy był udział osób w wieku poprodukcyjnym (23,3%) niż przedprodukcyjnym (17,8%), podczas gdy na wsi wyższy był udział osób w wieku przedprodukcyjnym (21,3%) niż poprodukcyjnym (17,1%).

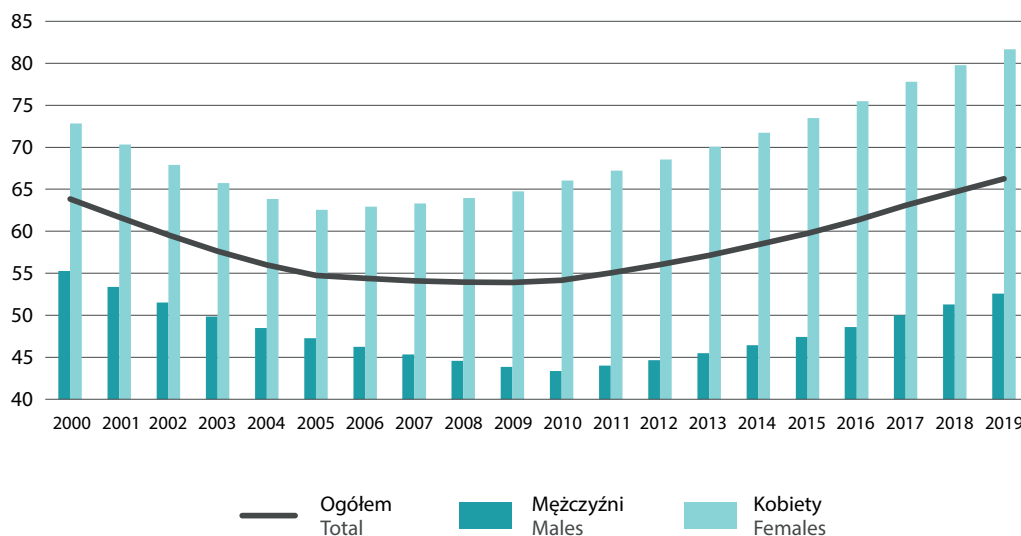
W przekroju powiatów największy udział ludności w wieku produkcyjnym w 2019 r. odnotowano w końskińskim (62,9%; w porównaniu z 2018 r. spadek o 0,4 p.proc.), złotowskim (61,7%; spadek o 0,5 p.proc.) i kaliskim (61,4%; spadek o 0,3 p.proc.). Pozytywnie wyróżniały się powiaty poznański, leszczyński i grodziski, w których udział ludności wieku przedprodukcyjnym był największy, a jednocześnie odsetek lud-

ności w wieku poprodukcyjnym okazał się najniższy. Odwrotnie sytuacja przedstawiała się w miastach na prawach powiatu: w Koninie, Kaliszu i Poznaniu, gdzie udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym był najniższy w województwie, a odsetek osób w wieku poprodukcyjnym – najwyższy.

Efektom zmian w strukturze ekonomicznych grup wieku jest obserwowany od 2010 r. coroczny wzrost współczynnika obciążenia demograficznego. W 2019 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 66,3 osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym), tj. o 1,6 więcej niż w 2018 r. Szybsze tempo wzrostu dotyczyło przede wszystkim grupy wieku poprodukcyjnego, ponieważ cząstkowy współczynnik obciążenia liczony tylko dla tego wieku zwiększył się o 1,2 do 34,0 osób, podczas gdy wskaźnik obciążenia osobami w wieku przedprodukcyjnym wzrósł o 0,4 do 32,3.

**Wykres 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
Stan w dniu 31 grudnia**

Chart 4. Non-working age population per 100 persons of working age
As of 31st December

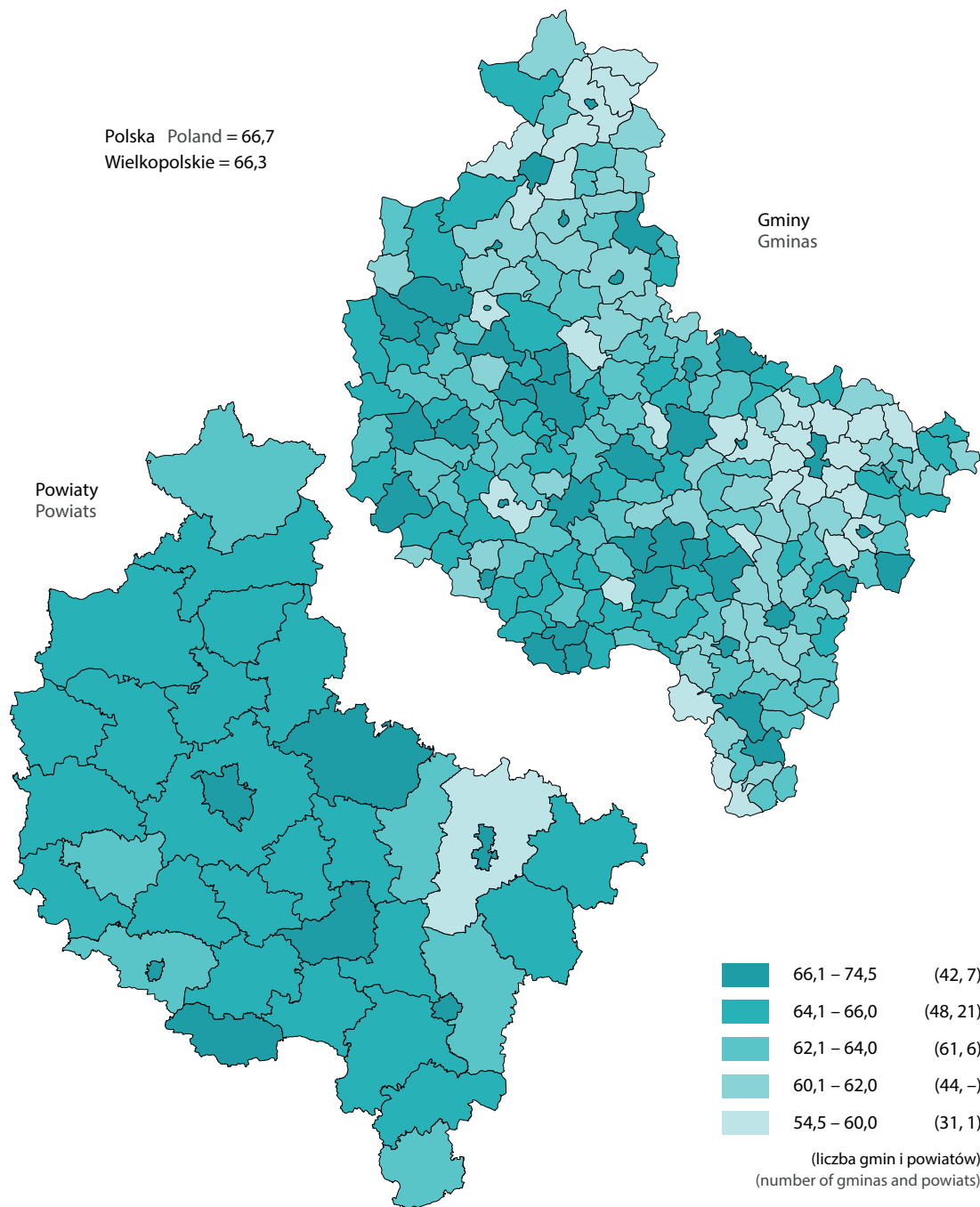

W relacji liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym rozpatrywanej według płci obserwuje się istotne różnice. Dla kobiet współczynnik obciążenia demograficznego wyniósł 81,7, podczas gdy dla mężczyzn wskaźnik ukształtował się na wyraźnie niższym poziomie (52,6). Zróżnicowanie współczynnika zaobserwowano także pod względem miejsca zamieszkania. Od 2013 r. to w miastach notuje się wyższe wartości współczynnika obciążenia demograficznego. W 2019 r. w miastach na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 69,8 osób w wieku nieprodukcyjnym, natomiast na wsi – 62,2 osoby. W porównaniu z 2018 r. wskaźnik zwiększył się bardziej na terenach miejskich (o 2,0 wobec o 1,1 na wsi).

Mapa 6. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym według powiatów i gmin w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 6. Non-working age population per 100 persons of working age by powiats and gminas in 2019
As of 31st December

Współczynnik obciążenia demograficznego najmniejszą wartość przyjął w powiecie konińskim, gdzie na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 58,9 osób w wieku nieprodukcyjnym. Niski poziom współczynnika odnotowano również w powiatach złotowskim (62,1 osób) i kaliskim (62,9). Najwyższe wartości wskaźnik osiągnął w: Kaliszu (74,3), Poznaniu (72,2), Lesznie (71,6) i Koninie (71,2). W miastach na prawach powiatu na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadały średnio 72 osoby w wieku nieprodukcyjnym, przy czym były to przede wszystkim osoby w wieku poprodukcyjnym (ponad 43 osoby na 100 w wieku produkcyjnym). Obciążenie głównie osobami starszymi przeważało jeszcze w 16 powiatach (nie licząc miast na prawach powiatu; w 2018 r. w 9), w tym w największym stopniu w kolskim, ostrowskim i pilińskim. W rezultacie na poziomie województwa współczynnik obciążenia demograficznego ludnością w wieku poprodukcyjnym był wyższy od współczynnika obciążenia demograficznego ludnością w wieku przedprodukcyjnym (34,0 wobec 32,3). W 15 powiatach cząstkowe współczynniki dla wieku poprodukcyjnego były niższe od liczonych dla wieku przedprodukcyjnego, co nadal oznacza liczebną przewagę osób, które dopiero będą wchodzić na rynek pracy, nad tymi, którzy rynek ten już opuścili. W najkorzystniejszej sytuacji były powiaty poznański i leszczyński, w których obciążenie osobami młodymi wyniosło odpowiednio 37,8 i 35,5, podczas gdy osobami w wieku poprodukcyjnym – 26,9 i 27,8.

Wskaźnik potencjalnego wsparcia

Liczba osób w wieku 15–64 lata przypadająca na 100 osób w wieku 65 lat i więcej.

Innym miernikiem obciążenia ekonomicznego jest wskaźnik potencjalnego wsparcia, który w 2019 r. wyniósł 397 osób (o 17 osób mniej niż przed rokiem). Jego wartość oznacza, że hipotetycznie na 100 osób będących już poza rynkiem pracy przypadało 397 osób pozostających na nim. W kraju poziom omawianego wskaźnika był nieco niższy (368 osób, tj. o 15 osób mniej niż w 2018 r.). Wartość wyższą niż w wielkopolskim zanotowano tylko w warmińsko-mazurskim (410 osób, spadek w ciągu roku o 22 osoby) oraz podkarpackim (401 osób, spadek o 16 osób). Najniższy wskaźnik potencjalnego wsparcia odnotowano w łódzkim, gdzie ukształtował się na poziomie 326 osób (spadek o 13 osób).

W podziale terytorialnym można zaobserwować, że najmniej korzystnymi wielkościami wskaźnika potencjalnego wsparcia charakteryzowały się miasta na prawach powiatu. Jednocześnie, najkorzystniejsze wielkości tego miernika notowano w trzech powiatach okalających miasta na prawach powiatu. Wskaźnik potencjalnego wsparcia najwyższe wartości osiągnął w powiecie poznańskim – 511 osób (o 19 mniej niż w 2018 r.), leszczyńskim – 492 osoby (o 17 mniej), grodziskim – 488 osób (o 21 mniej) oraz konińskim – 474 osoby (o 18 mniej). Miernik ten był najniższy w Koninie, gdzie wyniósł 296 osób (o 16 mniej niż przed rokiem), Kaliszu – 297 osób (o 12 mniej), Poznaniu – 305 osób (o 13 mniej) i Lesznie – 334 osoby (o 18 mniej).

1.6. Trwanie życia

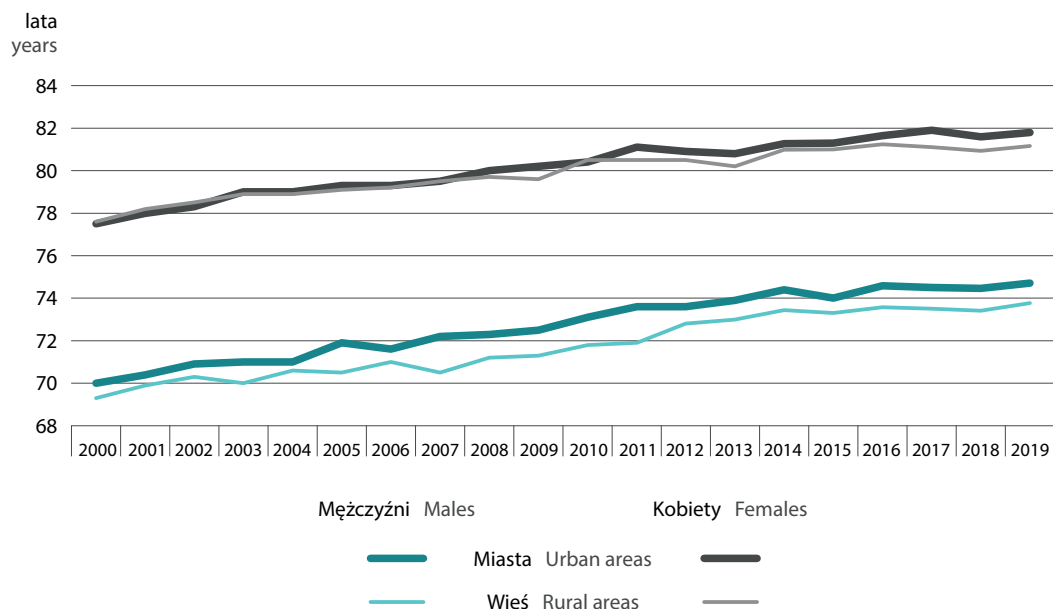
1.6. Life expectancy

Poprawa kondycji zdrowotnej społeczeństwa poprzez lepszy dostęp do świadczeń zdrowotnych, rozwój nowoczesnych metod leczenia oraz wzrost świadomości w zakresie sposobu żywienia i aktywności fizycznej ludności ma odzwierciedlenie w wydłużeniu życia zarówno mężczyzn, jak i kobiet.

Przeciętne dalsze trwanie życia wyraża średnią liczbę lat, jaką ma jeszcze do przeżycia osoba w wieku x lat, przy założeniu stałego poziomu umieralności z okresu, dla którego opracowano tablice trwania życia.

W województwie wielkopolskim w 2019 r. średnia długość życia mężczyzn wynosiła 74,3 lata wobec 74,0 w 2018 r. Przeciętne dalsze trwanie życia kobiet było o 7,2 lata dłuższe niż mężczyzn (81,5 lat wobec 81,3 przed rokiem). Mężczyźni w wielkopolskim żyli nieco dłużej niż przeciętnie w kraju (o 0,2 roku), natomiast kobiety – krócej (o 0,3). W miastach żyje się przeciętnie dłużej niż na obszarach wiejskich. Przeciętne trwanie życia mężczyzn w miastach było o 0,9 roku dłuższe niż na wsi, a kobiet średnio o 0,6 dłuższe.

Wykres 5. Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku 0 lat
 Chart 5. Life expectancy at 0 age

Długość trwania życia wykazuje również zróżnicowanie w przekroju subregionalnym. W 2019 r. podregionem o najdłuższym przeciętnym trwaniu życia był Poznań, zarówno w przypadku mężczyzn, jak i kobiet (odpowiednio 76,3 i 82,5 lat). W porównaniu ze średnimi parametrami dla wielkopolskiego, oznaczało to dłuższe życie o 2 lata dla mężczyzn, a w przypadku kobiet – o 1 rok. Mężczyźni najkrócej żyli w podregionie kaliskim (73,4 lata), a kobiety w pilskim (80,6). Rozpiętość między najwyższym i najniższym wskaźnikiem wśród podregionów dla mężczyzn wyniosła prawie 3 lata, a dla kobiet 2 lata.

1.7. Starzenie się ludności

1.7. Population ageing

Starzenie się ludności jest procesem złożonym, na który wpływ ma szereg czynników m.in. zamożność społeczeństwa, poziom opieki społecznej i ochrony zdrowia czy polityka społeczna państwa. Zjawisko starzenia się należy rozpatrywać nie tylko w wymiarze demograficznym, ale ma ono także silny wpływ na procesy ekonomiczne oraz społeczne. W ciągu ostatnich dekad zwiększyła się intensywność tego zjawiska, co znalazło potwierdzenie m.in. we wzroście mediany wieku, współczynnika starości demograficznej, a także indeksu starości.

**Tablica 5. Ludność według biologicznych grup wieku i mediana wieku w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Table 5. Population by biological age groups and median age in 2019
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total			Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females		
Ludność ogółem Total population	3498733	1702134	1796599	1889393	1609340
0–14 lat years	578718	298022	280696	287767	290951
15–64	2331918	1167048	1164870	1237751	1094167
65 lat i więcej years and more	588097	237064	351033	363875	224222
w tym 85 lat i więcej in which 85 years and more	61332	17126	44206	38046	23286
Mediana wieku Median age	40,1	38,7	41,6	41,8	38,1

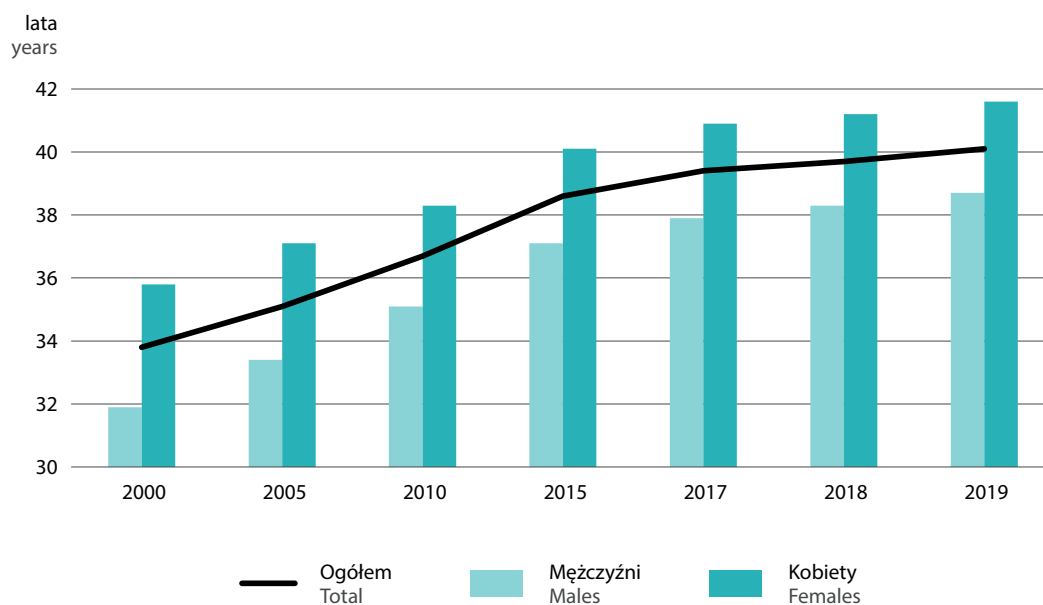
Mediana wieku (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granicę wieku, której połowa ludności jeszcze nie przekroczyła, a druga połowa już osiągnęła.

O postępach procesu starzenia informuje systematyczny wzrost mediany wieku. W ciągu roku w województwie wielkopolskim wiek środkowy przesunął się z 39,7 w 2018 r. do 40,1 lat w 2019 r. (w kraju z 40,9 do 41,3). Młodszy niż w wielkopolskim byli tylko mieszkańcy pomorskiego i małopolskiego, gdzie w obu przypadkach wiek środkowy przyjął wartość 40,0 lat (wzrost w ciągu roku odpowiednio o 0,4 i 0,3 roku), natomiast przeciętnie najstarszymi mieszkańcami charakteryzowało się opolskie, gdzie mediana wieku wyniosła 43,1 lat (wzrost o 0,4 roku).

Kobiety są starsze od mężczyzn – mediana wieku kobiet wzrosła z 41,2 w 2018 r. do 41,6 lat w 2019 r., podczas gdy wiek środkowy mężczyzn przesunął się z 38,3 do 38,7. Wyższa mediana wieku charakteryzuje też ludność miejską; w 2019 r. wskaźnik ten wyniósł 41,8 lat wobec 38,1 na wsi (w 2018 r. 41,3 wobec 37,8).

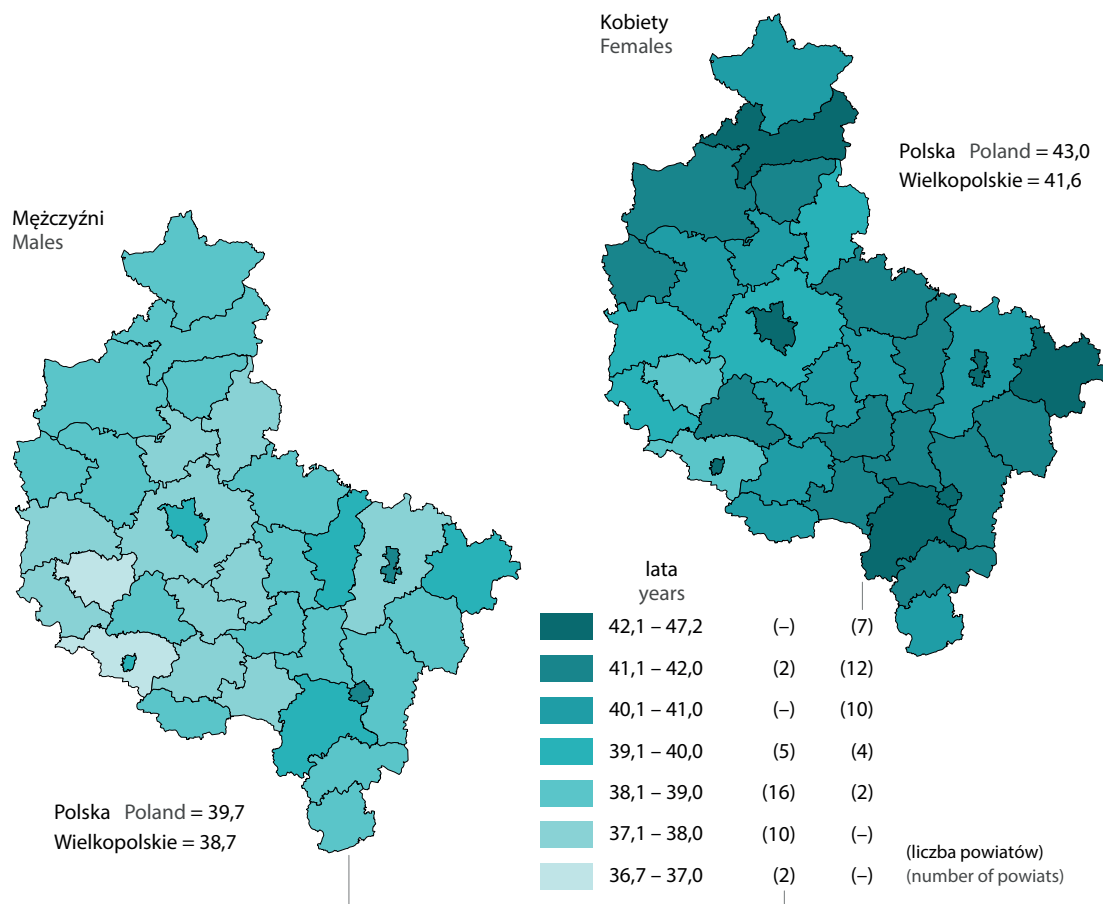
Wykres 6. Mediana wieku ludności według płci
Stan w dniu 31 grudnia

Chart 6. Median age of population by sex
 As of 31st December

Mapa 7. Mediana wieku ludności według płci i powiatów w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia

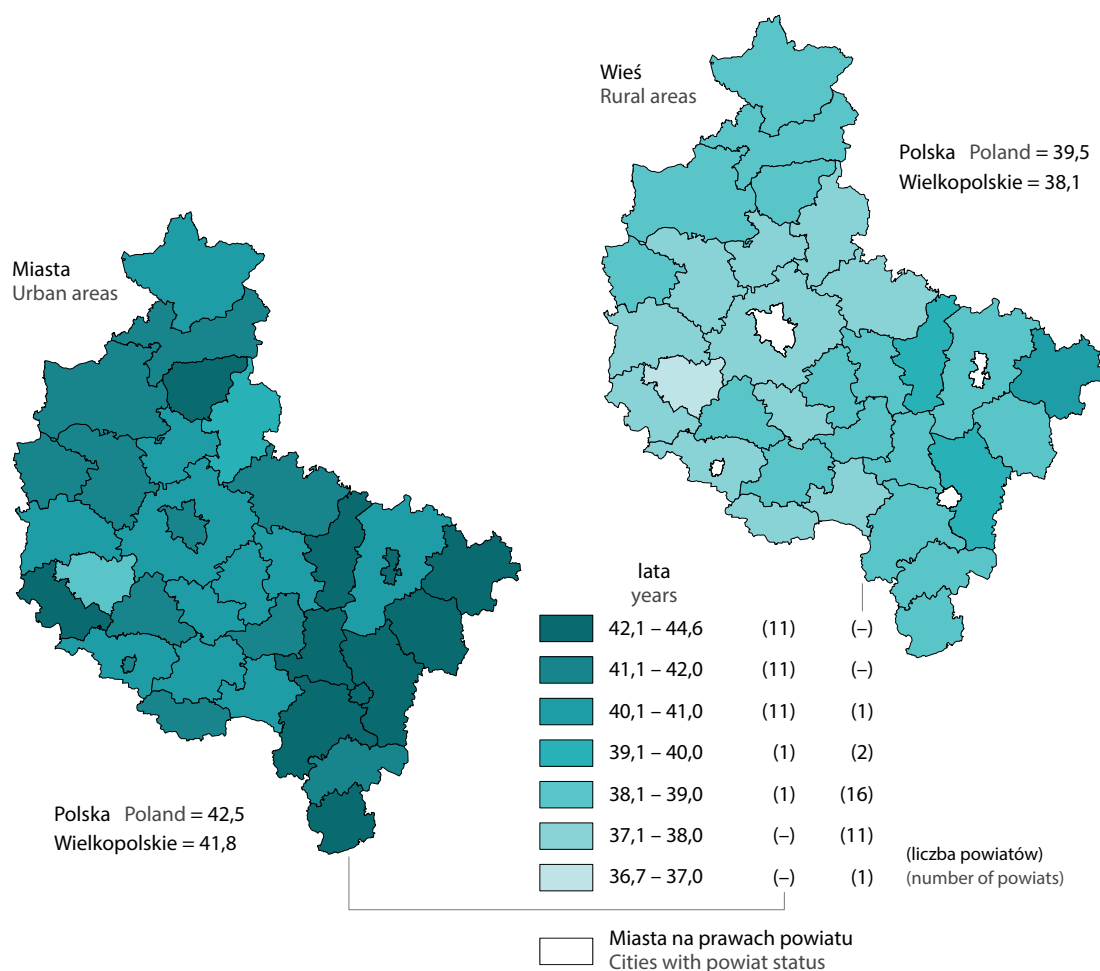
Map 7. Median age of population by sex and powiats in 2019
 As of 31st December

Wśród miast na prawach powiatu najwyższą wartość mediany odnotowano w Koninie (44,6 lata, dla mężczyzn – 42,0, a dla kobiet – 47,2), a najniższą w Poznaniu (odpowiednio 41,9, 40,0 i 43,8 lata) oraz Lesznie (41,9, 40,0 i 44,0 lata). W grupie powiatów ziemskich najwyższy wiek środkowy zaobserwowano w powiecie kolskim (odpowiednio 41,4, 39,7 i 43,3 lata), natomiast najniższy w powiecie grodziskim (37,6, 36,7 i 38,5 lat).

**Mapa 8. Mediana wieku ludności według miejsca zamieszkania i powiatów w 2019 r.
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 8. Median age of population by place of residence and powiats in 2019
As of 31st December

Współczynnik starości demograficznej

Relacja liczby osób w starszym wieku (65 lat i więcej) do ogólnej liczby ludności.

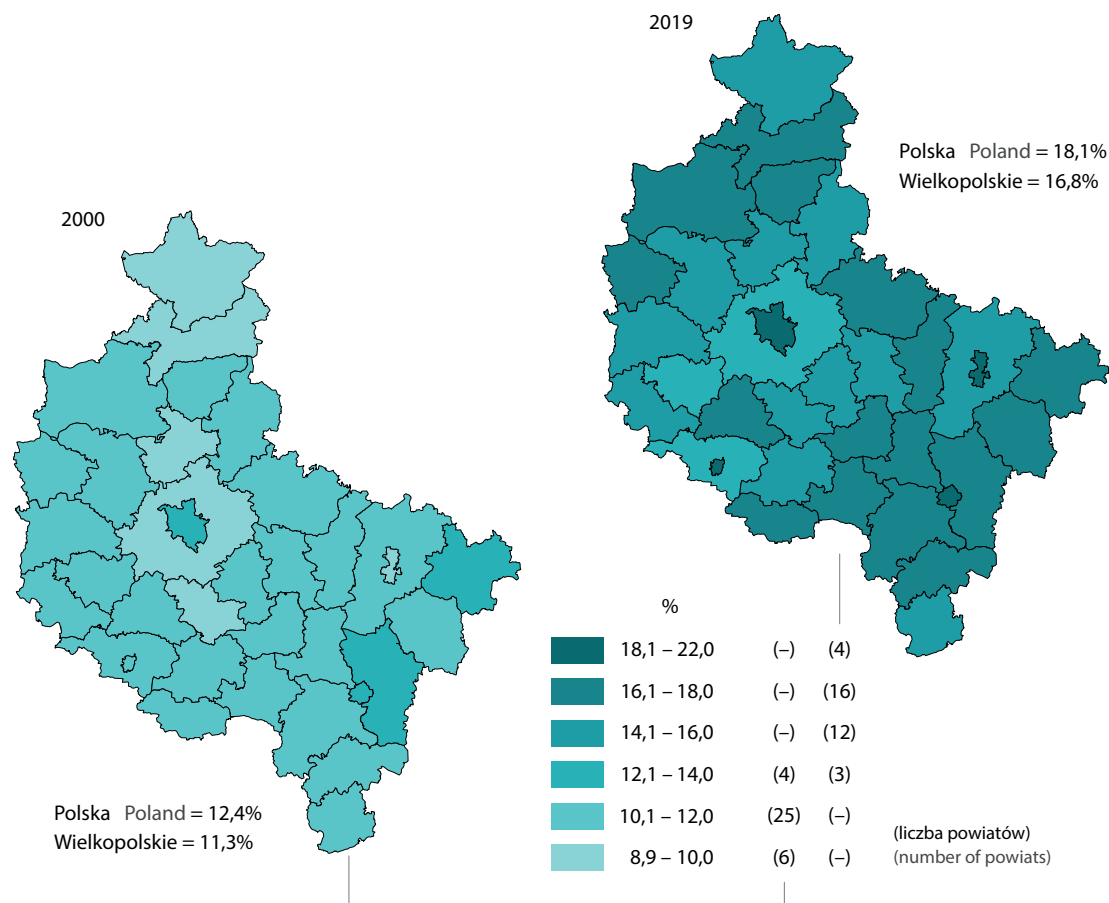
W wielkopolskim grupa osób w wieku 65 lat i więcej zwiększyła się w ciągu roku o 3,4% i w 2019 r. objęła 588,1 tys. (wśród mężczyzn wzrost wyniósł 3,9%, a w grupie kobiet – 3,2%). Zarówno w 2018 r., jak i 2019 r. w omawianej zbiorowości zanotowano przewagę liczebną kobiet – ich udział wyniósł odpowiednio 59,8% i 59,7%. Większy odsetek osób starszych obserwowano w miastach niż na wsi (61,9% wobec 38,1%).

Symptodem wskazującym na starzenie się społeczeństwa jest wzrost współczynnika starości demograficznej. W wielkopolskim w 2019 r. udział osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności ukształtował się na poziomie 16,8%, tj. o 0,5 p.proc. wyżej niż przed rokiem. Niższy współczynnik zaobserwowano jedynie w warmińsko-mazurskim, gdzie wyniósł 16,6% (wzrost w ciągu roku o 0,7 p.proc.), przy średniej dla kraju na poziomie 18,1% (wzrost o 0,6 p.proc.). Najwyższą jego wartość zanotowano w łódzkim (20,1%, wzrost o 0,6 p.proc. w stosunku do 2018 r.).

Wyżej niż przeciętnie w województwie współczynnik kształtował się w grupie kobiet, gdzie wyniósł 19,5% (wzrost o 0,5 p.proc. w porównaniu z 2018 r.) oraz wśród mieszkańców miast, z wartością na poziomie 19,3% (wzrost o 0,7 p.proc.). W zbiorowości mężczyzn oraz wśród mieszkańców wsi współczynnik ten wyniósł 13,9% (wzrost w ciągu roku odpowiednio o 0,5 p.proc. oraz 0,3 p.proc.).

**Mapa 9. Współczynnik starości demograficznej według powiatów
Stan w dniu 31 grudnia**

Map 9. The rate of demographic ageing by powiats
As of 31st December

Najniższe wartości współczynnik starości demograficznej przyjął w powiatach: poznańskim, w którym ukształtował się na poziomie 13,1% (o 0,4 p.proc. wyżej niż w 2018 r.), leszczyńskim – 13,8% (o 0,4 p.proc. wyżej), grodziskim – 13,9% (o 0,5 p.proc. wyżej) oraz konińskim – 14,6% (o 0,4 p.proc. wyżej). Najwyższe wartości tego miernika odnotowano natomiast w miastach na prawach powiatu: w Koninie – 22,0% (wzrost o 0,9 p.proc. w stosunku do 2018 r.), w Kaliszu – 21,6% (wzrost o 0,6 p.proc.), w Poznaniu – 21,0% (wzrost o 0,6 p.proc.) i w Lesznie – 19,5% (wzrost o 0,8 p.proc.). Warto zauważyć, że trzy spośród czterech najniższych wartości współczynnika starości demograficznej zanotowano w powiatach ziemskich, okalających wymienione miasta.

W ramach wsparcia osób starszych wprowadzony został program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Opieka 75+”. Jest on realizowany przez samorządy i polega na świadczeniu usług opiekuńczych dla osób samotnych w wieku powyżej 75 lat w miejscach ich zamieszkania. Jego celem jest poprawa dostępności do usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych). Program ten działający od stycznia 2018 r. jest skierowany do gmin o liczbie mieszkańców do 60 tys., które świadczą usługi opiekuńcze sa-

modzielnie. W 2019 r. formułę programu poszerzono o osoby w wieku 75 lat i więcej pozostające w rodzinach. Ponadto z programu miały prawo korzystać także gminy realizujące usługi opiekuńcze poprzez spółdzielnie socjalne osób prawnych, których organem założycielskim są jednostki samorządu terytorialnego.

W 2019 r. w wielkopolskim było 209,9 tys. osób wieku 75 lat i więcej, tj. o 0,4% mniej niż przed rokiem (wśród kobiet spadek wyniósł 0,5%, a mężczyzn – 0,2%). W omawianej grupie większość stanowiły kobiety, których udział wyniósł 66,0% (o 0,1 p.proc. mniej niż przed rokiem). Osoby w wieku 75 lat i więcej częściej zamieszkiwały w miastach, gdzie ich udział wyniósł 62,3% (wzrost o 0,4 p.proc. w ciągu roku), przy wzroście liczebności o 0,2%. Na wsi mieszkało w tym czasie 37,7% badanej zbiorowości (o 0,4 p.proc. mniej niż w 2018 r.), a ich liczba obniżyła się w ciągu roku o 1,3%.

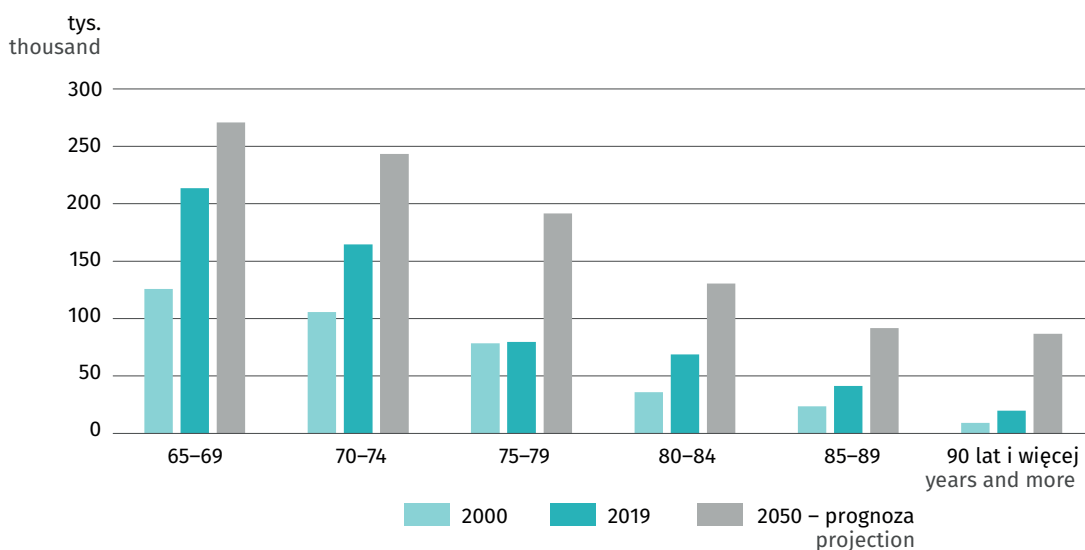
Osoby w wieku 75 lat i więcej stanowiły 6,0% ogółu ludności województwa (podobnie jak w 2018 r.), przy czym większy udział zaobserwowano w grupie kobiet, gdzie wyniósł 7,7% (o 0,1 p.proc. mniej niż przed rokiem) wobec 4,2% w zbiorowości mężczyzn (podobnie jak w 2018 r.). Wyższy odsetek zanotowano wśród mieszkańców miast (6,9%, podobnie jak przed rokiem) niż wsi (4,9%, spadek o 0,1 p.proc.).

Wielkopolskie pozostawało województwem o najniższym udziale osób w wieku 75 lat i więcej w ludności ogółem, przy średniej dla kraju na poziomie 7,1% (podobnie jak przed rokiem). Województwami, w których udział tej grupy wieku był najwyższy były podlaskie, świętokrzyskie oraz opolskie – po 7,9% (podobnie jak w 2018 r.).

W większości spośród 226 gmin wielkopolskiego liczba mieszkańców nie przekraczała 60 tys. osób (większą liczbę zanotowano tylko w 7 gminach, w tym w 4 miastach na prawach powiatu). Wśród tych gmin najniższy udział osób w wieku 75 lat i więcej zaobserwowano w gminach zlokalizowanych na terenie powiatu poznańskiego: Dopiewo (2,8%, spadek o 0,3 p.proc. w porównaniu z 2018 r.), Rokietnica (2,9%, spadek o 0,2 p.proc.), Kleszczewo (3,0%, spadek o 0,2 p.proc.) oraz Komorniki (3,0%, spadek o 0,1 p.proc.). Najwyższy odsetek osób w tym wieku odnotowano w tym czasie w gminach: Chodów w powiecie kolskim (9,0%, wzrost o 0,1 p.proc. w stosunku do poprzedniego roku), gminie miejskiej Turek w powiecie tureckim (8,2%, wzrost o 0,2 p.proc.), Lisków w powiecie kaliskim (7,9%, spadek o 0,3 p.proc.) oraz Czajków w powiecie ostrzeszowskim (7,8%, wzrost o 0,1 p.proc.).

Wykres 7. Osoby starsze według grup wieku Stan w dniu 31 grudnia

Chart 7. The elderly by age groups
As of 31st December

W populacji osób starszych warto także zwrócić uwagę na grupę osób w wieku tzw. sędziwym, tj. 85 lat i więcej, która w 2019 r. obejmowała 61,3 tys. osób. W ciągu roku ich liczba zwiększyła się o 2,8%, przy czym w grupie mężczyzn wzrost wyniósł 3,4%, a wśród kobiet ukształtował się na poziomie 2,6%. Wzrost większy niż przeciętnie w województwie zaobserwowano wśród mieszkańców miast, gdzie przyjął wartość 3,4% wobec 1,8% na wsi. W omawianej zbiorowości większość stanowiły kobiety, z udziałem na poziomie 72,1% (spadek o 0,1 p.proc. w stosunku do 2018 r.).

Wielkopolskie oraz lubuskie były województwami, w których zanotowano najniższy odsetek osób w wieku sędziwym, w obu przypadkach wyniósł on 1,8% (odpowiednio wzrost o 0,1 p.proc., w lubuskim podobnie jak przed rokiem). Najwyższy jego poziom zaobserwowano w podlaskim i świętokrzyskim – po 2,5% (w podlaskim podobnie jak przed rokiem, a w świętokrzyskim wzrost o 0,1 p.proc.), przy średniej dla kraju na poziomie 2,1% (podobnie jak w 2018 r.).

Proces starzenia się społeczeństwa powoduje, że w strukturze ludności sukcesywnie zwiększa się udział osób starszych. Na podstawie prognozy przygotowanej w 2014 r. przez Główny Urząd Statystyczny szacuje się, że w 2030 r. w wielkopolskim odsetek osób w wieku 65 lat i więcej wyniesie 21,7%, w 2040 r. ukształtuje się na poziomie 24,7%, a w 2050 r. – 30,9%. Prognozuje się, że w grupie kobiet udziały będą wyższe i wyniosą odpowiednio: 24,7%, 27,8% oraz 33,7% wobec 18,4%, 21,5% oraz 27,9% w zbiorowości mężczyzn. Udział osób w wieku 75 lat i więcej w 2030 r. wyniesie 10,4%, w 2040 r. – 13,1%, a w 2050 r. – 15,2%. Szacuje się, że udziały notowane w grupie kobiet wyniosą odpowiednio: 12,8%, 15,9% oraz 17,9% wobec 7,9%, 10,2% oraz 12,5% wśród mężczyzn. Prognoza zakłada także systematyczny wzrost udziału osób w wieku sędziwym, który w 2030 r. będzie wynosił 2,0%, w 2040 r. – 4,3%, a w 2050 r. – 5,4%. Przewiduje się, że w zbiorowości kobiet odsetek tych osób ukształtuje się na poziomie odpowiednio: 2,8%, 5,9% i 7,2%, a w grupie mężczyzn wyniesie: 1,1%, 2,7% i 3,6%.

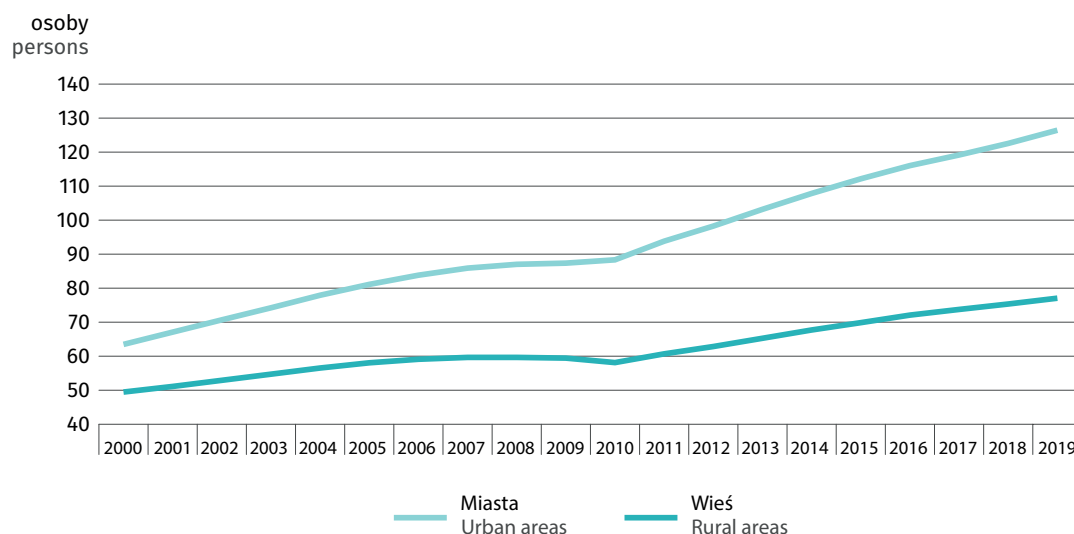
Wskaźnik/indeks starości

Relacja pokoleniowa dziadków i wnuczków, tj. liczba osób w wieku 65 i więcej lat przypadająca na 100 osób w wieku 0–14 lat.

Jednym ze wskaźników pozwalających na ocenę skali starzenia się społeczeństwa jest indeks starości. W 2019 r. w wielkopolskim miernik ten wyniósł 102 osoby (o 3 osoby więcej niż przed rokiem). Oznacza to, że przeciętnie na 100 potencjalnych wnuków przypadało 102 dziadków. Wskaźnik niższy niż w wielkopolskim odnotowano jedynie w pomorskim, gdzie ukształtował się na poziomie 101 osób (wzrost w ciągu roku o 3 osoby), a w kraju wyniósł 118 osób (wzrost o 3 osoby). Najwyższą wartość miernik ten osiągnął w świętokrzyskim – 143 osoby, tj. o 5 więcej niż w 2018 r.

Wykres 8. Indeks starości
Stan w dniu 31 grudnia

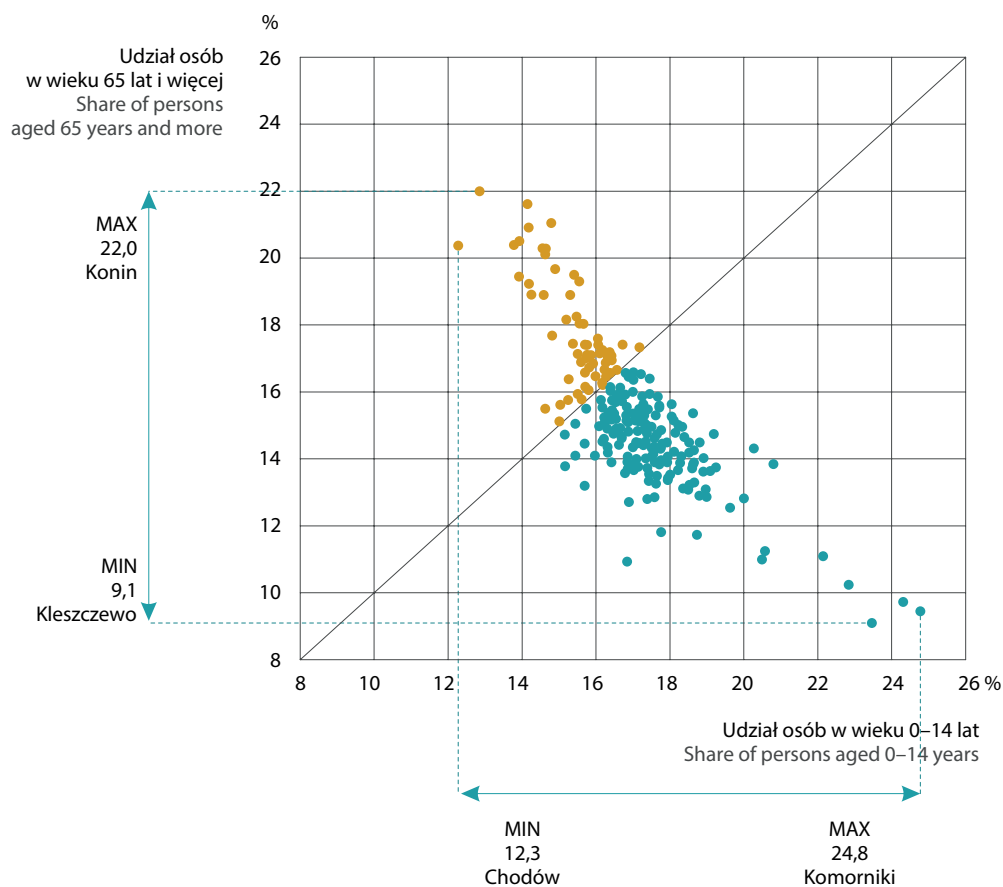
Chart 8. The old age index
 As of 31st December

W podziale terytorialnym województwa można zaobserwować, że najmniej korzystnymi wielkościami indeksu starości charakteryzowały się miasta na prawach powiatu. Jednocześnie, najkorzystniejsze wielkości tego miernika notowano w dwóch powiatach okalających te miasta. Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w powiecie poznańskim – 66 osób (wzrost o 2), leszczyńskim – 75 osób (wzrost o 2), a także grodziskim – 76 osób (wzrost o 3). Indeks przyjmował najwyższe wartości w Koninie, gdzie wyniósł 171 osób (o 7 więcej niż w 2018 r.), w Kaliszu – 153 osoby (wzrost o 3), w Poznaniu – 142 osoby (wzrost o 2) i w Lesznie – 127 osób (wzrost o 6).

Wykres 9. Zróżnicowanie gmin pod względem udziału liczby dzieci w wieku 0–14 lat oraz osób w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności w 2019 r. Stan w dniu 31 grudnia

Chart 9. The diversity of gminas in terms of the share of number of children aged 0–14 years and persons aged 65 years and more in total population in 2019
As of 31st December

- Udział osób w wieku 65 lat i więcej większy od udziału osób w wieku 0–14 lat (61 gmin)
Share of persons aged 65 years and more is greater than share of persons aged 0–14 years (61 gminas)
- Udział osób w wieku 0–14 lat większy lub równy od udziału osób w wieku 65 lat i więcej (165 gmin)
Share of persons aged 0–14 years is greater than or equal to share of persons aged 65 years and more (165 gminas)

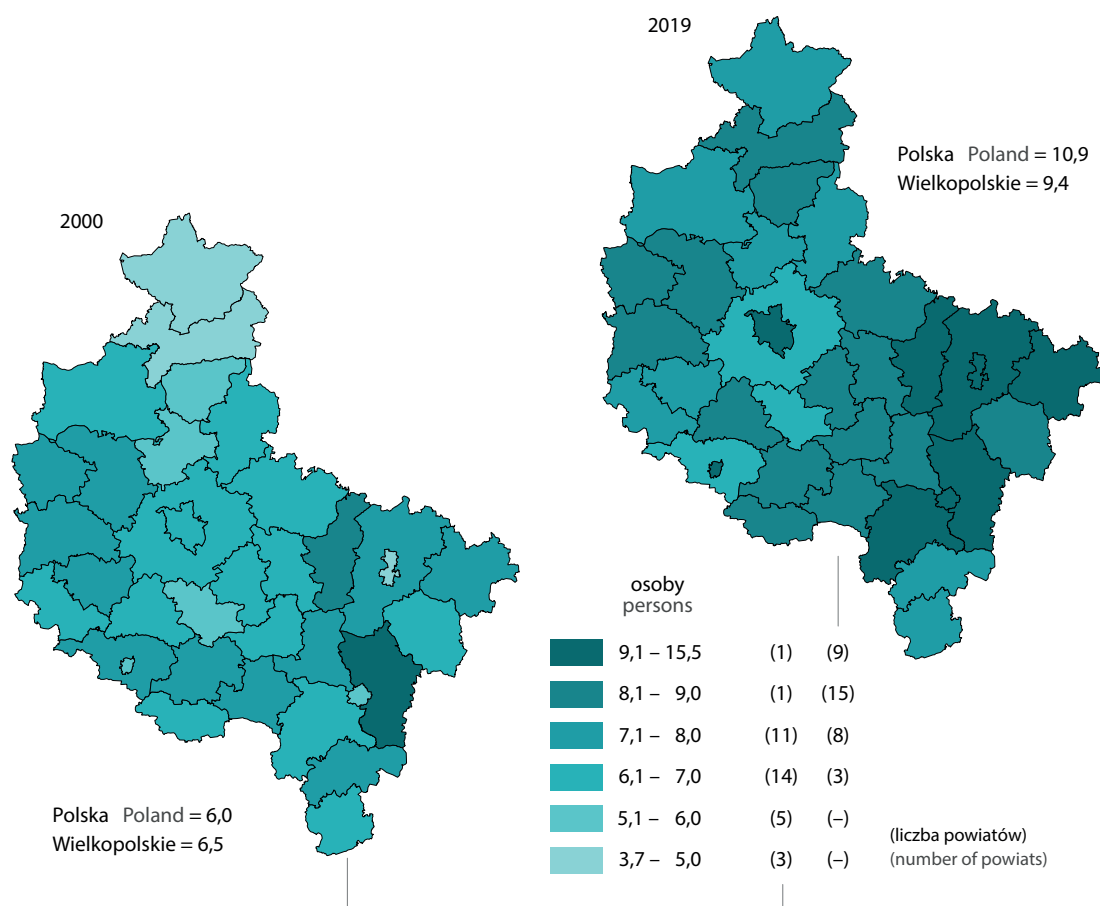
Wskaźnik wsparcia osób najstarszych (wskaźnik wsparcia międzypokoleniowego)

Liczba osób w wieku 85 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 50–64 lata.

W 2019 r. wskaźnik wsparcia międzypokoleniowego wyniósł w wielkopolskim 9 osób (podobnie jak przed rokiem), co oznacza, że na 100 osób w wieku 50–64 lata przypadało 9 osób w wieku 85 lat i więcej (w kraju 11 osób wobec 10 przed rokiem). Wielkopolskie znajdowało się w grupie województw o najniższych wartościach wskaźnika, a na zbliżonym poziomie ukształtował się on także w warmińsko-mazurskim i lubuskim (po 9 osób, podobnie jak przed rokiem). Najwyższym miernikiem charakteryzowało się mazowieckie, tj. 13 osób (podobnie jak w 2018 r.).

Mapa 10. Wskaźnik wsparcia osób najstarszych według powiatów
Stan w dniu 31 grudnia

Map 10. Elderly support ratio by powiats
 As of 31st December

Najniższy poziom wskaźnika wsparcia międzypokoleniowego odnotowano w powiatach: poznańskim, leszczyńskim, śremskim, wągrowieckim oraz obornickim – na 100 osób w wieku 50–64 lata przypadało tam przeciętnie 7 osób w wieku 85 lat i więcej (podobnie jak przed rokiem). Najwyższy wskaźnik zanotowano w tym czasie w Poznaniu, gdzie przypadało 16 osób z tej grupy wieku (wzrost w ciągu roku o 2 osoby). Stosunkowo wysoki jego poziom zaobserwowano także w Kaliszu, tj. 11 osób (podobnie jak przed rokiem), a także w Lesznie, powiecie kolskim, Koninie i powiecie ostrowskim – po 10 osób (wzrost o jedną osobę) oraz powiecie kalskim, gdzie zarówno w 2018 r., jak i 2019 r. wyniósł on 10 osób.

Podwójne starzenie się populacji

Udział osób w wieku 85 lat i więcej wśród osób w wieku 65 lat i więcej.

Oznacza zmianę struktury populacji w starszym wieku charakteryzującą się zwiększeniem liczby i proporcji osób w najstarszych grupach wiekowych.

Miernikiem, który również pozwala zobrazować skalę starzenia się społeczeństwa jest udział liczby osób najstarszych (85 lat i więcej) wśród osób w wieku 65 lat i więcej. W ciągu roku w wielkopolskim zmniejszył się on nieznacznie (o 0,1 p.proc.) i wyniósł 10,4%, co było spowodowane szybszym wzrostem liczby osób w wieku 65 lat i więcej. Niższy odsetek zaobserwowano jedynie w lubuskim – 10,3% (spadek

o 0,2 p.proc.), a najwyższy w podlaskim – 14,1% (spadek o 0,2 p.proc.), przy średniej wartości w kraju na poziomie 11,7% (podobnie jak przed rokiem).

Na niższym poziomie podziału terytorialnego województwa, udział liczby osób najstarszych wśród osób w wieku 65 lat i więcej najniższe wartości przyjmował w powiatach: śremskim, gdzie wyniósł 8,4% (spadek o 0,2 p.proc. w porównaniu z 2018 r.), poznańskim – 8,6% (spadek o 0,3 p.proc.) oraz leszczyńskim – 8,9% (wzrost o 0,1 p.proc.). Najwyższe wartości tego miernika notowano w tym czasie w Poznaniu, gdzie osiągnął poziom 12,8% (wzrost w ciągu roku o 0,1 p.proc.), a także w konińskim – 12,3% (podobnie jak przed rokiem) oraz kaliskim – 11,7% (spadek o 0,1 p.proc.).

1.8. Typologia trójkąta Osanna

1.8. Typology Osanna's triangle

Postępowanie procesu starzenia się ludności można zilustrować przy pomocy wykresu zwanego trójkątem Osanna², który pozwala na przedstawianie zjawisk o trójdzielnej strukturze. Do prezentacji wykorzystano podział ludności według ekonomicznych grup wieku. Na ramionach trójkąta opisano udział tych grup w ogólnej liczbie ludności. Charakter struktury wieku w danej jednostce wyraża położenie wewnątrz trójkąta odpowiadającego jej punktu znajdującego się na przecięciu trzech równoległych do boków trójkąta. Klasyfikację jednostek terytorialnych oparto na podziale trójkąta na sześć klas, które parami wyznaczają trzy typy demograficzne, określające etap rozwoju ludności wynikający ze struktury wieku. Typ młodości demograficznej obejmuje dwie klasy, których elementem wspólnym jest większy od przeciętnego udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i mniejszy odsetek ludności poprodukcyjnej, a wyróżnikiem udział ludności produkcyjnej. Etap stabilizacji demograficznej wyróżnia się większym niż przeciętnie udziałem ludności przedprodukcyjnej, ale jednocześnie także poprodukcyjnej i mniejszym udziałem ludności w wieku produkcyjnym bądź większym odsetkiem ludności produkcyjnej, przy mniejszych udziałach ludności przed- i poprodukcyjnej. Typ starzenia się demograficznego oznacza mniejszy od przeciętnego udział ludności w wieku przedprodukcyjnym, natomiast większy udział ludności poprodukcyjnej. Wyróżnik dla klas tego typu demograficznego stanowi odsetek ludności w wieku produkcyjnym.

Wielkopolskie, ze względu na strukturę wiekową ludności według kryterium ekonomicznego, w 2019 r. zaliczało się do typu młodości demograficznej. Wskazuje na to większy niż przeciętnie w kraju udział ludności w wieku przedprodukcyjnym (a w tym wypadku także w wieku produkcyjnym) oraz niższy od krajowego odsetek ludności poprodukcyjnej. Podobny warunek spełniało jeszcze 5 województw (małopolskie, mazowieckie, podkarpackie, pomorskie i warmińsko-mazurskie). W fazie stabilizacji demograficznej znajdowały się 3 województwa (kujawsko-pomorskie, lubuskie i podlaskie), a w fazie starości – 7 (dolnośląskie, lubelskie, łódzkie, opolskie, śląskie, świętokrzyskie i zachodniopomorskie). Ponieważ procesy demograficzne w całym kraju zachodzą w podobnym tempie, to klasyfikacja województw w 2019 r. nie różni się znacząco od tej z 2018. Jedynie województwo mazowieckie przesunęło się ze stadium stabilizacji do młodości, a lubuskie ze stadium młodości do stabilizacji.

Analizując proces starzenia się mieszkańców województwa wielkopolskiego na niższym poziomie podziału terytorialnego, można stwierdzić, że znaczny obszar województwa cechuje młodość demograficzna. Oznacza to, że zdecydowana większość powiatów i gmin charakteryzowało się wysokim udziałem osób wieku przedprodukcyjnym (19,4%) oraz niskim udziałem osób wieku poprodukcyjnym (20,4%). W 2019 r. co piąty mieszkaniec wielkopolskiego miał mniej niż 18 lat. Do tego typu młodości demograficznej zaliczało się blisko 50% powiatów (17, w 2018 r. 21) oraz 65% gmin (147, w 2018 r. 158). W fazie stabilizacji znajdowało się w tym czasie 10 powiatów (w 2018 r. 6) i 43 gminy (w 2018 r. 33). Natomiast starzenie się demograficzne charakteryzowało 8 powiatów (w tym wszystkich miast na prawach powiatu) oraz 36 gmin. W 2018 r. było to 8 powiatów i 35 gmin.

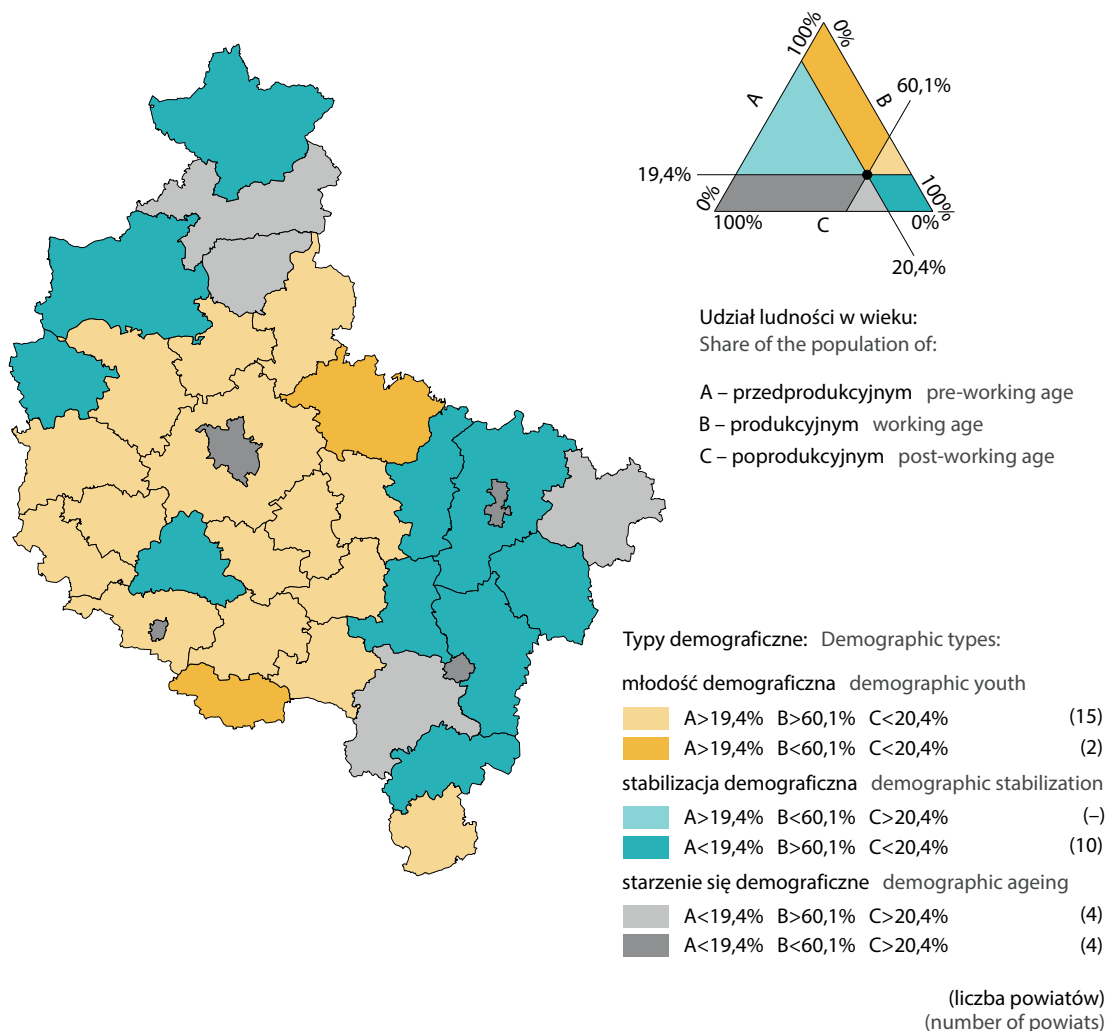
Klasyfikacja powiatów i gmin w 2019 r. nie różni się znacząco od tej z 2018 r. Jednak im niższy jest poziom agregacji, tym zmiany struktur wiekowych stają się wyraźniejsze. W porównaniu z 2018 r. 31 powiatów (208 gmin) pozostało w tym samym typie demograficznym, a jedynie 4 powiaty (18 gmin) zmieniło

² Korycka-Skorupa J., „Trójkąt Osanna jako forma prezentacji danych statystycznych i legenda map tematycznych”, *Polski Przegląd Kartograficzny* 2007, tom 39, nr 4, str. 340–353.

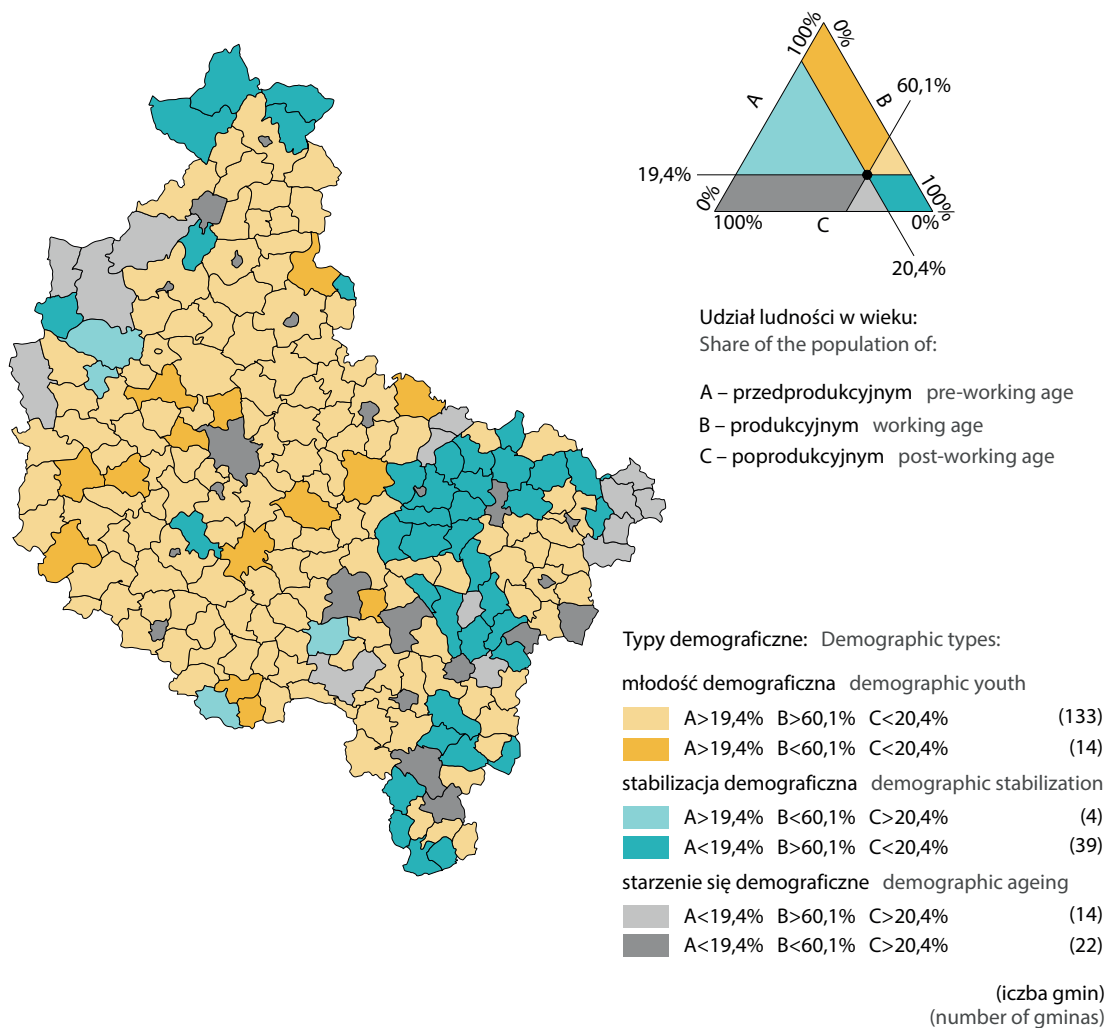
swój charakter typologiczny. Powiaty: czarnkowsko-trzcianecki, koniński, międzychodzki i pleszewski przesunęły się ze stadium młodości do stabilizacji. W przypadku gmin, 14 jednostek (Drawsko – powiat czarnkowsko-trzcianecki, Ceków Kolonia i Żelazków – kaliski, Trzcinica – kępiński, Kramsk i Rzgów – koniński, Chrzypsko Wielkie – międzychodzki, Sieroszewice – ostrowski, Grabów nad Prosną, Mikstat i Kobyla Góra – ostrzeszowski, Słupca i Strzałkowo – słupecki, Lipka – złotowski) przeszło od młodych struktur wieku do struktur stabilizacyjnych demograficznie. Zmiana typu ze stabilizacji na młodość miała miejsce w 2 gminach (Gostyń i Września). Natomiast 2 gminy (Stawiszyn – powiat kaliski oraz Orchowo – słupecki) przesunęły się ze stabilizacyjnych struktur wieku do struktur starych.

Mapa 11. Klasyfikacja powiatów według ekonomicznych grup wieku w 2019 r. – trójkąt Osanna

Map 11. Classification of powiats by economic groups of age in 2019 – Osanna's tringle

Mapa 12. Klasyfikacja gmin według ekonomicznych grup wieku w 2019 r. – trójkąt Osanna
 Map 12. Classification of gminas by economic groups of age in 2019 – Osanna's tringle

Rozdział 2

Chapter 2

Ruch naturalny ludności

Vital statistics of population

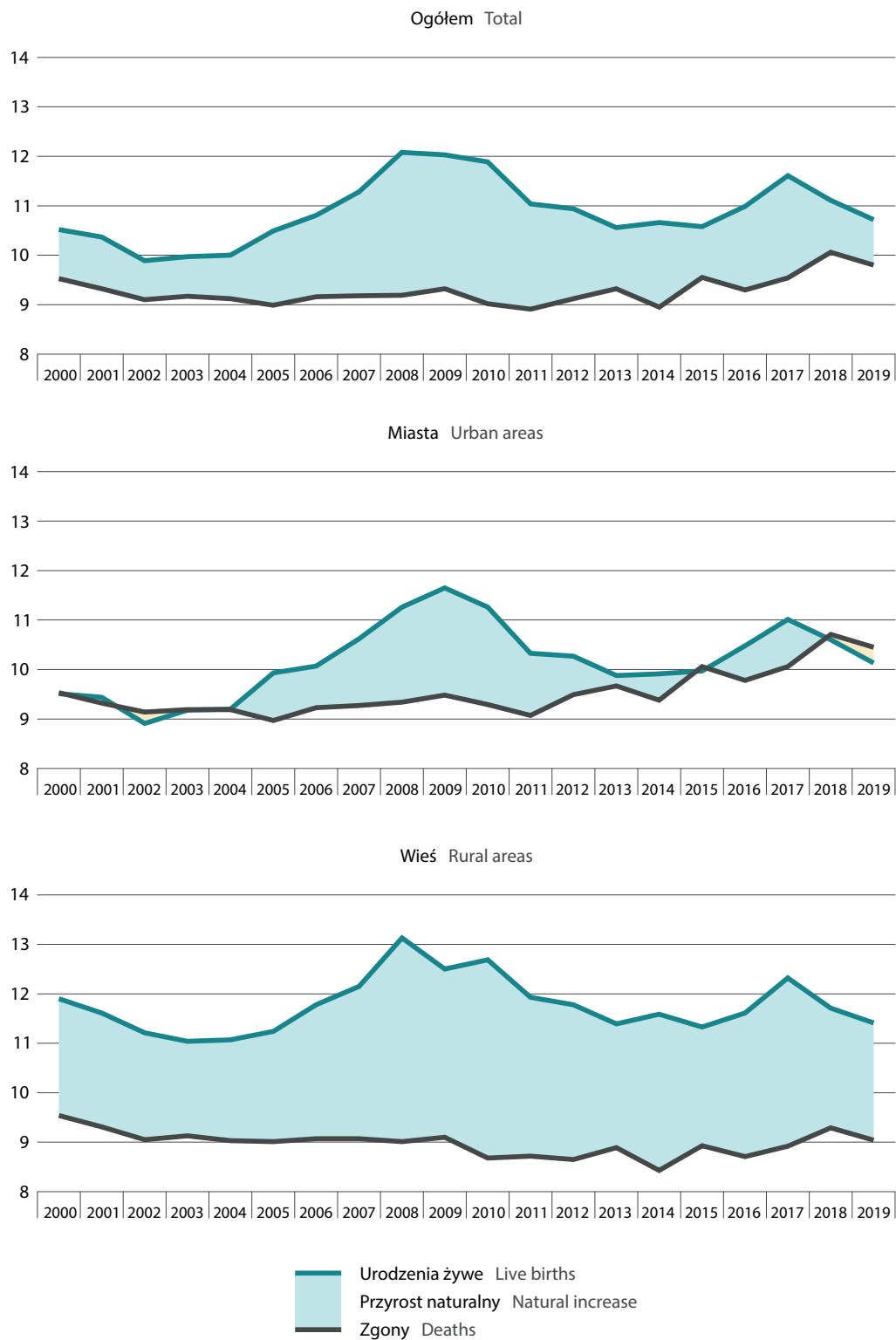
Ruch naturalny ludności kształtowany jest przez jego dynamiczne elementy, tj. zawieranie związków małżeńskich, orzekane przez sądy rozwody i separacje, urodzenia oraz zgony. Wywierają one kluczowy wpływ na stan i strukturę ludności w danej jednostce terytorialnej.

Tablica 6. Podstawowe dane o ruchu naturalnym ludności w 2019 r.
Table 6. Major data on vital statistics of population in 2019

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
Małżeństwa Marriages	17575	9607	7968
na 1000 ludności per 1000 population	5,03	5,08	4,97
w tym wyznaniowe ^a of which church or religious ^a	10657	5294	5363
na 1000 ludności per 1000 population	3,05	2,80	3,35
Separacje Separations	91	64	27
na 100 tys. ludności per 100 thousand population	2,60	3,38	1,68
Rozwody Divorces	5809	3866	1943
na 1000 ludności per 1000 population	1,66	2,04	1,21
Urodzenia żywe Live births	37459	19176	18283
na 1000 ludności per 1000 population	10,72	10,13	11,41
Zgony Deaths	34253	19771	14482
na 1000 ludności per 1000 population	9,80	10,45	9,04
w tym niemowląt of which infants	120	62	58
na 1000 urodzeń żywych per 1000 live births	3,20	3,23	3,17
Przyrost naturalny Natural increase	3206	-595	3801
na 1000 ludności per 1000 population	0,92	-0,31	2,37

a Ze skutkami cywilnymi.
a With civil law consequences.

Wykres 10. Ruch naturalny na 1000 ludności
Chart 10. Vital statistics per 1000 population

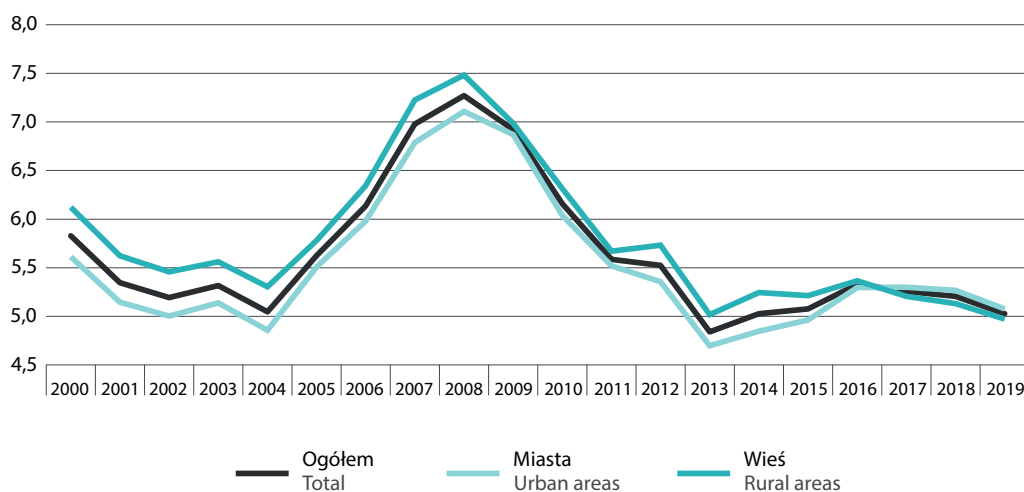

2.1. Małżeństwa

2.1. Marriages

Małżeństwa stanowią jeden z istotnych czynników wpływających na poziom urodzeń. Częstość zawieranych związków wynika ze struktury wieku ludności, ale zależy także od uwarunkowań kulturowych, tradycji i zwyczajów, światopoglądu oraz modelu formowania rodziny. W 2019 r. w województwie wielkopolskim zarejestrowano 17,6 tys. nowych małżeństw (9,6 tys. w miastach i 8,0 tys. na wsi), tj. o 3,3% mniej niż przed rokiem. W kraju liczba zawieranych małżeństw zmniejszyła się w tym czasie o 4,7%. Warto zaznaczyć, że spadek ten dotyczył wszystkich województw. W przeliczeniu na 1000 ludności w 2019 r. w wielkopolskim zawarto średnio 5,03 małżeństw (5,20 przed rokiem), co dawało 3. pozycję w kraju. Najwyższą wartością współczynnika małżeństw na 1000 ludności charakteryzowało się województwo małopolskie (5,25 wobec 5,43 w 2018 r.) oraz pomorskie (5,10 wobec 5,36), natomiast najniższą – opolskie (4,31 wobec 4,77). W Polsce przeciętna wartość analizowanego współczynnika wyniosła 4,78 (5,01 przed rokiem).

Wykres 11. Małżeństwa zawarte na 1000 ludności
Chart 11. Marriages contracted per 1000 population

W 2019 r. małżeństwa zarejestrowane w miastach stanowiły 54,7% ogólnej liczby małżeństw (przed rokiem 55,1%). Również częstość ich zawierania była nieco wyższa w miastach niż na obszarach wiejskich. W przeliczeniu na 1000 ludności w miastach odnotowano 5,08 małżeństw, podczas gdy na wsi – 4,97 (przed rokiem odpowiednio 5,27 i 5,13). W kraju odsetek małżeństw w miastach był wyższy niż w wielkopolskim i wyniósł 60,2%, natomiast współczynnik zawieranych małżeństw ukształtował się na niższym poziomie (4,78 w miastach wobec 4,77 na wsi).

Największe natężenie zawieranych małżeństw w 2019 r. odnotowano w Poznaniu (5,76 wobec 5,86 w 2018 r.), w powiecie pilskim (5,44 wobec 5,27) oraz międzychodzkiem (5,40 wobec 4,28), natomiast najmniej w Kaliszu (4,05 wobec 4,38), a także w powiecie złotowskim (4,32 wobec 5,38 przed rokiem).

W 2019 r. w większości powiatów zawarto mniej małżeństw niż w poprzednim roku. Największy spadek zaobserwowano w powiatach: złotowskim (o 20,0%), wolsztyńskim (o 16,5%), kolskim (o 14,5%), natomiast największy wzrost w międzychodzkiem (o 25,9%), słupeckim (o 11,5%) oraz pleszewskim (o 9,8%).

Najliczniejszą grupą wśród nowożeńców są osoby w wieku od 25 do 29 lat. W 2019 r. małżeństwa zawarte przez osoby z tej grupy wieku stanowiły 23,4% ogólnej liczby nowo zawartych związków (23,8% w 2018 r.). Zmniejszył się również udział małżeństw zawieranych przez mężczyzn w wieku 25–29 lat z kobietami z młodszej grupy wieku (20–24 lata); w 2019 r. takie związki stanowiły 11,6%, (1,4 p.proc. mniej niż przed rokiem).

Tablica 7. Nowożeńcy^a według płci, poprzedniego stanu cywilnego i wieku w 2019 r.
Table 7. Grooms^a and brides by sex, previous marital status and age in 2019

Wiek nowożeńców Age of grooms and brides	Mężczyźni Males				Kobiety Females			
	ogółem total	kawaler single	wdowiec widower	rozwie- dziony divorced	ogółem total	panna single	wdowa widow	rozwie- dziona divorced
Ogółem Total	17486	14859	268	2359	17509	14806	387	2316
19 lat i mniej Under 20	31	31	–	–	168	168	–	–
20–24	1850	1848	–	2	3807	3788	–	19
25–29	6743	6696	–	47	7017	6847	4	166
30–34	4155	3896	–	259	3067	2657	15	395
35–39	2026	1560	9	457	1432	894	28	510
40–44	1013	513	16	484	725	267	29	429
45–49	570	177	17	376	531	104	58	369
50–54	326	61	26	239	270	34	48	188
55–59	249	37	37	175	179	17	50	112
60 lat i więcej and more	523	40	163	320	313	30	155	128

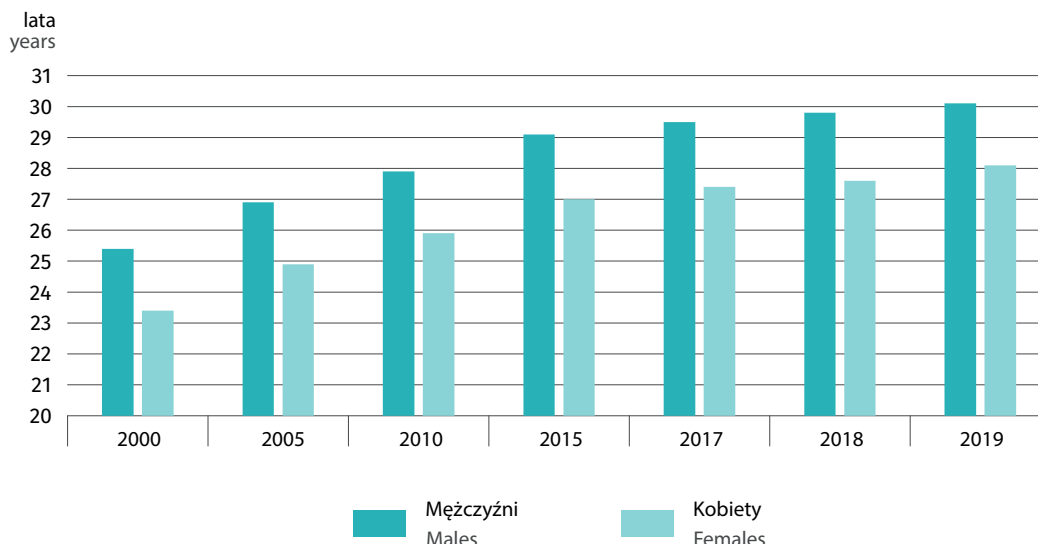
a Dane opracowano osobno dla mężczyzn i kobiet zamieszkałych przed ślubem w Polsce.
 a Data were collected separately for men and women living in Poland before marriage.

Wśród nowo zawartych związków zdecydowaną większość stanowią małżeństwa pierwsze, tj. panien z kawalerami. W 2019 r. takich małżeństw było 13850 (78,8%; spadek o 1,1 p.proc. w stosunku do 2018 r.). W miastach odsetek pierwszych małżeństw był niższy niż na wsi (odpowiednio 75,7% wobec 82,5%). Zarówno kawalerowie, jak i panny zawierający małżeństwo są coraz starsi. W 2019 r. mediana wieku kawalerów wyniosła 28,8 lat wobec 28,6 lat w 2018 r., a wiek środkowy panien ukształtował się na poziomie 27,0 lat wobec 26,6 lat przed rokiem.

W większości zawieranych małżeństw mąż jest starszy od żony; w 2019 r. takie związki stanowiły 67,7% ogółu nowo zawartych małżeństw, co oznacza, że ich udział był mniejszy 0,8 p.proc. niż w 2018 r. W nieco ponad połowie par małżeńskich (50,4%; przed rokiem 50,9%) mąż był starszy od żony nie więcej niż o 5 lat, przy czym w 26,2% małżeństw różnica ta nie przekraczała 2 lat. W 12,6% nowych związków (w 2018 r. w 12,9%) małżonkowie byli w równym wieku. W 19,6% małżeństw (w 2018 r. w 18,6%) żona była starsza od męża, w tym najczęściej różnica wieku wyniosła 1–2 lata (11,6%).

W skali roku zaobserwowano nieznaczne przesunięcie się mediany wieku wśród nowożeńców. W przypadku mężczyzn wiek środkowy wzrósł z 29,8 lat w 2018 r. do 30,1 lat w 2019 r., natomiast wśród kobiet odpowiednio z 27,6 lat do 28,1 lat. W miastach mediana nowożeńców był wyższa od przeciętnej dla województwa i w 2019 r. wyniosła 31,1 lat dla mężczyzn oraz 28,9 lat dla kobiet (w 2018 r. odpowiednio 30,6 i 28,4 lat). Na wsi wiek środkowy nowożeńców w ciągu roku przesunął się z 28,9 do 29,2 lat w przypadku mężczyzn oraz z 26,7 do 27,1 lat wśród kobiet.

Wykres 12. Mediana wieku nowożeńców
Chart 12. Median age of bridegrooms and brides

Większość małżeństw zawartych w 2019 r. w województwie wielkopolskim stanowiły związki wyznaniowe, czyli zawarte w kościołach i jednocześnie zarejestrowane w urzędach stanu cywilnego, choć ich udział był niższy aniżeli przed rokiem (60,6%; w 2018 r. 63,7%). Odsetek zawartych małżeństw wyznaniowych obniżył się również niezależnie od miejsca zamieszkania – w miastach wyniósł 55,1% wobec 59,2% przed rokiem, a na wsi 67,3% (69,2% w 2018 r.). Największy udział związków wyznaniowych w 2019 r. zaobserwowano w powiatach: grodziskim (74,3% ogółu nowo zawartych małżeństw; przed rokiem 71,3 %), kaliskim (74,2% wobec 74,3%) i konińskim (74,3% wobec 72,4%), natomiast najmniejszy w Lesznie (46,5% wobec 53,8% w 2018 r.), Poznaniu (51,7% wobec 54,7%) i Kaliszu (52,3% wobec 59,0%). Małżeństwa wyznaniowe przeważały w większości województw, a największy ich udział odnotowano w podkarpackim (73,2%), podlaskim (69,9%) oraz małopolskim (69,8%). Małżeństwa cywilne miały nieznaczną większość w województwach: zachodniopomorskim (55,7%), lubuskim (53,4%) oraz dolnośląskim (52,4%).

W całym 2019 r. zostało rozwiązanych 20,1 tys. małżeństw, tj. o 1,5% mniej niż przed rokiem. Po uwzględnieniu salda migracji wewnętrznych i zagranicznych osób pozostających w związku małżeńskim odnotowano ujemną różnicę między małżeństwami zawartymi i rozwiązanymi (-1,9 tys.; w 2018 r. -1,8 tys.). Częstszą przyczyną rozwiązania małżeństwa była śmierć męża (51,3% ogólnej liczby rozwiązanych małżeństw, wobec 51,7% w 2018 r.) niż rozwód (odpowiednio 28,9% wobec 28,4%). Z powodu śmierci żony rozwiązanych zostało 19,8% małżeństw (19,9% w 2018 r.). W efekcie tych zmian na koniec 2019 r. liczba małżeństw istniejących sięgała 824,4 tys., co stanowiło 9,3% wszystkich małżeństw w kraju.

Na 1000 istniejących małżeństw w 2019 r. 24,3 małżeństwa zostały rozwiązane (w tym 17,3 przez śmierć współmałżonka, a 7,0 przez rozwód). Na wsi wskaźnik ten był niższy niż w miastach i wyniósł 20,5 wobec 27,8. W kraju współczynnik małżeństw rozwiązanych ukształtował się na poziomie 25,5 na 1000 istniejących małżeństw.

2.2. Separacje

2.2. Separations

Procedura prawnego orzekania separacji została wprowadzona w Polsce w końcu 1999 r. Początkowo ich liczba wzrastała bardzo szybko. W województwie wielkopolskim od 174 w 2000 r. do 835 w 2005 r. Od 2006 r. odnotowano spadek liczby wniosków o separację, a od 2015 r. ich liczba ustabilizowała się na poziomie poniżej 150.

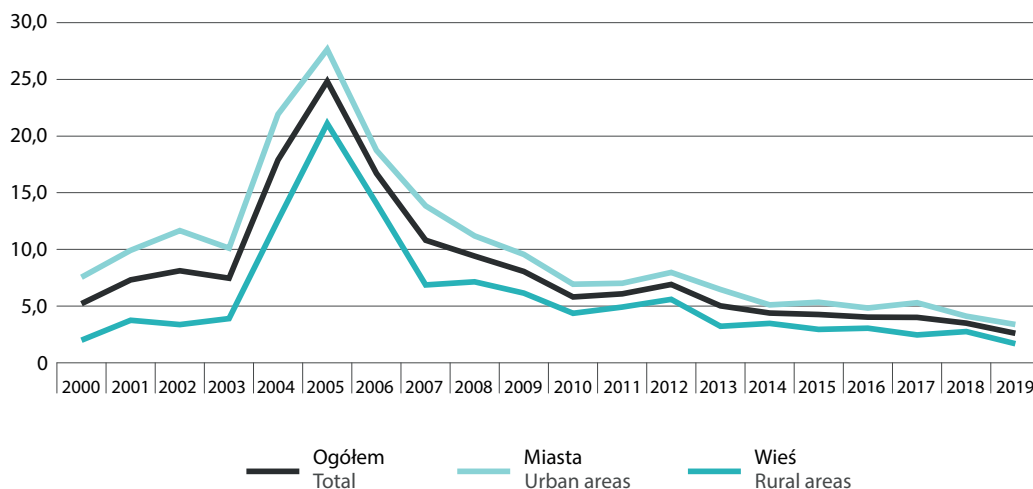
Tablica 8. Separacje orzeczone w 2019 r.
Table 8. Separations in 2019

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
Ogółem Total	91	64	27
na 100 tys. ludności per 100 thousand population	2,60	3,38	1,68
na 1000 zawartych małżeństw per 1000 contracted marriages	5,18	6,66	3,39
Z powództwa męża Petition of husband	22	18	4
Z powództwa żony Petition of wife	59	38	21
Zgodny wniosek stron Joint petition of both parties	10	8	2

W 2019 r. w wielkopolskim sądy orzekły 91 separacji, o 31 mniej niż rok wcześniej. W przeliczeniu na 100 tys. ludności orzeczono 2,60 separacji (przed rokiem 3,50). Najwyższą wartość wskaźnika natężenia separacji odnotowano w województwie podlaskim (5,26), przy przeciętnej dla kraju 3,08. Liczba separacji liczona na 1000 nowo zawartych małżeństw wyniosła w wielkopolskim 5,18 (6,72 w poprzednim roku). Najwięcej separacji na 1000 nowo zawartych małżeństw orzeczono w podlaskim (11,15), przy średniej dla kraju 6,45.

Większość separacji dotyczy małżeństw zamieszkałych w miastach. W 2019 r. było to 70,3% wszystkich separacji orzeczonych (63,9% w 2018 r.). W przeliczeniu na 100 tys. ludności wskaźnik separacji w miastach wyniósł 3,38, a na wsi 1,68 (przed rokiem odpowiednio 4,11 i 2,77). Najczęściej separacje orzekano wśród osób, które w momencie wniesienia powództwa o separację miały 40 lat i więcej (61,5% orzeczeń wobec 60,7% w 2018 r.). Udział osób wnioskujących o separację w tym wieku wyniósł 73,6% dla mężczyzn i 63,7% dla kobiet (w 2018 r. odpowiednio 69,7% oraz 60,7%). Najwięcej separacji (50,5%, 63,1% w 2018 r.) orzeczono wobec małżeństw zawartych w wieku 20–29 lat. Taka sytuacja dotyczyła 61,5% mężczyzn i 70,3% kobiet (przed rokiem odpowiednio 71,3% i 77,0%). W 2019 r. większość orzeczonych separacji wniesiona była z powództwa żony (64,8% wobec 76,2% w 2018 r.). Stosunkowo wysoki odsetek (11,0% w 2019 wobec 0,8% przed rokiem) i wzrost udziału (o 10,2 p.proc.) miały separacje orzeczone na zgodny wniosek stron. Wśród małżeństw z orzeczoną separacją 44,0% (52,5% przed rokiem) posiadało dzieci w wieku poniżej 18 lat. Wykonywanie władzy rodzicielskiej sąd najczęściej powierzał matce (52,5% orzeczonych separacji małżeństw posiadających wspólnie małoletnie dzieci na wychowaniu wobec 57,8% w 2018 r.), a następnie obojgu rodzicom (42,5% wobec 35,9%).

Wykres 13. Separacje na 100 tys. ludności
Chart 13. Separations per 100 thousand population

Wśród powiatów w 2019 r. najwięcej separacji orzeczono w Poznaniu oraz Lesznie – po 11 (w 2018 r. odpowiednio 19 i 3). Najwyższą wartość wskaźnika separacji (na 100 tys. ludności) odnotowano w Lesznie (17,25 wobec 4,69 przed rokiem) i powiecie pleszewskim (9,51 wobec 6,34), a najniższą w ostrowskim (0,62 wobec 6,19) i szamotulskim (1,10 wobec 2,20).

Co roku odnotowuje się też nieliczne przypadki zniesienia separacji, tj. powrotu do małżeństwa, jednak większość pozostających w prawnej separacji małżeństw wnosi o rozwód. W 2019 r. sądy orzekły zniesienie separacji w stosunku do 15 separowanych małżeństw (o 11 mniej niż w 2018 r.), a w całym kraju w stosunku do 258 (więcej o 16).

2.3. Rozwody

2.3. Divorces

W 2019 r. w województwie wielkopolskim wskutek rozwodu zostało rozwiązanych 5,8 tys. małżeństw, tj. o 0,4% więcej niż przed rokiem. W kraju liczba rozwodów zwiększyła się w tym czasie o 4,0%.

W wielkopolskim, oba wskaźniki orzeczonych rozwodów, zarówno w przeliczeniu na 1000 ludności, jak i ten uwzględniający ludność w wieku 20 lat i więcej, kształtowały się na poziomie podobnym jak przed rokiem (odpowiednio 1,66 i 2,11). Województwami o najwyższym wskaźniku natężenia rozwodów w 2019 r. były dolnośląskie (2,09) oraz łódzkie (1,98), natomiast najniższe wartości omawianego wskaźnika zaobserwowano w świętokrzyskim (1,18) i podkarpackim (1,21).

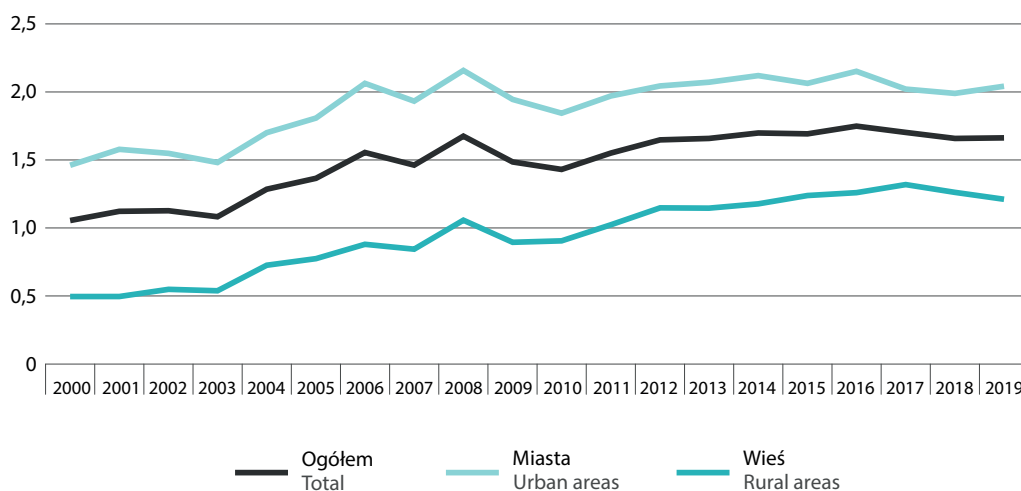
Na 1000 małżeństw zawartych w 2019 r. w wielkopolskim przypadało średnio 330,5 rozwodów wobec 318,5 w 2018 r., natomiast na 1000 istniejących małżeństw – 7,0 rozwodów, podobnie przed rokiem. W kraju najwyższy wskaźnik rozwodów przypadających na 1000 nowo zawartych małżeństw zanotowano w województwach dolnośląskim (436,8), łódzkim (435,0) oraz warmińsko-mazurskim (424,6). Podobnie było w przypadku wskaźnika na 1000 istniejących małżeństw – najwyższe wartości współczynnik przyjął w dolnośląskim (9,4) i warmińsko-mazurskim (8,8).

Tablica 9. Rozwody w 2019 r.
Table 9. Divorces in 2019

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
Ogółem Total	5809	3866	1943
na 1000 ludności per 1000 population	1,66	2,04	1,21
na 1000 zawartych małżeństw per 1000 contracted marriages	330,5	402,4	243,9
Z powództwa męża Petition of husband	1913	1270	643
Z powództwa żony Petition of wife	3896	2596	1300

Więcej par małżeńskich rozwodzi się w miastach niż na wsi. W 2019 r. rozwody w miastach stanowiły 66,6% ogółu orzeczeń wobec 33,4% na wsi (w 2018 r. było to odpowiednio 65,3% wobec 34,7%). Wskaźnik rozwodów na 1000 ludności wyniósł tu 2,04 wobec 1,21 na wsi (przed rokiem 1,99 wobec 1,26), a biorąc pod uwagę ludność w wieku 20 lat i więcej – 2,54 wobec 1,59 (w 2018 r. 2,47 wobec 1,65). Na 1000 nowo zawartych małżeństw w miastach przypadało w tym czasie średnio 402,4 rozwodów, podczas gdy na wsi – 243,9 (w 2018 r. odpowiednio 377,6 i 246,0), natomiast na 1000 istniejących małżeństw orzeczono 8,9 rozwodów w miastach wobec 5,0 na wsi (w 2018 r. odpowiednio 8,6 wobec 5,2).

Wykres 14. Rozwody na 1000 ludności
Chart 14. Divorces per 1000 population

Natężenie orzeczeń rozwodowych nie jest jednakowe na obszarze całego województwa. W 2019 r. najwięcej rozwodów – w przeliczeniu na 1000 ludności – zarejestrowano w Lesznie (2,18 wobec 2,58 przed rokiem) oraz w powiecie pilskim (2,14 wobec 2,24) i w Koninie (1,99 wobec 1,83), natomiast najmniej było ich w powiatach: pleszewskim (1,06 wobec 1,22 w 2018 r.), wolsztyńskim (1,06 wobec 1,15) i kaliskim (1,12 wobec 1,04).

Pozwy rozwodowe częściej wnoszą kobiety; w 2019 r. z powództwa żony orzeczono 67,1% rozwodów (w 2018 r. 65,9%). Niemal wszystkie rozwody (99,2%) są orzekane bez wcześniejszego wniosku o separację, tj. bezpośrednio po wniesieniu powództwa o rozwód. Najczęstszymi przyczynami rozwodów

były: niezgodność charakterów (w 2019 r. 34,7% ogółu orzeczonych rozwodów wobec 36,5% przed rokiem), niedochowanie wierności małżeńskiej (7,8% wobec 8,4%) oraz nadużywanie alkoholu (4,5% wobec 3,5%). W 81,9% ogółu rozwodów nie orzeczono o winie, w 11,7% winę orzeczono po stronie męża, w 3,3% spraw – po obu stronach, a w 3,1% – po stronie żony. W 2018 r. udziały kształtowały się na zbliżonym poziomie, odpowiednio: 79,5%, 13,4%, 3,9% i 3,1%. Najczęściej rozwodziły się małżeństwa bezdzietne (41,3% ogólnej liczby rozwodów, 38,4% w 2018 r.) oraz z jednym dzieckiem (32,6%, 35,1% przed rokiem). Wykonywanie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi sąd najczęściej powierzał matce (w 48,0% rozwodów małżeństw posiadających małoletnie dziecko na utrzymaniu; w 2018 r. 54,5%), niewiele rzadziej razem matce i ojcu (w 46,9%; wobec 40,2% przed rokiem), tylko ojcu (w 3,6%, podobnie jak przed rokiem), czy też oddzielnie matce i ojcu (w 0,9%, podobnie przed rokiem).

W 2019 r. najczęściej rozwody orzekano wśród osób, które w momencie wniesienia powództwa miały 30–39 lat – 37,7% mężczyzn i 41,8% kobiet (przed rokiem odpowiednio 39,4% i 41,6%). Najwięcej orzeczono ich wobec małżeństw zawartych w wieku 20–29 lat – 73,3% mężczyzn i 72,3% kobiet (w 2018 r. odpowiednio 75,1% i 72,0%) oraz wśród osób, których małżeństwo trwało 5–9 lat (22,0% wobec 23,0% przed rokiem) i 10–14 lat (18,5% wobec 17,6%).

2.4. Urodzenia żywe

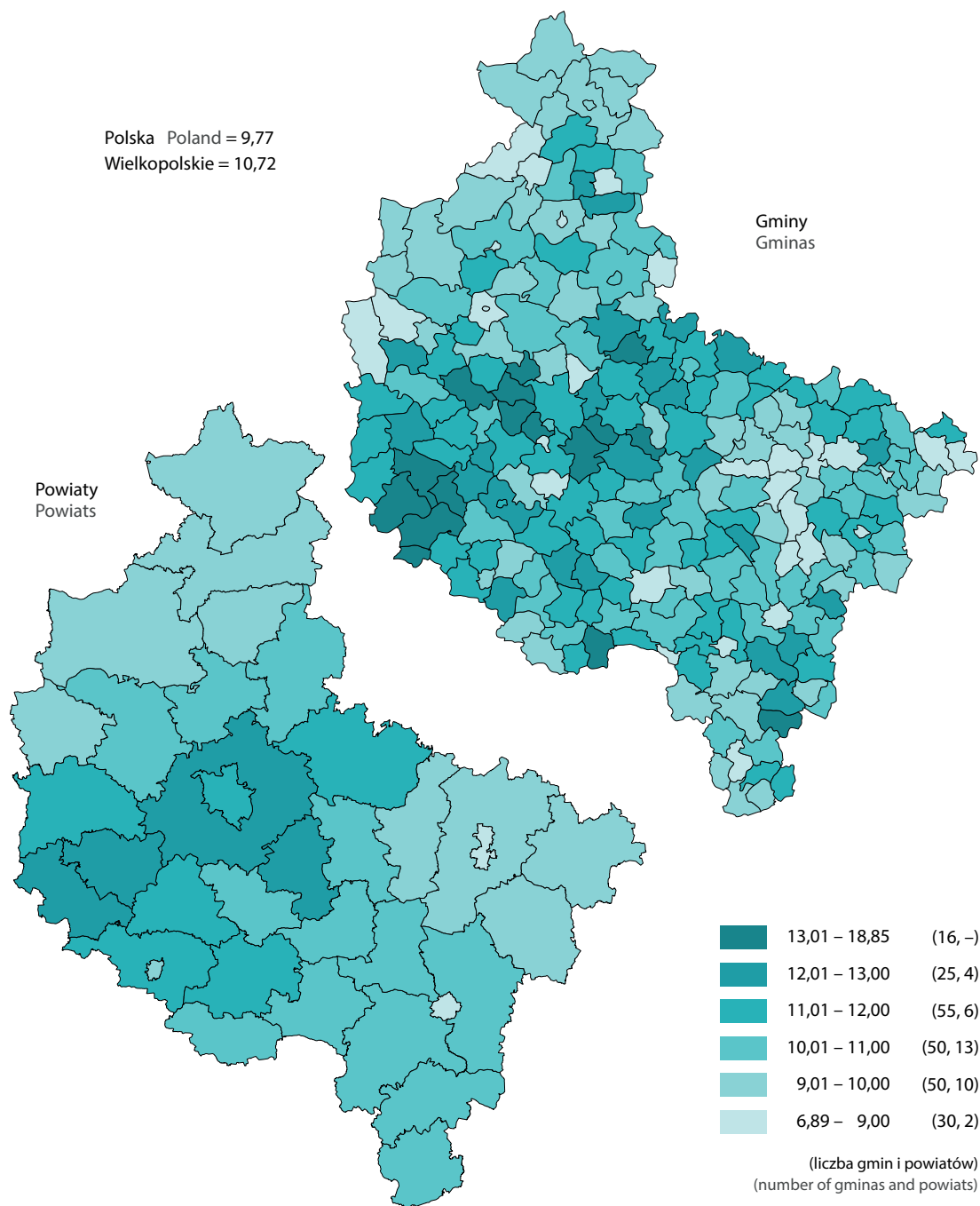
2.4. Live births

W 2019 r. w województwie wielkopolskim odnotowano 37,5 tys. urodzeń żywych. W porównaniu z poprzednim rokiem liczba urodzeń żywych zarówno w wielkopolskim, jak i w kraju zmniejszyła się o 3,4%. Wśród noworodków nieznacznie przeważali chłopcy (51,4%; podobnie w kraju). Współczynnik urodzeń żywych w przeliczeniu na 1000 ludności w 2019 r. wyniósł 10,72 (wobec 11,11 przed rokiem). Wielkopolskie biorąc pod uwagę wartość wskaźnika natężenia urodzeń zajmuje 4. lokatę w kraju, po województwach: pomorskim (11,14), mazowieckim (11,01) i małopolskim (10,85).

W przypadku chłopców współczynnik urodzeń żywych na 1000 ludności osiągnął wartość 11,33 (wobec 11,70 w 2018 r.), a dziewczynek – 10,13 (wobec 10,55 w roku poprzednim). W miastach zaobserwowano niższe wartości tych wskaźników niż przeciętnie na wsi. W 2019 r. współczynnik urodzeń wyniósł 10,13 w miastach, podczas gdy na wsi osiągnął 11,41 (w 2018 r. odpowiednio 10,60 wobec 11,71).

Natężenie urodzeń w przekroju terytorialnym było zróżnicowane. Najwięcej urodzeń na 1000 ludności odnotowano w powiatach: wolsztyńskim (12,87 wobec 12,37 w 2018 r.), poznańskim (12,71 wobec 13,15) oraz grodziskim (gdzie współczynnik wyniósł 12,62 wobec 13,21), a najmniej w Kaliszu (8,05 wobec 8,97 przed rokiem) i Koninie (8,11 wobec 8,41 przed rokiem). W ujęciu gminnym największe natężenie urodzeń żywych w 2019 r. obserwowano w Komornikach (18,85 wobec 17,86 w 2018 r.), Kórniku (16,60 wobec 15,61), Kleszczewie (15,13 wobec 16,75) i Dopiewie (15,10 wobec 14,74) – w powiecie poznańskim, Dominowie (14,69 wobec 11,70) w powiecie średzkim oraz Dusznikach (14,69 wobec 10,84) w powiecie szamotulskim.

Mapa 13. Urodzenia żywe na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.
 Map 13. Live births per 1000 population by powiats and gminas in 2019

Znaczący wpływ na kształtowanie się procesu urodzeń ma liczba kobiet w wieku rozrodczym. W ciągu roku populacja kobiet w wieku 15–49 lat zmniejszyła się o 0,6%. Spadek ten dotyczył miast (o 1,3%), natomiast na wsi odnotowano niewielki wzrost liczebności w tej grupie kobiet (o 0,2%). Największa aktywność prokreacyjna kobiet przypada między 25 a 34 rokiem życia (66,0% wszystkich urodzeń, przed rokiem 66,6%). W częściowych grupach wieku (25–29 i 30–34 lata) obserwowano spadek liczebności kobiet w stosunku do 2018 r. odpowiednio o 3,5% i 3,6%.

Wiek środkowy matek w 2019 r. ukształtował się na poziomie 30,0 lat (przed rokiem 29,9). Poziom mediany wieku matek zależy od stopnia wykształcenia kobiet. W przypadku matek mających wyższe wykształcenie mediana wyniosła 31,2 lat (31,0 w 2018 r.), dla kobiet z wykształceniem policealnym – 30,3 lat (wobec 29,6), z wykształceniem średnim – 28,8 lat (wobec 28,9), zasadniczym zawodowym – 28,0 lat (wobec 28,1), gimnazjalnym – 21,0 lat (wobec 20,8), podstawowym – 27,8 lat (wobec 28,4) i niepełnym podstawowym – 24,7 lata (wobec 27,3).

Tablica 10. Urodzenia żywe w 2019 r. według wieku i poziomu wykształcenia^a matki
Table 10. Live births by age and educational level of mother^a in 2019

Poziom wykształcenia matki Educational level of mother	Ogółem Total	Wiek matki Mother's age						
		19 lat i mniej and less	20–24	25–29	30–34	35–39	40–44	45 lat i więcej and more
Ogółem Total	37459	838	5182	12785	11946	5665	993	50
Wyższe Tertiary	18190	–	709	6444	7366	3184	463	24
Policealne Post-secondary	281	–	37	96	94	42	12	–
Średnie Secondary	12458	121	2630	4539	3263	1593	303	9
Zasadnicze zawodowe Basic vocational	4548	152	1254	1305	961	691	174	11
Gimnazjalne Lower secondary	1119	448	347	231	93	–	–	–
Podstawowe Primary	751	101	186	148	144	131	35	6
Niepełne podstawowe Incomplete primary	38	11	9	6	2	8	2	–

a W podziale według wykształcenia matki nie uwzględniono urodzeń o nieustalonym wykształceniu matki.

a Data by education level exclude cases in which education level of mother is unknown.

Wśród urodzeń przeważają urodzenia pojedyncze. W 2019 r. odnotowano ich 36,5 tys., co stanowiło 97,3% wszystkich urodzeń żywych (97,2% przed rokiem). Z ciąży bliźniaczych urodziło się w tym czasie 981 dzieci (o 8,1% mniej niż w 2018 r.), a z trójaczych – 24 dzieci (tj. o 4,3% więcej niż przed rokiem).

W 2019 r. w województwie wielkopolskim z nieformalnych związków urodziło się 28,3% dzieci wobec 29,8% przed rokiem (w kraju odpowiednio 25,4% wobec 26,4%). Podobnie jak w kraju, częściej dzieci pozamałżeńskie rodzą się w miastach (31,7%) niż na wsi (24,8%). W Polsce największy odsetek urodzeń pozamałżeńskich zanotowano w zachodniopomorskim (41,9%) oraz lubuskim (40,4%), natomiast najmniejszy zaobserwowano w tym czasie w podkarpackim (13,7%) oraz małopolskim (14,2%).

W przekroju terytorialnym największy udział urodzeń pozamałżeńskich odnotowano w powiatach międzychodzkiem (41,4%, spadek o 4,6 p.proc. w porównaniu z 2018 r.), chodzieskim (40,0%, spadek o 1,6 p.proc.) oraz złotowskim (36,0%, spadek o 3,0 p.proc.). Najmniejszy odsetek wystąpił w powiatach kaliskim (19,5%, spadek o 1,1 p.proc. w stosunku do 2018 r.) i ostrzeszowskim (19,7%, spadek o 1,8 p.proc.).

2.5. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności

2.5. Female fertility rate and reproduction rates

Płodność kobiet mierzy się współczynnikiem obliczonym jako iloraz liczby urodzeń żywych i liczby kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat). Oprócz ogólnych współczynników płodności podaje się również współczynniki grupowe (częstkowe), obliczone jako ilorazy liczby urodzeń żywych z kobiet w danej grupie wieku i liczby kobiet w tej samej grupie wieku. Urodzenia z matek w wieku poniżej 15 lat zalicza się do grupy 15–19 lat; urodzenia z matek w wieku 50 lat i więcej zalicza się do grupy 45–49 lat.

Współczynniki reprodukcji ludności:

- **współczynnik dzietności** oznacza liczbę dzieci, które urodziłyby przeciętnie kobieta w ciągu całego okresu rozrodczego (15–49 lat) przy założeniu, że w poszczególnych fazach tego okresu rodziłyby z intensywnością obserwowaną w badanym roku, tzn. przy przyjęciu częściowych współczynników płodności z tego okresu za niezmiennie,
- **współczynnik reprodukcji brutto** przedstawia liczbę córek urodzonych przeciętnie przez kobietę przy założeniu, że kobieta w wieku rozrodczym będzie rodzić z częstością, jaką charakteryzują się wszystkie kobiety rodzące w roku, dla którego oblicza się współczynnik reprodukcji (niezmiennie współczynniki płodności),
- **współczynnik dynamiki demograficznej** jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.

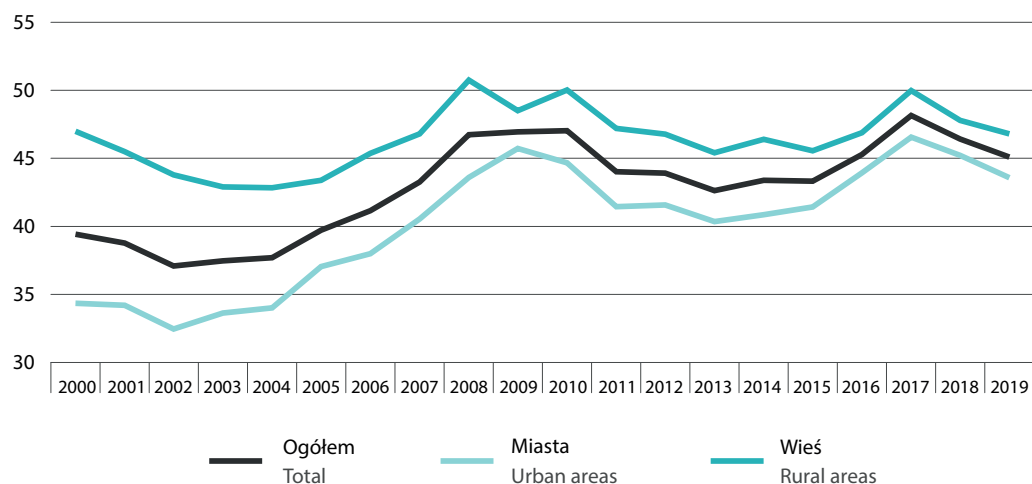
Miarą wykorzystywaną w analizach dotyczących urodzeń jest płodność kobiet, mierzona współczynnikiem płodności, wyrażającym stosunek liczby urodzeń żywych do liczby kobiet będących w wieku rozrodczym. W 2019 r. współczynnik płodności w województwie wielkopolskim wyniósł 45,09, tj. o 1,33 niżej niż w roku poprzednim. Współczynnik płodności bardziej obniżył się w miastach (o 1,65 do 43,57 wobec spadku o 0,99 do 46,81 na wsi).

W 2019 r. najwyższy współczynnik płodności charakteryzował powiaty: wolsztyński (54,03 wobec 53,08 w roku poprzednim), grodziski (52,48 wobec 54,62) i średzki (52,43 wobec 52,82), natomiast najniższy miasta na prawach powiatu Kalisz (35,67 wobec 39,31) i Konin (36,34 wobec 37,18) oraz powiat pilski (39,30 wobec 41,33).

Tablica 11. Płodność kobiet i współczynniki reprodukcji ludności w 2019 r.**Table 11. Female fertility and reproduction rates of population in 2019**

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
Płodność – urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku: Fertility – live births per 1000 women aged:			
15–49 ^{ab} lat years	45,09	43,57	46,81
15–19 ^a	10,07	10,21	9,94
20–24	55,58	50,76	60,07
25–29	109,39	104,87	114,13
30–34	87,22	85,58	89,21
35–39	38,35	38,60	38,04
40–44	7,26	7,56	6,91
45–49 ^b lat years	0,43	0,43	0,43
Współczynniki: Rates:			
Dzietności ogólnej Total fertility	1,537	1,485	1,589
Reprodukcji brutto Gross reproduction	0,746	0,720	0,773
Dynamiki demograficznej Demographic dynamics	1,094	0,970	1,263

ab łącznie z urodzeniami z matek w wieku: a – poniżej 15 lat, b – 50 lat i więcej.
 ab Including births from mothers aged: a – below 15, b – 50 and more.

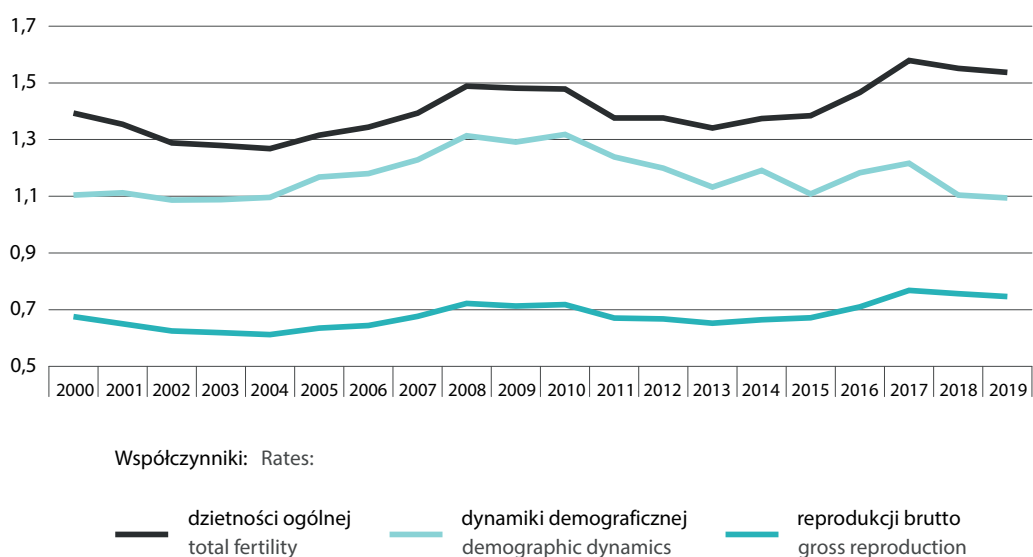
Wykres 15. Płodność kobiet – urodzenia żywe na 1000 kobiet w wieku 15–49 lat**Chart 15. Female fertility – live births per 1000 women aged 15–49 years**

W 2019 r. najwięcej dzieci urodziły matki w wieku 25–29 lat (34,1% ogółu urodzeń żywych wobec 34,4% w 2018 r.). Płodność, mierzona relacją liczby urodzeń żywych do 1000 kobiet w tej grupie wieku wyniosła 109,39 wobec 110,21 w roku poprzednim. Najwyższy współczynnik płodności wśród kobiet w wieku

25–29 lat zanotowano w powiatach: wolsztyńskim (138,82 wobec 128,21 w 2018 r.), grodziskim (131,79 wobec 146,08), poznańskim (128,70 wobec 127,54), średzkim (124,58 wobec 130,99), leszczyńskim (121,47 wobec 118,85), a najniższy w Kaliszu (86,97 wobec 98,03) i powiecie złotowskim (91,32 wobec 97,40). Odsetek urodzeń w grupie kobiet w wieku od 30 do 34 lat wyniósł 31,9% wobec 32,2% w 2018 r. Współczynnik płodności w tej grupie przyjął wartość 87,22 wobec 87,84 w 2018 r. W wieku 30–34 lata najczęściej rodziły kobiety z powiatu poznańskiego (współczynnik płodności na poziomie 113,41 wobec 114,27 przed rokiem) i grodziskiego (101,8 wobec 87,85). Najmniej urodzeń na 1000 kobiet z tej grupy wieku obserwowano w powiatach chodzieskim (63,64 wobec 68,19) i międzychodzkiem (64,52 wobec 77,95).

W 2019 r. współczynnik dzietności ogólnej był niższy i wyniósł 1,537 (przed rokiem 1,552). Współczynnik ten przyjmował wyższe wartości wśród mieszkańców wsi, gdzie na 1 kobietę przypadało średnio 1,589 dzieci (wobec 1,603 w 2018 r.), podczas gdy w miastach – 1,485 dzieci (wobec 1,501). Poziom notowanej reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń, gdyż współczynnik dzietności jest niższy od optymalnej wielkości wskaźnika korzystnego dla stabilnego rozwoju demograficznego (2,10–2,15).

Wykres 16. Współczynniki reprodukcji ludności
Chart 16. Reproduction rates of population

W 2019 r. wyższy poziom współczynnika dzietności kobiet niż wielkopolskim odnotowano w pomorskim (1,598) i mazowieckim (1,570). Mimo, że były to najwyższe współczynniki w kraju, to nadal były one poniżej wartości optymalnej. W Polsce analizowany wskaźnik kształtował się na poziomie 1,419 (wobec 1,453 w 2018 r.). Również w żadnym powiecie województwa wielkopolskiego współczynnik dzietności w 2019 r. nie zbliżył się do poziomu zapewniającego stabilność demograficzną. Najwyższą wartość mierzona ten przyjął w powiatach: wolsztyńskim (1,820 wobec 1,764 w 2018 r.), średzkim (1,763 wobec 1,729) oraz poznańskim (1,753 wobec 1,774), natomiast najniższ kształtował się on w Kaliszu (1,300 wobec 1,415) i Koninie (1,304 wobec 1,301).

Modyfikacją współczynnika dzietności, przy wyodrębnieniu z ogólnej liczby urodzeń żywych urodzeń dzieci płci żeńskiej, jest współczynnik reprodukcji brutto wyrażający stopień zastępowalności pokoleń matek przez córki z założeniem, że wszystkie córki osiągną (dożyją) wieku swoich matek w momencie ich urodzenia. W 2019 r. w wielkopolskim wartość współczynnika reprodukcji brutto wyniosła 0,746 (0,756 w 2018 r.), co przy założeniu stałego wzorca płodności z danego roku oznacza, że na 100 kobiet w wieku rozrodczym przypadało 75 żywo urodzonych córek (76 w 2018 r.). W kraju wskaźnik ten osiągnął poziom 0,690 (w 2018 r. 0,696). Wyższe wartości współczynnika reprodukcji brutto odnotowano na wsi, gdzie wyniósł on 0,773 w 2019 r. (0,781 w 2018 r.) wobec 0,720 w miastach (0,732 przed rokiem),

co oznacza, że przy takich samych warunkach płodności generacja matek w województwie wielkopolskim została zastąpiona przez mniejszą populację córek, która w miastach stanowiłaby 72,0% wyjściowej populacji matek, a na wsi 77,3%. W przekroju powiatów wartość współczynnika reprodukcji brutto wahała się od 0,616 w Kaliszu (w 2018 r. 0,698) do 0,932 w powiecie wolsztyńskim (0,841 przed rokiem).

W 2019 r. współczynnik dynamiki demograficznej w wielkopolskim wyniósł 1,094 (przed rokiem 1,104), czyli na każde 100 zgonów odnotowano 109 urodzeń żywych (110 w 2018 r.). W kraju przeciętnie wartość współczynnika wyniosła 0,915 (0,937 w 2018 r.). Współczynnik dynamiki demograficznej był wyższy na wsi, gdzie jego wartość wyniosła 1,263 wobec 0,970 w miastach (przed rokiem 1,261 wobec 0,990). W 2019 r. w 22 powiatach województwa wielkopolskiego poziom współczynnika dynamiki demograficznej przekraczał 1,00 (przed rokiem były to 24 jednostki). Najbardziej wyróżniał się powiat poznański, gdzie jego wartość wyniosła 1,700, tj. na 100 zgonów przypadało 170 urodzeń żywych (przed rokiem 171). Wysokie wartości zanotowano także w powiatach leszczyńskim i grodziskim, gdzie na 100 zgonów przypadało odpowiednio 139 i 135 urodzeń żywych (w 2018 r. 128 i 140 urodzeń żywych). Najniższą wartością współczynnika dynamiki demograficznej charakteryzował się Kalisz, gdzie w przeliczeniu na 100 zgonów przypadało 61 urodzeń żywych (wobec 70 przed rokiem).

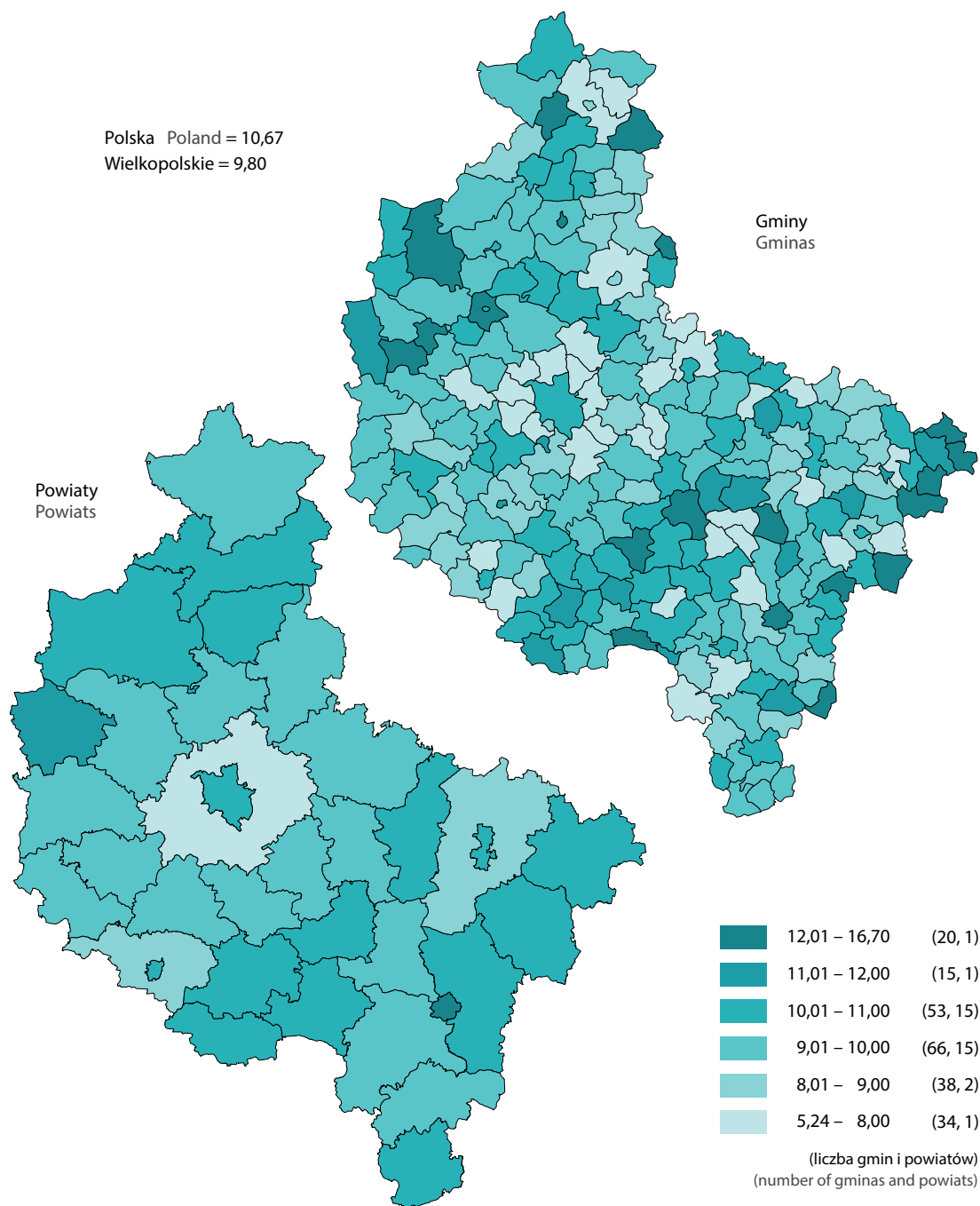
2.6. Umieralność

2.6. Mortality

W 2019 r. w województwie wielkopolskim zanotowano 34,3 tys. zgonów, tj. o 2,5% mniej niż przed rokiem. Współczynnik zgonów na 1000 ludności przeciętnie wyniósł 9,80 wobec 10,06 w 2018 r. W kraju natężenie zgonów było wyższe niż przeciętnie w województwie (10,67 wobec 10,78 przed rokiem). Wielkopolskie zajęło 4. lokatę, a województwami z najniższymi wskaźnikami zgonów były: podkarpackie (9,41), pomorskie (9,60) i małopolskie (9,69).

W przekroju terytorialnym najwyższą umieralność w 2019 r. odnotowano w Kaliszu, gdzie na 1000 ludności przypadło 13,16 zgonów (12,86 w 2018 r.), a także w powiatach międzychodzkiem (11,36 wobec 9,80 przed rokiem) i kolskim (10,88 wobec 11,38), natomiast najniższe natężenie zgonów zaobserwowano w powiecie poznańskim (7,47 wobec 7,68).

Mapa 14. Zgony na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.
 Map 14. Deaths per 1000 population by powiats and gminas in 2019

W wielkopolskim, podobnie jak w kraju, obserwuje się zjawisko nadumieralności mężczyzn. W przypadku mężczyzn wskaźnik zgonów w 2019 r. kształtował się na poziomie 10,49 (w kraju 11,39), natomiast wśród kobiet wyniósł on 9,15 (w kraju 10,01). Współczynniki umieralności mężczyzn były wyższe niż kobiet we wszystkich grupach wieku za wyjątkiem grupy od 5 do 9 lat. Szczególnie wysoka nadumieralność mężczyzn występuje w grupie wieku 30–34 lat. W 2019 r. w tej grupie wieku natężenie zgonów

mężczyzn 3,7-krotnie przekraczało natężenie zgonów wśród kobiet. Nieco ponad 3-krotnie większy współczynnik umieralności wystąpił wśród mężczyzn w przedziale wieku 35–39 i 25–29. Wysoki poziom wskaźnika (2,8–2,6 razy wyższy) utrzymywał się w grupie mężczyzn w wieku 40–44, 45–49 oraz 20–24 lat.

Wiek środkowy osoby zmarłej w 2019 r. wyniósł 75,5 lat i był niższy niż przed rokiem (76,2 lat). W kraju mediana wieku zmarłych ukształtowała się na poziomie 76,9 lat wobec 77,2 lat w 2018 r. Wiek środkowy zmarłych kobiet (81,6 lat) był o prawie 11 lat wyższy niż mężczyzn (70,9 lat). Mediana wieku zmarłej ludności miejskiej była wyższa o 0,8 roku niż wiejskiej (75,9 lat wobec 75,1 lat).

W 2019 r. zarejestrowano 120 zgonów niemowląt, tj. o 38 mniej niż przed rokiem. Współczynnik liczony na 1000 urodzeń żywych wyniósł 3,20 i był niższy od notowanego w 2018 r. (4,07), przy przeciętnej wartości dla kraju 3,77 (wobec 3,85 przed rokiem).

Częściej umierali chłopcy (3,22 na 1000 urodzeń żywych wobec 3,19 w przypadku dziewczynek; w 2018 r. 4,83 wobec 3,28), więcej zgonów niemowląt odnotowano w miastach (średnio 3,23 zgony na 1000 urodzeń żywych wobec 3,17 na wsi; w 2018 r. 3,52 wobec 4,67). W 2019 r. stosunkowo największe natężenie zgonów wśród niemowląt wystąpiło w powiatach grodziskim (7,62 wobec 4,39 w 2018 r.) złotowskim (7,39 wobec 5,71) oraz leszczyńskim (6,14 wobec 1,56), a najmniejsze w powiatach szamotulskim (1,03 wobec 8,03 w 2018 r.) i kolskim (1,24 wobec 7,95). Jedynym powiatem, w którym nie odnotowano zgonów niemowląt w 2019 r. był czarnkowsko-trzcianecki.

W 2019 r. z ogólnej liczby zmarłych niemowląt 70,8% zmarło przed ukończeniem pierwszego miesiąca życia (w okresie noworodkowym), w tym 55,8% wszystkich przypadków w okresie pierwszego tygodnia życia (w ubiegłym roku odpowiednio 76,6% i 58,9%). Najwięcej zgonów niemowląt dotyczyło tych, których waga wynosiła poniżej 2500 g – 70,8%, w tym 28,3% niemowląt ważyło poniżej 1000 g (wobec 70,3% i 46,2% w 2018 r.).

2.7. Zgony według przyczyn

2.7. Deaths by causes

Do najczęstszych przyczyn zgonów (według Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych – X Rewizja) w województwie wielkopolskim należą choroby układu krążenia oraz nowotwory. W 2018 r. choroby układu krążenia doprowadziły do 35,9% zgonów (rok wcześniej do 35,5%), a ich liczebność w stosunku do 2017 r. zwiększyła się o 6,8%. W przeliczeniu na 10 tys. ludności przypadało 36,1 zgonów spowodowanych tą przyczyną (34,5 zgonów wśród mężczyzn i 37,7 w grupie kobiet; w 2017 r. odpowiednio: 33,9, 32,4 i 35,3). Wielkopolskie na tle innych województw charakteryzowało się najniższym wskaźnikiem umieralności w następstwie chorób układu krążenia, zajmując 1. lokatę przed warmińsko-mazurskim (37,7), mazowieckim (37,8) i kujawsko-pomorskim (39,5), przy przeciętnym poziomie współczynnika w kraju równym 43,7 (w 2017 r. 43,5). Częściej niż przeciętnie w województwie choroby układu krążenia były przyczyną zgonów m.in. w powiatach: rawickim (48,7 zgonów na 10 tys. ludności wobec 42,2 zgony w 2017 r.), ostrzeszowskim (48,7 wobec 42,4), jarocińskim (47,5 wobec 41,4), krotoszyńskim (46,9 wobec 42,6), słupeckim (46,2 wobec 37,0), gostyńskim (43,5 wobec 37,1) oraz pleszewskim (42,8 wobec 43,0). Umieralność z powodu chorób układu krążenia jest zróżnicowana ze względu na wiek. W 2018 r. wśród osób starszych (w wieku 65 lat i więcej) choroby te stanowiły przyczynę 40,7% wszystkich zgonów, natomiast wśród osób w wieku poniżej 65 lat – 21,1% (w 2017 r. odpowiednio 41,0% i 19,7%).

Odsetek zgonów wskutek chorób nowotworowych w 2018 r. ukształtował się na poziomie 28,4% (28,6% w 2017 r.), a ich liczba w ciągu roku wzrosła o 5,0%. Na 10 tys. ludności przypadało przeciętnie 28,6 zgonów wywołanych tą przyczyną (w 2017 r. 27,3). Wśród mężczyzn wskaźnik był wyższy i wyniósł 31,6 zgonów wobec 25,7 zgonów wśród kobiet (w 2017 r. 31,0 wobec 23,7). W kraju wskutek choroby nowotworowej zanotowano średnio 28,4 zgonów na 10 tys. ludności (w 2017 r. 27,8). W przekroju terytorialnym w 2018 r. największe natężenie zgonów spowodowanych chorobą nowotworową wystąpiło w Koninie (37,2 zgonów na 10 tys. ludności wobec 28,9 w 2017 r.), powiecie pilskim (32,9 wobec 28,5), ostrowskim (32,5 wobec 29,0) oraz w Poznaniu (32,5 wobec 31,7) natomiast najmniejsze w powiatach konińskim

(22,3 wobec 23,2) oraz poznańskim (22,5 wobec 21,8). W 2018 r. w choroby nowotworowe stanowiły przyczynę ponad jednej trzeciej wszystkich zgonów w grupie wieku poniżej 65 lat (33,6% wobec 34,4% w 2016 r.). W grupie osób starszych, tj. powyżej 65 roku życia zanotowano większy udział zgonów spowodowanych tą przyczyną (26,7% wobec 26,5% w 2017 r.).

Liczba zgonów spowodowanych chorobami układu oddechowego wzrosła w skali roku o 10,9% do poziomu 2,5 tys. Dotyczyło to zwłaszcza mężczyzn, dla których wzrost wyniósł 13,5% wobec 7,8% w grupie kobiet. Odsetek zgonów z tej przyczyny w ciągu roku zwiększył się o 0,3 p.proc. do 7,0%.

Zwiększyła się również liczba zgonów, których przyczyną były choroby układu trawiennego (wzrost o 11,6%), a ich udział w ogólnej liczbie zgonów wzrósł nieznacznie z 3,3% do 3,5%.

W 2018 r. najczęstszymi przyczynami zgonów niemowląt były stany rozpoczynające się w okresie okołoporodowym, tzn. powstające w trakcie trwania ciąży i w okresie pierwszych 6 dni życia noworodka (51,3% ogólnej liczby zgonów niemowląt) oraz wady rozwojowe wrodzone (44,9%). W 2017 r. odsetki te wyniosły odpowiednio 46,2% i 43,6%.

2.8. Przyrost naturalny

2.8. Natural increase

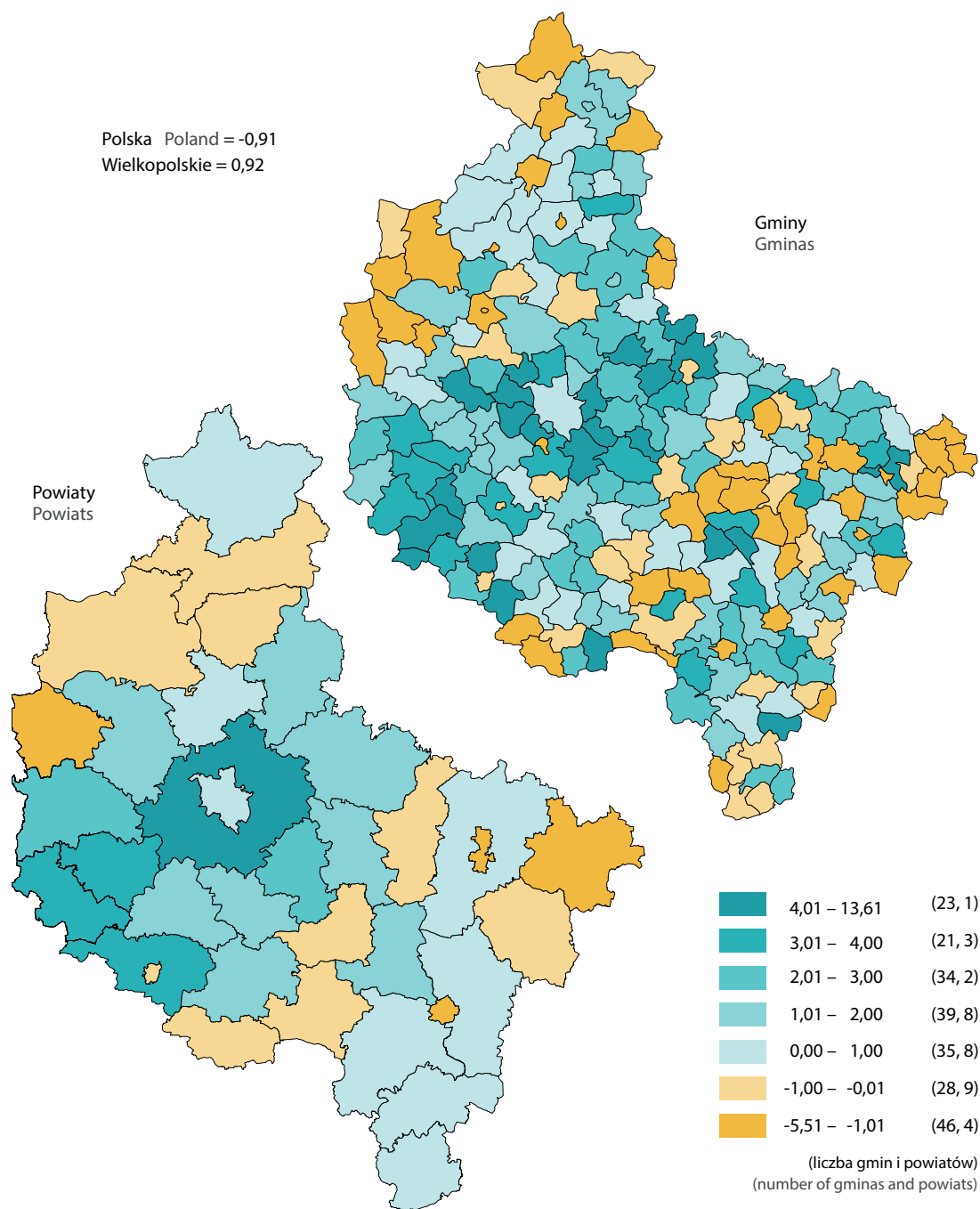
Wynik uwarunkowań oddziałujących na poziom urodzeń i zgonów znajduje odzwierciedlenie w wartości przyrostu naturalnego, który stanowi podstawowy czynnik wpływający na sytuację demograficzną.

Tablica 12. Przyrost naturalny w 2019 r.
Table 12. Natural increase in 2019

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
W liczbach bezwzględnych In absolute numbers			
Ogółem Total	3206	-595	3801
Mężczyźni Males	1433	-158	1591
Kobiety Females	1773	-437	2210
Na 1000 ludności Per 1000 population			
Ogółem Total	0,92	-0,31	2,37
Mężczyźni Males	0,84	-0,18	1,99
Kobiety Females	0,99	-0,44	2,75

W wyniku spadku liczby urodzeń i wzrostu liczby zgonów, w 2019 r. w wielkopolskim zaobserwowano niższy niż przed rokiem przyrost naturalny. Współczynnik przyrostu naturalnego ogółem w przeliczeniu na 1000 ludności wyniósł +0,92 wobec +1,05 w 2018 r. Oznacza to, że na każde 100 tys. ludności województwa przybyły 92 osoby. W miastach ubytek ludności pogłębił się (z -0,11 do -0,31), natomiast na wsi współczynnik przyrostu naturalnego obniżył się, ale pozostał dodatni (z +2,43 do +2,37). Na tle innych województw wielkopolskie zajmowało 3. miejsce, a najwyższy przyrost ludności zaobserwowano w pomorskim (+1,54) i małopolskim (+1,16).

Mapa 15. Przyrost naturalny na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.
 Map 15. Natural increase per 1000 population by powiats and gminas in 2019

W 2019 r. w większości powiatów przyrost naturalny był dodatni, a największy obserwowano w powiatach: poznańskim (gdzie współczynnik wyniósł +5,23 wobec +5,47 w 2018 r.), wolsztyńskim (+3,33 wobec +3,89) i grodziskim (+3,29 wobec +3,79). Ujemne wartości współczynnik przyrostu naturalnego przyjął w 13 powiatach (przed rokiem w 10), a najniższe odnotowano w Kaliszu (-5,11 wobec -3,89 w 2018 r.), Koninie (-2,37 wobec -2,51) oraz powiecie międzychodzkim, gdzie wobec dodatniej wartości przed rokiem (1,14) w 2019 odnotowano ubytek (-1,87).

Obraz znacznie bardziej zróżnicowany ujawnia się przy analizowaniu przyrostu naturalnego w przekroju gminnym. W gminach miejskich przeciętna wartość współczynnika w 2019 r. wynosiła -0,74 (wobec -0,50 w 2018 r.), wahając się między -5,11 w Kaliszu a +2,79 w Luboniu (powiat poznański). Dla gmin miejsko-wiejskich średnia wartość współczynnika była dodatnia i kształtowała się na poziomie +1,27 (w 2018 r. +1,47), przy czym wartości rozkładały się między -5,50 w gminie Dobra (powiat turecki) a +10,59 w Kórniku (poznański). Ponadto w 2019 r. w 3 gminach miejsko-wiejskich: Golina w powiecie konińskim, Jarocin w powiecie jarocińskim i Osieczna w leszczyńskim zarejestrowano taką samą liczbę urodzeń żywych i zgonów. Duże zróżnicowanie wartości współczynnik przyrostu naturalnego przyjmował w gminach wiejskich (średnia +2,56 wobec +2,47 w 2018 r.). Najniżej kształtował się w gminach: Tarnówka w powiecie złotowskim (-6,88), Obrzycko – w szamotulskim (-5,78) i Chodów – w kolskim (-5,25), natomiast najwyższe wartości odnotowano w gminach powiatu poznańskiego: Komorniki (+13,61), Kleszczewo (+8,61) i Dopiewo (+7,88).

Rozdział 3

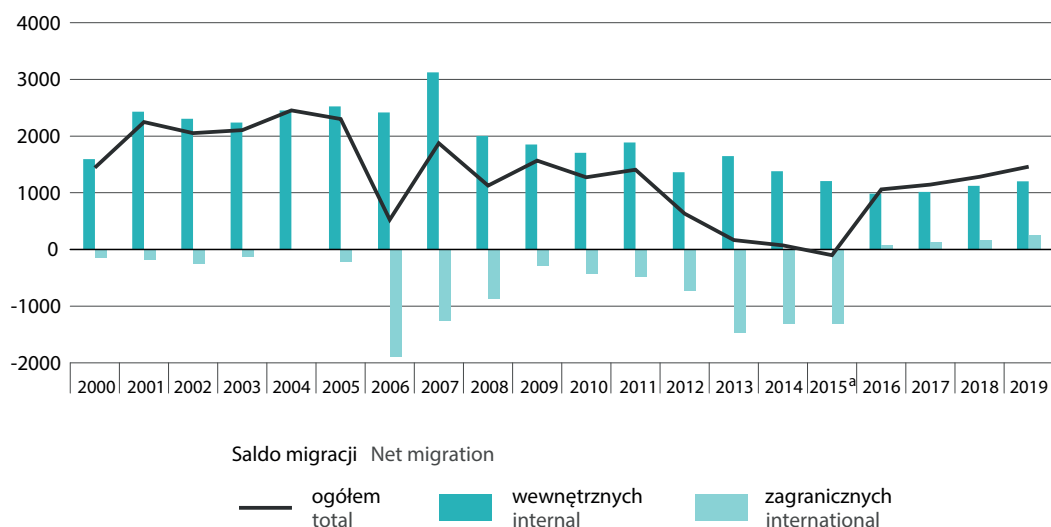
Chapter 3

Migracje ludności

Migration of population

Przemieszczenia ludności związane ze zmianą miejsca zamieszkania są istotnym czynnikiem wpływającym na sytuację demograficzną danego regionu. Migracje, zarówno wewnętrzne – rozpatrywane w skali kraju oraz województwa – jak i zagraniczne, rzutują na kształtowanie się liczby ludności, gęstości zaludnienia, struktury według wieku oraz płci. Te procesy ludnościowe implikują kolejne, takie jak zawieranie małżeństw czy przyrost naturalny. Końcowy wynik ilościowy procesów migracyjnych dla danej populacji wyrażany jest za pomocą salda migracji, czyli różnicy pomiędzy napływem i odpływem ludności.

Wykres 17. Saldo migracji ludności
Chart 17. Net migration of population

a Do obliczenia salda migracji wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r.
a To calculate net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used.

W województwie wielkopolskim od kilkunastu lat (za wyjątkiem 2015 r.) obserwuje się dodatnie saldo migracji ludności – liczba zameldowań na pobyt stały przewyższa liczbę wymeldowań z pobytu stałego, przy czym w ruchu wewnętrznym saldo migracji jest dodatnie, a w zagranicznym niemal przez cały okres ujemne (do 2015 r.; od 2016 r. notuje się saldo migracji utrzymujące się na niewielkim dodatnim poziomie).

W 2019 r. w wielkopolskim ogólne saldo migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosło +0,42 (wobec +0,37 w 2018 r.). W miastach odnotowano ubytek ludności na poziomie -3,52, natomiast na wsi przyrost +5,07 (przed rokiem odpowiednio -3,28 i +4,72). W skali kraju współczynniki salda migracji na pobyt stały odzwierciedlały podobny charakter i kierunek przepływów migracyjnych – niewielkie dodatnie saldo ogółem (+0,16 wobec +0,09 w 2018 r.), ubytek wędrownkowy na obszarach miast (-1,10 wobec -1,13), a przyrost migracyjny na terenach wiejskich (+2,06 wobec +1,94).

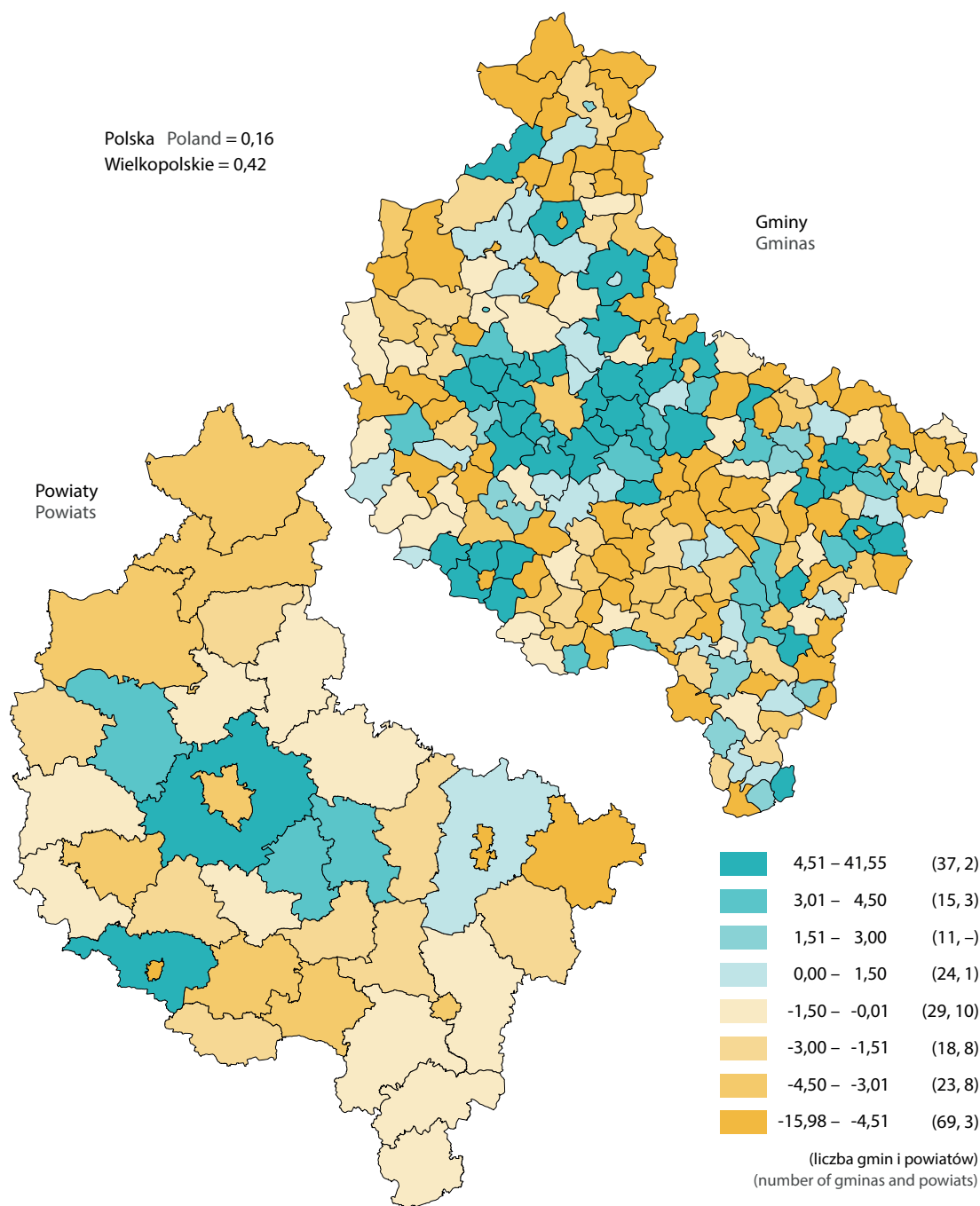
Tablica 13. Migracje wewnętrzne i zagraniczne ludności na pobyt stały w 2019 r.
Table 13. Internal and international migration of population for permanent residence in 2019

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas	Ogółem Total	Miasta Urban areas	Wieś Rural areas
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers			na 1000 ludności per 1000 population		
Napływ Inflow						
Ogółem Total	48996	20614	28382	14,02	10,89	17,71
Z miast From urban areas	27921	9163	18758	7,99	4,84	11,70
Ze wsi From rural areas	20063	10802	9261	5,74	5,71	5,78
Z zagranicy From abroad	1012	649	363	0,29	0,34	0,23
Odpływ Outflow						
Ogółem Total	47536	27274	20262	13,60	14,41	12,64
Do miast To urban areas	20238	9036	11202	5,79	4,77	6,99
Na wieś To rural areas	26543	17700	8843	7,59	9,35	5,52
Za zagranicę Abroad	755	538	217	0,22	0,28	0,14
Saldo migracji Net migration						
Ogółem Total	1460	-6660	8120	0,42	-3,52	5,07
Wewnętrznych Internal	1203	-6771	7974	0,34	-3,58	4,97
Zagranicznych International	257	111	146	0,07	0,06	0,09

Większość gmin charakteryzowała się ujemnym saldem migracji na pobyt stały. W 2019 r. przyrost liczby ludności stwierdzono w 83 spośród 226 gmin regionu. Gminy te były zlokalizowane przede wszystkim w pobliżu stolicy województwa, ale także wokół Gniezna, Leszna i Turku. Najwyższe dodatnie saldo migracji w przeliczeniu na 1000 ludności odnotowano w gminach powiatu poznańskiego: Dopiewo (+41,55 wobec +31,11 w 2018 r.), Kleszczewo (+40,96 wobec +44,38), Rokietnica (+40,38 wobec +42,65), Kórnik (+40,13 wobec +39,55), Tarnowo Podgórne (+31,30 wobec +28,08), Komorniki (+27,56 wobec +30,16) oraz w powiecie leszczyńskim w gminie Lipno (+27,26 wobec +19,05). Największe ubytki ludności zaobserwowano natomiast w gminach: Wysoka w powiecie pilskim (-15,98 wobec -10,51 w 2018 r.), Chodów w kolskim (-14,44 wobec -2,93) i Wapno w wągrowieckim (-14,07 wobec -3,01).

Mapa 16. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności według powiatów i gmin w 2019 r.

Map 16. Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population by powiats and gminas in 2019

3.1. Migracje wewnętrzne na pobyt stały

3.1. Internal migration for permanent residence

Większość przepływów migracyjnych – które określane są jako zmiany gminy zamieszkania lub przenoszenie się z terenów miejskich do wiejskich albo odwrotnie w ramach gminy miejsko-wiejskiej – dokonuje się w obrębie kraju w ramach migracji wewnętrznych.

W 2019 r. w województwie wielkopolskim w ruchu wewnętrznym napływ migracyjny objął 48,0 tys. osób i był o 4,7% większy niż przed rokiem. Odpływ migracyjny dotyczył w tym czasie 46,8 tys. osób i zwiększył się w tempie zbliżonym do wzrostu napływu. W miastach na pobyt stały zameldowało się 20,0 tys. osób, a na wsi – 28,0 tys. osób. Odpływ migracyjny z terenów miejskich dotyczył 26,7 tys. osób, z których 17,7 tys. wyprowadziło się na wieś. Ze wsi wymeldowało się w tym czasie 20,0 tys. osób, a 11,2 tys. spośród nich przeniosło się do miast. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym wyniosło +1203 osoby (wobec +1121 w 2018 r.), przy czym w miastach – ze względu na większy odpływ ludności – miało ono wartość ujemną (-6771), podobnie jak przed rokiem (-6319). W przeliczeniu na 1000 ludności współczynnik salda migracji wewnętrznej w wielkopolskim ukształtował się na poziomie +0,34 (wobec +0,32 w 2018 r.), w miastach przyjął on wartość ujemną -3,58, podczas gdy na wsi wyniósł +4,97 (przed rokiem było to odpowiednio -3,33 i +4,68). W 2019 r. – podobnie jak w latach poprzednich – oprócz wielkopolskiego, tylko cztery województwa, tj. mazowieckie, pomorskie, małopolskie i dolnośląskie charakteryzowały się napływem ludności większym od odpływu (współczynnik salda migracji na 1000 ludności wynosił dla nich odpowiednio: 2,92, 2,55, 1,74 i 1,45). Poza tym trzy z nich: mazowieckie, pomorskie i małopolskie wyróżniały się dodatnim saldem migracji zarówno dla miast, jak i dla wsi. Pozostałe 11 województw na skutek migracji wewnętrznych notowały ubytek liczby ludności (najwięcej mieszkańców utraciło lubelskie – około 3 osoby na 1000 ludności).

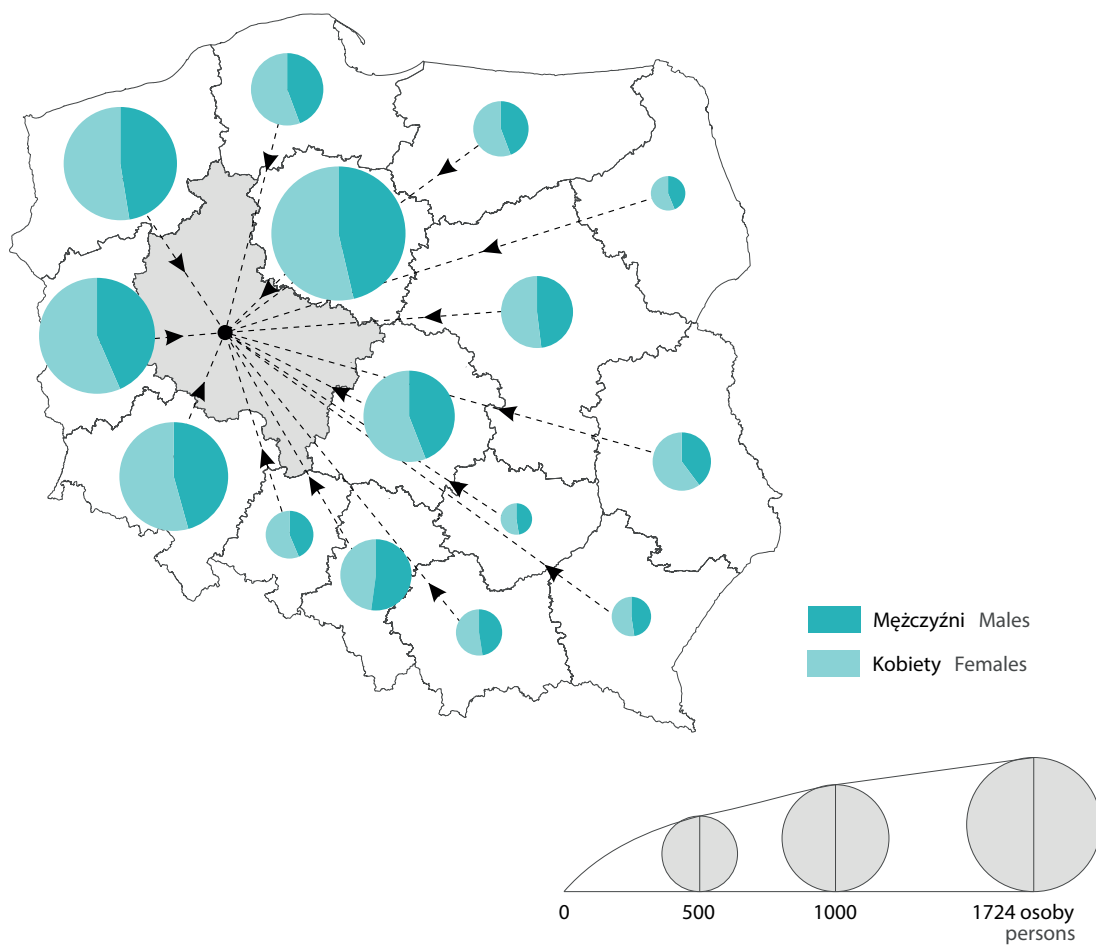
Najwięcej przemieszczeń migracyjnych (ponad 80%) dokonuje się w ramach województwa zamieszkania. Dla opuszczających wielkopolskie w 2019 r., podobnie jak w poprzednich latach, cel migracyjny najczęściej stanowiły województwa: dolnośląskie, mazowieckie, kujawsko-pomorskie i zachodniopomorskie. Do wielkopolskiego migrowali natomiast przede wszystkim mieszkańcy województw ościennych: kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, zachodniopomorskiego i dolnośląskiego.

Decyzję o zmianie miejsca zamieszkania nieco częściej podejmowały kobiety niż mężczyźni. W 2019 r. wśród osób meldowanych na pobyt stały w ruchu wewnętrznym (napływ) kobiety stanowiły 52,9%, a wśród wymeldowanych (odpływ) – 52,8%. Udziały te nie zmieniły się istotnie w porównaniu z 2018 r. (52,5% i 52,4%). Największa mobilność charakteryzuje osoby w wieku od 25 do 39 lat (migranci z tej grupy wieku w 2019 r. stanowili 43,2% ogółu przybywających i emigrujących w województwie wielkopolskim). W przypadku migracji międzywojewódzkich największy ruch zarejestrowano w tym samym przedziale wieku – udział migrantów w wieku 25–39 lat wyniósł 48,8%.

W 2019 r. największy napływ i odpływ migracyjny w ramach migracji wewnętrznych, podobnie jak przed rokiem, zanotowano w powiecie poznańskim (12573 wobec 5589 osób) oraz w Poznaniu (6181 wobec 8030). Stosunkowo duża była w tych powiatach także różnica między napływem a odpływem w ruchu wewnętrznym (odpowiednio +6984 i -1849). Saldo migracji liczone na 1000 ludności wyniosło w poznańskim +17,70, a w Poznaniu -3,45 (wobec odpowiednio +16,82 i -3,87 w 2018 r.). Do grupy powiatów o najniższych wartościach tego współczynnika (poza Poznaniem) należał Konin (-7,70 wobec -6,73 w 2018 r.), Leszno (-4,64 wobec -4,70), a także powiaty: kolski (-4,57 wobec -3,54), pilski (-4,32 wobec 3,04) i złotowski (-3,48 wobec -1,69). W ciągu roku zmniejszyła się liczba powiatów o dodatnim saldzie migracji – z 8 na 5. Powiatami o dodatnim saldzie migracji, liczonym na 1000 mieszkańców pozostały (oprócz poznańskiego): leszczyński (8,59 wobec 7,75 w 2018 r.), średzki (3,53 wobec 2,04), szamotulski (3,22 wobec 2,22) i wrzesiński (2,90 wobec 1,91). Natomiast powiatami, które w 2019 r. w stosunku do 2018 r. odnotowały zmianę salda z dodatniego na ujemny, były: koniński, jarociński i nowotomyski.

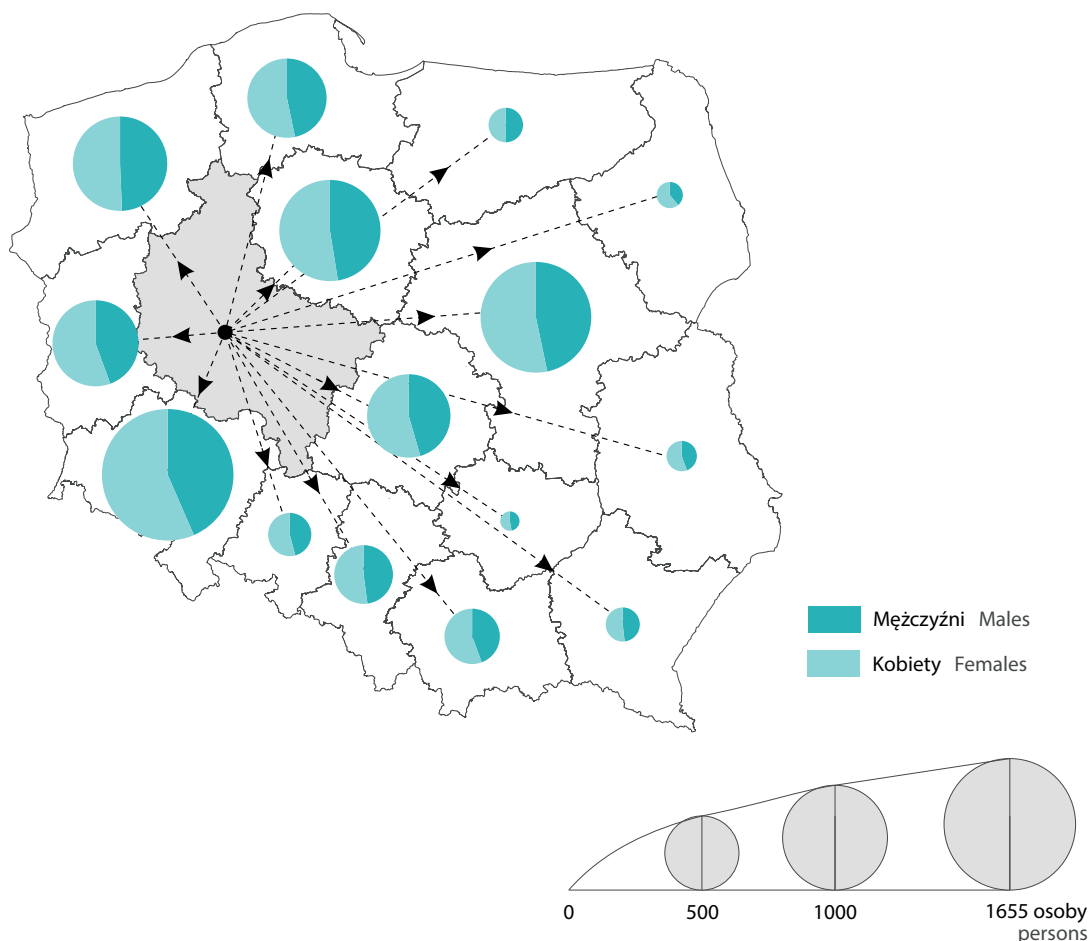
Mapa 17. Napływ migrantów z innych województw do województwa wielkopolskiego na pobyt stały według płci w 2019 r.

Map 17. Inflow of migrants from other voivodships to Wielkopolskie Voivodship for permanent residence by sex in 2019

Mapa 18. Odpływ migrantów z województwa wielkopolskiego do innych województw na pobyt stały według płci w 2019 r.

Map 18. Outflow of migrants from Wielkopolskie Voivodship to other voivodships for permanent residence by sex in 2019

Ruch migracyjny jest utożsamiany z poziomem atrakcyjności danego obszaru. Rozpatrując jego zróżnicowanie, warto zwrócić uwagę na proporcje salda migracji do ogólnego obrotu migracyjnego, gdyż wartości salda migracji mogą być takie same, zarówno w przypadku dużego napływu, jak i odpływu, a także znacznie mniejszej wielkości tych komponentów. Parametrem przedstawiającym ten stosunek jest wskaźnik atrakcyjności migracyjnej.

Wskaźnik atrakcyjności migracyjnej (miernik efektywności migracji) pokazuje relację pomiędzy obrotem wędrownym (sumą napływu i odpływu) a saldem migracji na pobyt stały (różnicą napływu i odpływu). Wartość wskaźnika zawiera się w przedziale od -1 do +1, przy czym im wskaźnik jest bliższy wartości +1, tym większą rolę odgrywa napływ, a mniejszą – odpływ ludności.

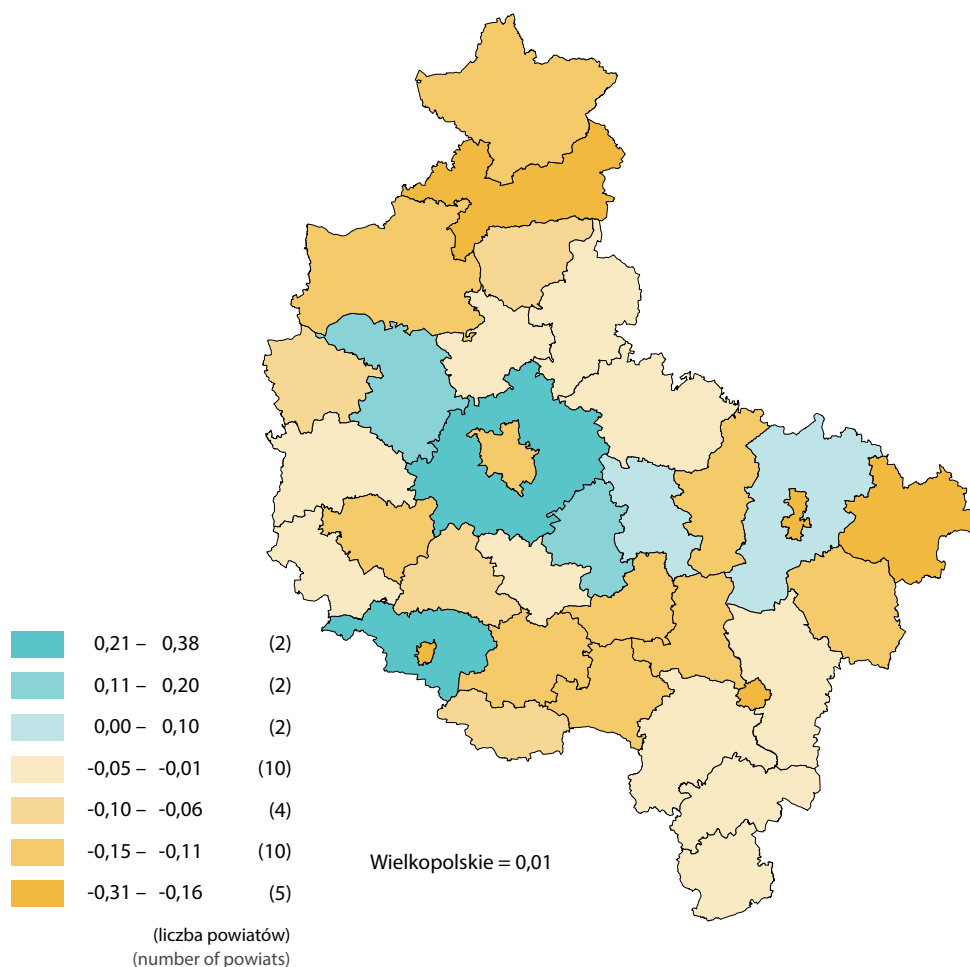
W 2019 r. wielkopolskie cechowało się wskaźnikiem na poziomie 0,01 (podobnie jak przed rokiem), co świadczyło o atrakcyjności województwa do zamieszkania (5. lokata w kraju). Najbardziej atrakcyjne dla migrantów było województwo mazowieckie – wartość miernika w 2019 r. i 2018 r. wynosiła 0,11.

Analizując wskaźnik efektywności migracji w ujęciu powiatowym, w 2019 r. najbardziej atrakcyjnymi terenami do zamieszkania były powiaty, dla których również współczynnik salda migracji na 1000 miesz-

kańców był dodatni, a mianowicie: poznański (0,38, podobnie w 2018 r.), leszczyński (0,26 wobec 0,25 w 2018 r.), średzki (0,14 wobec 0,08), szamotulski (0,11 wobec 0,08), wrzesiński (0,10 wobec 0,07). W porównaniu z 2018 r. atrakcyjność dla migrantów w tych jednostkach zwiększyła się. Iloraz salda migracji do jej obrotu, oscylujący blisko zera, ale nadal ujemny, zanotowano w powiecie konińskim (-0,00 wobec 0,01 przed rokiem), a także kaliskim (-0,01 wobec -0,03) i śremskim (-0,01 wobec -0,04), dla których jednak wskaźnik nieznacznie się poprawił.

Pozostałe powiaty mają charakter w dużym stopniu emigracyjny. Do powiatów o najniższej wartości miernika atrakcyjności migracyjnej zaliczono Konin (-0,31 wobec -0,30 w 2018 r.) i Leszno (-0,21, podobnie przed rokiem), które zajmowały podobne lokaty jak w 2018 r. Mniej atrakcyjne dla migrantów były również powiaty: pilski (-0,19 wobec -0,14 w 2018 r.), kolski (-0,18 wobec -0,17), Kalisz (-0,17 wobec -0,14), a także powiat czarnkowsko-trzcianecki (-0,15 wobec -0,12). W ciągu roku najbardziej na atrakcyjności migracyjnej zyskały powiaty: średzki i wolsztyński (w obu przypadkach miernik efektywności migracji zwiększył się o 0,05) oraz kępiński (wzrost o 0,04), natomiast najbardziej stracił grodziski (w stosunku do 2018 r. wskaźnik zmniejszył się o 0,13) oraz jarociński (spadek o 0,11). Poznań pod względem atrakcyjności migracyjnej znajdował się na 25. miejscu (z wartością miernika -0,13), tj. o 6 pozycji wyżej niż w 2018 r. (ze wskaźnikiem -0,16).

Mapa 19. Wskaźnik atrakcyjności migracyjnej według powiatów w 2019 r.
Map 19. Migration attractiveness index by powiats in 2019

3.2. Migracje zagraniczne na pobyt stały

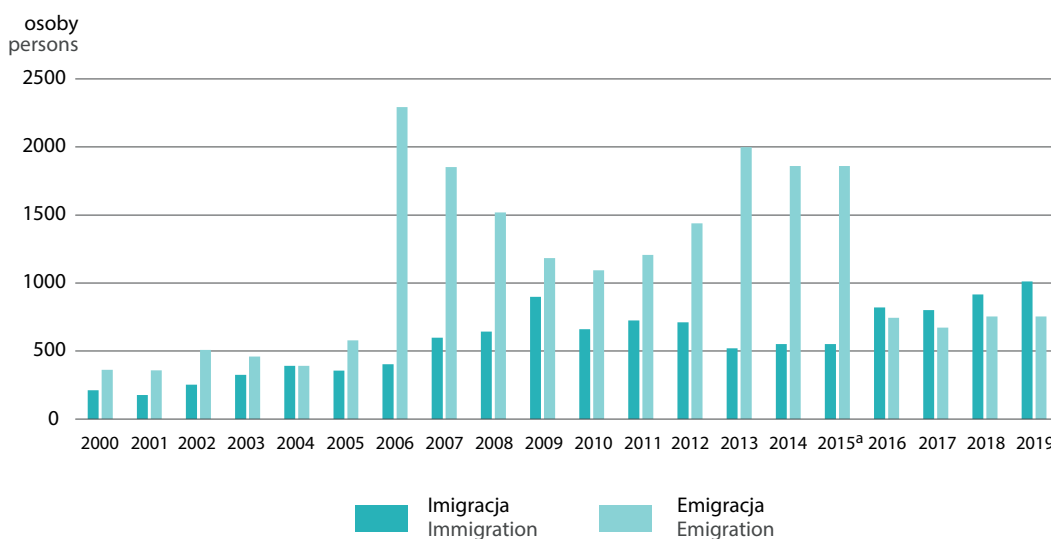
3.2. International migration for permanent residence

W aspekcie województwa wielkopolskiego migracje zagraniczne na pobyt stały można rozpatrywać jako emigracje mieszkańców województwa poza granice kraju oraz jako imigracje cudzoziemców z państw zewnętrznych do Polski, a w jej granicach do wielkopolskiego.

W 2019 r., podobnie jak przed rokiem, poza granicami Polski osiedliło się na stałe 755 mieszkańców województwa wielkopolskiego, natomiast z zagranicy przybyło tu 1012 osób (o 96 osób więcej niż w 2018 r.). Saldo migracji zagranicznej wyniosło +257 osób, przed rokiem różnica między liczbą imigrantów a emigrantów wynosiła +161 osób. Natężenie salda migracji zagranicznej na 1000 ludności wyniosło +0,07 w 2019 r. wobec +0,05 w roku poprzednim. W miastach wskaźnik był nieznacznie niższy i wyniósł +0,06, natomiast na wsi osiągnął wartość nieco wyższą +0,09 (w 2018 r. saldo migracji liczone na 1000 ludności w miastach i na wsi kształtowało się na poziomie podobnym do średniej wojewódzkiej).

Wykres 18. Migracje zagraniczne na pobyt stały w 2019 r.

Chart 18. International migration for permanent residence in 2019

a Dane dotyczą 2014 r.
a Data concern 2014.

Główne kierunki migracji zagranicznych nie ulegają zmianie, jednak ich natężenie przybiera różne rozmiary. W 2019 r. mieszkańcy województwa wielkopolskiego emigrowali przede wszystkim do Niemiec (30,9% ogółu emigrantów wobec 28,6% w 2018 r.) i Wielkiej Brytanii (28,5% wobec 30,7%). Wyjeżdżający z wielkopolskiego stosunkowo często wybierali także Holandię (11,3% wobec 10,3% przed rokiem), Irlandię (4,5%; wobec 4,8%), Belgię (4,1% wobec 1,9%), Francję (2,6% wobec 2,8%), Danię (2,3% wobec 1,5%), Szwecję (2,3% wobec 0,8%) i Norwegię (2,0% wobec 2,1%), a z krajów pozaeuropejskich – Stany Zjednoczone (2,8% wobec 2,6%).

W 2019 r. najwięcej osób z zagranicy do wielkopolskiego przybyło z Wielkiej Brytanii (25,4% ogólnej liczby imigrantów; 22,2% w 2018 r.) i Niemiec (17,1% wobec 17,9%), a następnie z Ukrainy (12,0% wobec 12,9%), Holandii (7,1% wobec 5,8%), a także Irlandii (5,7%, podobnie jak przed rokiem), Białorusi (3,5% wobec 4,4%) oraz Francji (2,7% wobec 2,6%).

Emigruje przede wszystkim ludność młoda – rodziny z dziećmi. W 2019 r. wśród wyjeżdżających na stałe zagranicę 64,5% stanowiły osoby w wieku produkcyjnym mobilnym (18–44 lata), a 14,4% – dzieci w wieku do 14 lat. Wśród liczby emigrantów niewielką przewagę posiadały kobiety (53,4%). Częściej emigro-

wali mieszkańcy miast (71,3%). W grupie imigrantów przeważali liczebnie mężczyźni (55,6%). Wśród ludności napływowej z zagranicy osoby w wieku do 44 lat stanowiły 82,0%.

3.3. Migracje na pobyt czasowy

3.3. Migration for temporary stay

Wśród migracji zależnych od czasu pobytu wyróżniamy migracje czasowe. W końcu 2019 r. w województwie wielkopolskim na pobyt czasowy ponad 3 miesiące zameldowanych było 43,8 tys. osób, a czasowo nieobecnych w miejscu stałego zameldowania było 42,9 tys. osób. W porównaniu z 2018 r. odnotowano spadek zarówno liczby osób, które zameldowały się na pobyt czasowy ponad 3 miesiące (o 1,9% mniej), jak i liczby osób czasowo nieobecnych (o 2,2% mniej). Saldo wewnętrznych migracji na pobyt czasowy pozostało dodatnie i kształtowało się na poziomie +921, tj. wyższym niż w 2018 r. (+823). W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców dawało to przeciętnie +3 osoby (o 1 osobę więcej niż przed rokiem). Odmiennie niż w przypadku migracji wewnętrznych na pobyt stały, saldo ruchu wędrownego na pobyt czasowy było dodatnie w miastach (+6737 osób) i ujemne na wsi (-5816 osób). Na 10 tys. mieszkańców miast przypadało średnio 147 zameldowanych na pobyt czasowy oraz 111 osób czasowo nieobecnych (na wsi odpowiednio 100 osób wobec 136 osób). Dodatkowo saldo migracji odnotowano w 14 z 35 powiatów województwa. Największą wartość salda wewnętrznych migracji na pobyt czasowy zaobserwowano w Poznaniu (+2941 osób), Lesznie (+ 465) i Kaliszu (+404), natomiast najmniejszą w powiecie konińskim (-496), złotowskim (-438) oraz kolskim (-406).

W końcu 2019 r. liczba ludności czasowo nieobecnej w województwie w związku z wyjazdem zagranicę wyniosła 4166 osób, tj. o 230 więcej niż w 2018 r., co w przeliczeniu na 10 tys. ludności dawało 12 osób (przed rokiem 11). Poza granicami kraju przebywało czasowo najwięcej emigrantów z powiatu tureckiego (105 osób czasowo nieobecnych na 10 tys. ludności wobec 103 w 2018 r.), a także z powiatu międzychodzkiego (66 osób, podobnie przed rokiem) i Kalisza (36 wobec 30). Z kolei liczba osób przybyłych z zagranicy na pobyt czasowy według stanu na koniec 2019 r. wyniosła 22053 osoby i zwiększyła się prawie o 40% w porównaniu z rokiem poprzednim. Przyjeżdżający z zagranicy na pobyt czasowy najchętniej wybierali Poznań (28,1% wobec 25,8% w 2018 r.), powiat poznański (11,5% wobec 12,5%) i kępiński (7,7% wobec 8,8%).

Rozdział 4

Chapter 4

Aktywność demograficzna

Demographic activity

Zestawienie wskaźników opisujących zjawiska demograficzne takie jak urodzenia i zgony oraz migracje wewnętrzne i zagraniczne, które decydują o stanie i zmianach liczby ludności, czyli o przyroście rzeczywistym, pozwala określić stopień aktywności demograficznej jednostek terytorialnych. Podstawę typologii demograficznej według J.W. Webba stanowią przyrost naturalny i saldo migracji stałej przeliczone na 1000 ludności. W zależności od znaku i wartości bezwzględnej obu współczynników klasyfikacja Webba wyróżnia osiem typów demograficznych (oznaczonych literami od A do H). Pierwsze cztery typy odnoszą się do jednostek aktywnych demograficznie, czyli zaludniających się w wyniku: przewagi przyrostu naturalnego nad ubytkiem migracyjnym (A), przyrostu migracyjnego i jeszcze większego przyrostu naturalnego (B), przyrostu naturalnego i jeszcze większego przyrostu migracyjnego (C) oraz przewagi przyrostu migracyjnego nad ubytkiem naturalnym (D). Cztery pozostałe typy oznaczają jednostki nieaktywne czyli wyludniające się wskutek: przewagi ubytku naturalnego nad przyrostem migracyjnym (E), ubytku migracyjnego i jeszcze większego ubytku naturalnego (F), ubytku naturalnego i jeszcze większego ubytku migracyjnego (G) oraz przewagi ubytku migracyjnego nad przyrostem naturalnym (H). W przypadku, gdy wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji stałej są równe lub gdy wartość jednego ze współczynników wynosi zero wprowadza się dodatkowe typy (przejściowe).

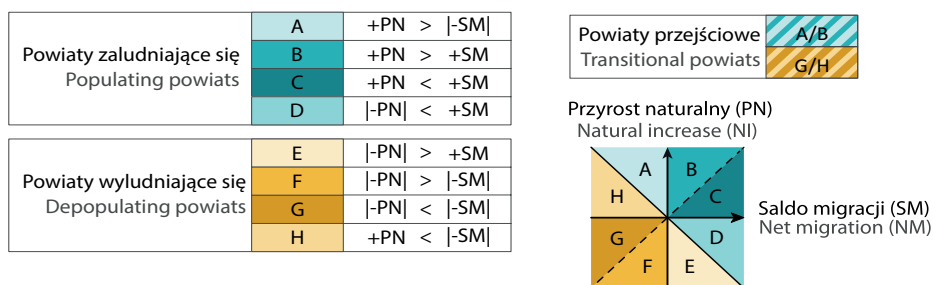
W 2019 r. województwo wielkopolskie, obok małopolskiego, mazowieckiego i pomorskiego, znalazło się w grupie województw określonych jako aktywne demograficznie i pozostało w typie B. Wzrost liczby ludności był tu konsekwencją dodatniego przyrostu naturalnego przewyższającego przyrost migracyjny. Znacznie bardziej złożony obraz aktywności demograficznej województwa ujawnia się w przekroju terytorialnym. W 2019 r. w grupie aktywnych demograficznie, czyli zaludniających się, znalazło się 13 powiatów, z czego w 6 wzrost zaludnienia nastąpił w wyniku zarówno dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego salda migracji (typ B lub C). Były to powiaty: koniński, leszczyński, poznański, szamotulski, średzki i wrzesiński. W 22 powiatach zmiany miały charakter regresywny, przy czym najmniej korzystna sytuacja wystąpiła w 13 z nich (typ F lub G), gdzie zarówno przyrost naturalny, jak i saldo migracji były ujemne. Takie parametry charakteryzowały m.in. 3 miasta na prawach powiatu – Kalisz, Konin i Leszno. Przewaga ubytku migracyjnego nad przyrostem naturalnym wystąpiła w 9 powiatach (typ H), w tym m.in. w Poznaniu. W porównaniu z 2015 r. 31 powiatów nie zmieniło swojego charakteru (20 z nich zachowały regresywny charakter, a 11 – progresywny), natomiast gnieźnieński i kaliski zmieniły swój charakter z depopulacyjnego na rozwojowy, a kościański i obornicki – z rozwojowego na depopulacyjny.

Porównując wyniki klasyfikacji metodą Webba, przeprowadzonej na podstawie skumulowanego przyrostu naturalnego i skumulowanego salda migracji dla lat 2015–2019, można zaobserwować, iż większość powiatów (blisko 60%) oraz połowa gmin była zakwalifikowana do jednostek nieaktywnych, czyli wyludniających się. Liczba powiatów charakteryzujących się ubytkiem ludności wyniosła 20, przy czym 8 powiatów zakwalifikowano do typów F i G. Najliczniej reprezentowany był typ H, do którego zakwalifikowano 12 powiatów (gostyński, jarociński, kępiński, krotoszyński, międzychodzki, ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, rawicki, złotowski oraz miasta Leszno i Poznań), gdzie ujemne saldo migracji nie było rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny. Do typu E, w którym ujemny przyrost naturalny nie był kompensowany przez dodatnie saldo migracji, nie zakwalifikował się żaden powiat. Do typu F, gdzie wystąpił ubytek migracyjny i jeszcze większy ubytek naturalny, zakwalifikował się tylko Kalisz. W 7 powiatach, odznaczających się ubytkiem naturalnym i jeszcze większym ubytkiem migracyjnym ludności, odnotowano typ G. W tej grupie obok Konina znalazły się powiaty: chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, kolski, pilski, słupecki i turecki. W większości powiatów wyludniających się najwyższy ubytek migracyjny ludności, jako skutek ruchu wędrownego obserwowany był w Koninie, gdzie

na 1000 ludności ubyły 42 osoby (9 w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego i 33 w wyniku migracji). Do grupy jednostek aktywnych demograficznie (typ A – D) zakwalifikowano 15 powiatów. Obszary o charakterze progresywnym koncentrowały się głównie w centralnej i południowo-zachodniej części województwa. Przewagę przyrostu naturalnego nad ubytkiem migracyjnym (typ A) odnotowano w 9 powiatach (gnieźnieńskim, grodziskim, kaliskim, kościańskim, nowotomyskim, obornickim, śremskim, wągrowieckim i wolsztyńskim). Dodatni przyrost naturalny jednocześnie z dodatnim saldem migracji (typ B i C) zaobserwowano w 6 powiatach (konińskim, leszczyńskim, poznańskim, szamotulskim, średzkim i wrzesińskim). Do typu D, gdzie występuje przewaga przyrostu migracyjnego nad ubytkiem naturalnym, nie został zakwalifikowany żaden z powiatów. Najlepsza sytuacja wystąpiła w powiecie poznańskim, gdzie na każdy 1000 ludności przybyło 110 osób (30 z tytułu przyrostu naturalnego i 80 z tytułu migracji).

Z analizy danych skumulowanych dla lat 2015–2019 na poziomie gmin wynika, że spośród 226 jednostek 112 było rozwojowych, w tym w 73 wartości obu omawianych miar były dodatnie (typ B i C). Największy przyrost ludności wystąpił w gminach koncentrujących się wokół Poznania, przede wszystkim w Komornikach, gdzie na 1000 ludności przybyło 229 osób na 1000 ludności (70 z tytułu przyrostu naturalnego i 159 z tytułu migracji), Dopiewie – 226 osób (odpowiednio 49 i 177), Kórniku – 222 osoby (odpowiednio 46 i 176), Rokietnicy – 219 osób (odpowiednio 49 i 177) i Kleszczewie – 213 osób (odpowiednio 50 i 163). Gmin o charakterze depopulacyjnym było 114, przy czym w 46 przyrost naturalny i saldo migracji były ujemne; najwięcej osób – 70 na 1000 ludności – ubyło w gminie wiejskiej Chodów w powiecie kolskim (22 z tytułu ubytku naturalnego i 48 z tytułu migracji).

Wykres 19. Typologia demograficzna powiatów według metody Webba w latach 2015–2019
Chart 19. Demographic typology of powiats by Webb's method in 2015–2019

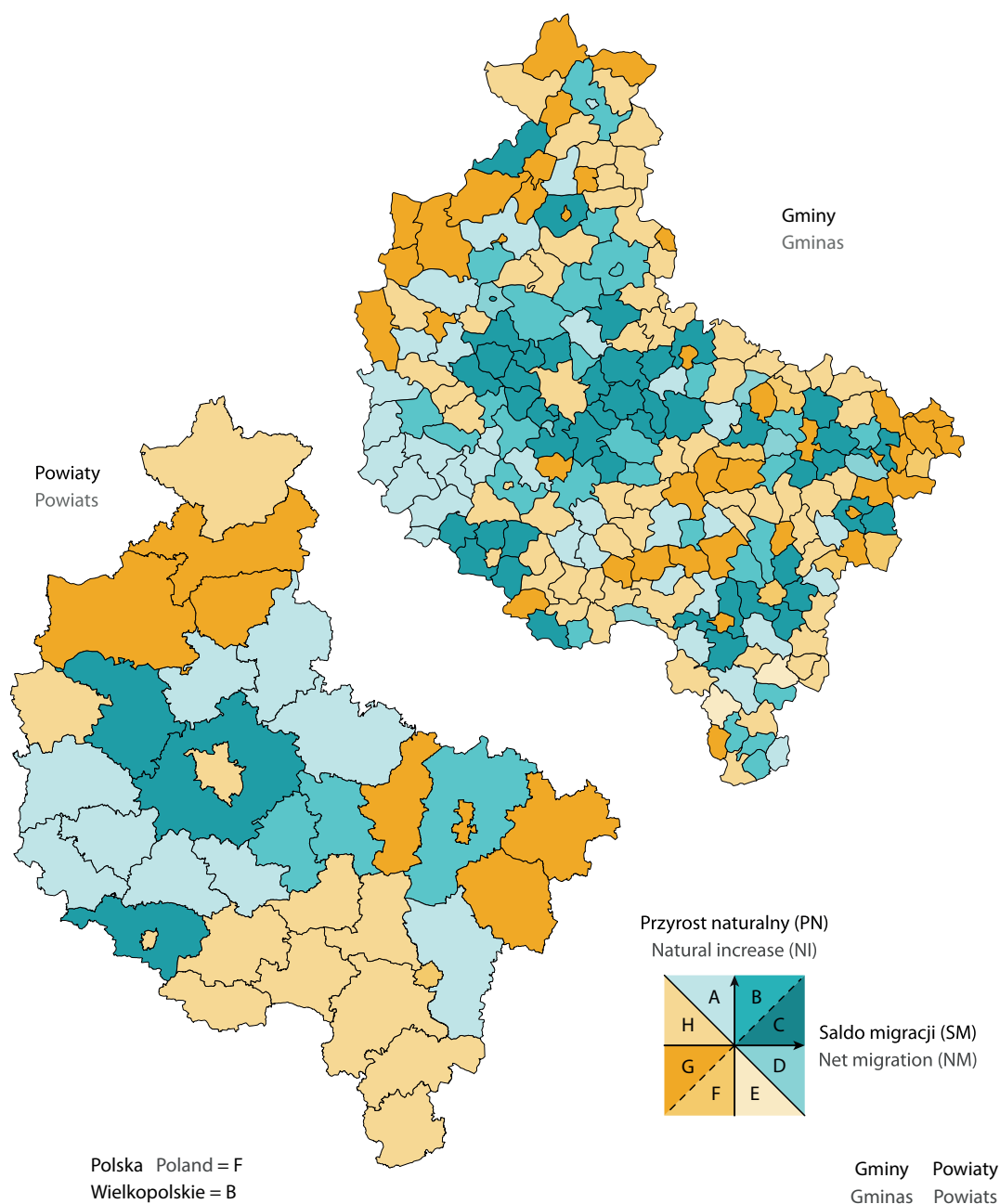

Powiaty Powiats	2015 ^a	2016	2017	2018	2019	2015–2019 ^b	
	typ type						PN SM
chodzieski	G	F	H	H	G	G	-2,18 -10,11
czarnkowsko-trzcianecki	H	G	H	G	G	G	-0,17 -12,01
gnieźnieński	H	A	A	A	A	A	6,32 -3,46
gostyński	H	H	A	H	H	H	10,15 -15,04
grodziski	A	A	B	A	A	A	20,61 -5,75
jarociński	H	H	H	H	G	H	3,23 -8,17
kaliski	H	B	B	G	A	A	3,40 -0,35
kępiński	H	A	H	A	H	H	5,76 -7,08
kolski	G	G	G	G	G	G	-9,27 -17,24
koniński	B	B	B	B	B	B	5,79 1,92
kościański	A	A	H	H	H	A	8,15 -7,98
krotoszyński	H	H	H	H	G	H	4,44 -13,67
leszczyński	C	C	C	C	C	C	16,73 33,25
międzychodzki	H	H	H	H	G	H	2,26 -11,91
nowotomyski	A	A	A	A/B	A	A	13,59 -1,42
obornicki	B	B	A/B	A	H	A	9,68 -2,18
ostrowski	H	A	A	G	H	H	3,11 -3,38
ostrzeszowski	H	A	A	G/H	H	H	1,56 -2,35
piłski	G	H	H	G	G	G	-0,17 -14,69
pleszewski	H	H	H	H	H	H	4,24 -9,88
poznański	C	C	C	C	C	C	29,67 79,88
rawicki	G	A	A	H	G	H	3,54 -7,93
słupecki	H	H	G	G	G	G	-0,45 -10,33
szamotulski	B	C	C	C	C	C	7,31 11,89
średzki	B	B	B	B	C	B	16,52 11,47
śremski	A	A	A	A	A	A	12,87 -3,98
turecki	G	G	H	G	G	G	-0,24 -9,70
wągrowiecki	A	A	A	H	A	A	8,65 -5,78
wolsztyński	A	A	A	A	A	A	16,65 -6,52
wrzesiński	B	A	B	C	C	B	7,40 5,47
złotowski	G	A	H	G	H	H	2,88 -13,84
Kalisz	F	F	F	F	F	F	-18,59 -12,84
Konin	G	G	G	G	G	G	-8,91 -32,73
Leszno	H	H	H	H	G	H	4,81 -18,78
Poznań	G	H	H	H	H	H	3,44 -16,94

a Do obliczenia ogólnego salda migracji w przypadku migracji zagranicznych przyjęto dane za 2014 r. b Typy wyznaczono na podstawie skumulowanego przyrostu naturalnego na 1000 ludności i skumulowanego salda migracji na 1000 ludności z lat 2015–2019.

a In calculating the total net migration in case of the international migration data for 2014 was adopted. b Types were calculated on the basis of accumulated natural increase per 1000 population and accumulated net migration per 1000 population from 2015–2019.

Mapa 20. Typologia demograficzna gmin i powiatów według metody Webba w latach 2015–2019
 Map 20. Demographic typology of gminas and powiats by Webb's method in 2015–2019

Jednostki zaludniające się Populating units	A	$+PN > -SM $	33	9
	B	$+PN > +SM$	28	3
	C	$+PN < +SM$	45	3
	D	$ -PN < +SM$	6	–
Jednostki wyludniające się Depopulating units	E	$ -PN > +SM$	2	–
	F	$ -PN > -SM $	6	1
	G	$ -PN < -SM $	40	7
	H	$+PN < -SM $	66	12

Uwagi metodologiczne

1. Dane opracowano na podstawie:

- 1) bilansów stanu i struktury **ludności** na terenie gminy. Bilanse ludności sporządza się dla okresów międzyspisowych w oparciu o wyniki ostatniego spisu powszechnego (z wyjątkiem danych dla 2010 r. – patrz ust. 3) przy uwzględnieniu zmian w danym okresie spowodowanych ruchem naturalnym (urodzenia, zgony) i migracjami ludności (zameldowania i wymeldowania z innych gmin i z zagranicy na pobyt stały oraz czasowy), a także przesunięciami adresowymi ludności z tytułu zmian administracyjnych (więcej – patrz ust. 2);
- 2) rejestrów Ministerstwa Cyfryzacji – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały oraz czasowy;
- 3) sprawozdawczości gmin – o migracjach wewnętrznych i zagranicznych na pobyt czasowy;
- 4) sprawozdawczości urzędów stanu cywilnego – o zarejestrowanych małżeństwach, urodzeniach i zgonach;
- 5) sprawozdawczości sądów okręgowych – o prawomocnie orzeczonych separacjach i rozwodach.

2. Informacje o liczbie i strukturze ludności prezentowane w tej publikacji opracowano według **krajowej definicji zamieszkania**. Oznacza to, że uwzględniane są migracje czasowe wewnętrzne, tj. różnica między liczbą osób, które czasowo wyjechały z gminy na ponad 3 miesiące (do 2005 r. – ponad 2 miesiące) do innego miejsca w kraju a liczbą osób przybyłych z innego miejsca w kraju na okres ponad 3 miesiące (do 2005 r. – ponad 2 miesiące). Do ludności gminy nie są zatem zaliczani imigranci przebywający w Polsce czasowo, natomiast są zaliczani stali mieszkańcy Polski przebywający czasowo za granicą (bez względu na okres ich czasowego przebywania/nieobecności).

3. Dane o ludności (według stanu w dniu 30 czerwca i 31 grudnia) oraz współczynniki demograficzne, a także przeliczenia na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.) opracowano – jeśli nie zaznaczono inaczej – przyjmując jako bazę wyjściową:

- dla lat 2000–2009 – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002 (dla lat 2000 i 2001 zastosowano podział administracyjny kraju obowiązujący w dniu 31 grudnia 2002 r.; dla pozostałych lat – każdorazowy podział administracyjny);
- od 2010 r. – wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, z tym że dla 2010 r. według podziału administracyjnego obowiązującego w dniu 31 grudnia 2011 r.

4. Dane o ruchu naturalnym ludności w podziale terytorialnym opracowano: małżeństwa – według miejsca zamieszkania męża przed ślubem, separacje i rozwody – według miejsca zamieszkania osoby wnoszącej powództwo, urodzenia – według miejsca zamieszkania matki noworodka, zgony – według miejsca zamieszkania osoby zmarłej.

5. Dane o małżeństwach uwzględniają związki małżeńskie zawarte w formie przewidzianej prawem w urzędach stanu cywilnego. Na mocy ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz. U. Nr 117, poz. 757) w urzędach stanu cywilnego rejestrowane są także małżeństwa podlegające prawu wewnętrznemu Kościoła lub Związku Wyznaniowego zawarte w obecności duchownego. Małżeństwo zawarte w tej formie podlega prawu polskiemu i pociąga za sobą takie same skutki cywilnoprawne, jak małżeństwo zawarte przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

Małżeństwa wyznaniowe mogą być zawierane jedynie w dziesięciu Kościołach i Związku Wyznaniowym: Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Polskokatolicki, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy.

6. Instytucja separacji została wprowadzona w Polsce 15 grudnia 1999 r. ustawą z dnia 21 maja 1999 r. (Dz. U. 1999 Nr 52, poz. 532).

W statystyce separacji jako kryterium podziału na województwa (powiaty, miasto i wieś) przyjęto województwo zamieszkania osoby wnoszącej powództwo o separację. W przypadku, gdy pozew wniosła osoba zamieszkała za granicą, separacja została zaliczona do województwa, w którym zamieszkiwał współmałżonek. W podziale terytorialnym nie uwzględniono przypadków, gdy małżonkowie w momencie wniesienia powództwa mieszkali za granicą.

7. Instytucja **rozwodów** została wprowadzona na terenie całego kraju w dniu 1 stycznia 1946 r. dekretem z dnia 25 września 1945 r. – Prawo małżeńskie (Dz. U. 1945 Nr 48, poz. 270). Przepisy prawa rodzinnego reguluje ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1964 Nr 9, poz. 59, z późn. zm.).

W statystyce rozwodów jako kryterium podziału na województwa (powiaty, miasto i wieś) przyjęto województwo zamieszkania w Polsce osoby wnoszącej powództwo o rozwód lub – w przypadku, gdy pozew wniosła osoba zamieszkała za granicą – rozwód został zaliczony do województwa, które stanowiło miejsce zamieszkania współmałżonka. W podziale terytorialnym nie uwzględniono przypadków, gdy małżonkowie w momencie wniesienia powództwa mieszkali za granicą.

8. Informacje o **urodzeniach i zgonach** (w tym zgonach niemowląt) prezentowane są według kryteriów definicji urodzenia i zgonu noworodka rekomendowanej przez Światową Organizację Zdrowia.

Przy opracowywaniu danych o **zgonach według przyczyn** przyjęto wyjściową przyczyną zgonów. Za przyczynę wyjściową uważa się chorobę stanowiącą początek okresu chorobowego, który doprowadził do zgonu, albo uraz czy zatrucie, w wyniku którego nastąpił zgon.

9. W sprawozdawczości statystycznej jako **urodzenia** pochodzące z roku sprawozdawczego przyjmuje się urodzenia, jakie miały miejsce na terenie Polski i zostały zarejestrowane przez Urząd Stanu Cywilnego w danym roku, w tym urodzenia, jakie miały miejsce w latach wcześniejszych (po 31 marca 2011 r., tj. po przeprowadzeniu NSP 2011), ale zostały zarejestrowane w roku sprawozdawczym.

Do 2014 r. źródłem danych o urodzeniu żywym i martwym był, wykorzystywany wtórnie przez statystykę publiczną, dokument Ministerstwa Zdrowia podstawowy dla akt stanu cywilnego „Pisemne zgłoszenie urodzenia dziecka”. Od 2015 r. źródłem danych medycznych o urodzeniu żywym jest dokument Ministerstwa Zdrowia „Karta urodzenia”, natomiast dane demograficzno-społeczne pochodzą z rejestru stanu cywilnego oraz rejestru PESEL.

10. W sprawozdawczości statystycznej jako **zgony** pochodzące z roku sprawozdawczego przyjmuje się fakty, które miały miejsce na terenie Polski i zostały zarejestrowane przez USC w danym roku, w tym zgony, jakie miały miejsce w latach wcześniejszych, ale zostały zarejestrowane w roku sprawozdawczym.

Źródłem danych o zgonie jest, wykorzystywany wtórnie przez statystykę publiczną, dokument Ministerstwa Zdrowia podstawowy dla akt stanu cywilnego „Karta zgonu” oraz dane z rejestru urzędu stanu cywilnego i – od 2015 r. – z rejestru PESEL.

11. Stopień urbanizacji (DEGURBA) służy do zaklasyfikowania lokalnych jednostek administracyjnych (w Polsce klasyfikacja oparta jest na podziale gminnym) do trzech grup jednostek: „miast”, „małych miast lub przedmieść” oraz „obszarów wiejskich”. Klasyfikowanie to oparte jest na pomiarze gęstości zaludnienia i ciągłości geograficznej (sąsiedztwa) w komórkach siatki o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa), a w tym celu wykorzystywana jest typologia oparta na siatce o poziomie rozdzielczości wynoszącym 1 km² (siatka kilometrowa) (typologia ta grupuje komórki siatki na „ośrodki miejskie”, „klastry miejskie” oraz „komórki siatki obszarów wiejskich”).

Poszczególne trzy typy lokalnych jednostek administracyjnych (LAU) są definiowane w następujący sposób:

- miasta (obszary gęsto zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których co najmniej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”;
- małe miasta i przedmieścia (obszary o średniej gęstości zaludnienia): lokalne jednostki administracyjne, w których poniżej 50% ludności mieszka w „ośrodkach miejskich”, jednocześnie poniżej 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”;

- obszary wiejskie (obszary słabo zaludnione): lokalne jednostki administracyjne, w których ponad 50% ludności mieszka w „komórkach siatki obszarów wiejskich”.

Pierwsze dwa typy lokalnych jednostek administracyjnych określane są łącznie w ramach tej klasyfikacji jako „obszary miejskie”.

12. Do przedstawienia procesów starzenia się społeczeństwa w podziale terytorialnym zastosowano tzw. **trójkąt Osanna**. Zbudowano go w układzie współrzędnych, którego osiami są boki trójkąta równobocznego charakteryzujące jedną z cech. Osie wyskalowane są od 0% do 100%. W przypadku analizy starzenia się społeczeństwa wykorzystano udziały ekonomicznych grup wieku w ludności ogółem danej jednostki terytorialnej. W efekcie charakter struktury wieku danej jednostki terytorialnej wyraża położenie odpowiadającego jej punktu, który znajduje się w miejscu przecięcia się trzech linii równoległych do trzech boków trójkąta. Trójkąt ten podzielono na sześć typów określających etapy rozwoju struktury wieku ludności. Jako kryterium podziału zastosowano przeciętne udziały poszczególnych grup wiekowych osób (położenie punktu wewnątrz trójkąta informuje o udziale poszczególnych grup wieku w ogólnej liczbie ludności). Typy wieku ludności pogrupowano klasyfikując powiaty według struktur wieku ludności jako młode demograficznie, stabilne demograficznie i starzejące się demograficznie.

13. Typologia demograficzna według J.W. Webba jest sposobem uporządkowania jednostek przestrzennych przy uwzględnieniu dwóch czynników rozwoju, tj. przyrostu naturalnego (PN) i salda migracji (SM).

Metoda Webba polega na zakwalifikowaniu badanej jednostki do jednego z ośmiu typów rozwoju ludności w zależności od znaku i wartości bezwzględnej przyrostu naturalnego oraz salda migracji na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności. Klasyfikacja Webba wyróżnia:

I. Typy rozwojowe (przyrost liczby ludności):

- typ A: $+PN > |-SM|$ – dodatni przyrost naturalny przewyższa ujemne saldo migracji,
- typ B: $+PN > +SM$ – dodatni przyrost naturalny jest wyższy od dodatniego salda migracji,
- typ C: $+PN < +SM$ – dodatni przyrost naturalny jest niższy od dodatniego salda migracji,
- typ D: $|-PN| < +SM$ – dodatnie saldo migracji z nadwyżką rekompensuje ujemny przyrost naturalny;

II. Typy regresyjne (spadek liczby ludności):

- typ E: $|-PN| > +SM$ – ujemny przyrost naturalny nie jest rekompensowany przez dodatnie saldo migracji,
- typ F: $|-PN| > |-SM|$ – ubytek liczby ludności powodowany jest w większym stopniu ujemnym przyrostem naturalnym niż ujemnym saldem migracji,
- typ G: $|-PN| < |-SM|$ – ubytek liczby ludności powodowany jest w większym stopniu ujemnym saldem migracji niż ujemnym przyrostem naturalnym,
- typ H: $+PN < |-SM|$ – ujemne saldo migracji nie jest rekompensowane przez dodatni przyrost naturalny.

W przypadku, gdy wartości bezwzględne współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji stałe są równe lub gdy wartość jednego ze współczynników wynosi zero wprowadza się dodatkowe typy (przejściowe).

Typ badanej jednostki określa się odczytując relację obu zmiennych przy wykorzystaniu układu współrzędnych (oraz dodatkowo wprowadzonych przekątnych), w którym oś rzędnych odpowiada wartościom współczynnika przyrostu naturalnego, a oś odciętych wartościom współczynnika salda migracji stałej w badanym okresie.

14. Współczynniki dotyczące ruchu naturalnego i migracji ludności w podziale terytorialnym obliczono jako iloraz liczby faktów określonego rodzaju i liczby ludności (według stanu w dniu 30 czerwca); do 2009 r. – zameldowanej na pobyt stały.

Współczynnik zgonów niemowląt jest liczony w odniesieniu do urodzeń żywych w tym samym okresie.

15. Liczby względne (wskaźniki, odsetki) obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.

16. Ze względu na elektroniczną technikę przetwarzania danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić od podanych wielkości „ogółem”.

17. Szerszy zakres informacji o ruchu naturalnym i migracjach ludności oraz dane o stanie i strukturze ludności dostępne są na stronie internetowej GUS <http://www.stat.gov.pl> → Banki i bazy danych – między innymi w bazie Demografia, w Banku Danych Lokalnych oraz w ramach Platformy Analitycznej SWAiD – Dziedzinowe Bazy Wiedzy – Demografia.

18. Szczegółowe informacje metodologiczne oraz pojęcia statystyczne opublikowane zostały w poniższych opracowaniach:

- Zeszyt metodologiczny – Ruch naturalny. Bilanse ludności,
- Zeszyt metodologiczny – Migracje ludności,
- Publikacja GUS „Trwanie życia w 2018 r.”,
- Publikacja GUS „Prognoza ludności na lata 2014–2050”,
- Rocznik Demograficzny 2019.

Methodological notes

1. Data were compiled on the basis of:

- 1) the balances of the size and structure of the **population** in a gmina. Population balances are compiled for periods between censuses on the basis of the last census (with the exception of data for 2010 – see item 3), taking into account changes in a given period connected with vital statistics (births, deaths) and migration of the population (registering and cancelling registration for permanent as well as temporary residence from other gminas and from abroad) as well as address changes of the population due to changes in the administrative division (more – see item 2);
- 2) the registers of the Ministry of Digital Affairs – on internal and international migration of population for permanent as well as temporary stay residence;
- 3) documentation of gminas regarding internal and international migration of population for temporary stay;
- 4) documentation of Civil Status Offices – regarding registered marriages, births and deaths;
- 5) documentation of regional courts – regarding legally valid decisions in actions for separations and divorces.

2. The data on the number and structure of population presented in this publication have been developed according to the **national definition of residence**. This means that includes internal migration for temporary stay, i.e. the difference between the number of persons who temporarily left the gmina for more than 3 months (until 2005 – more than 2 months) to another place in the country and the number of persons who arrived from somewhere else in the country for more than 3 months (until 2005 – more than 2 months). For the population of the gmina therefore are not counted immigrants staying in Poland temporarily, but are counted Polish permanent residents temporarily staying abroad (regardless of the period of their temporary presence/absence).

3. Data about population (as of 30th June and 31st December) as well as demographic rates and indicators per capita (per 1000 population etc.) were compiled – unless otherwise stated – on the basis:

- for 2000–2009 – of the results of the Population and Housing Census 2002 (for 2000 and 2001 there was applied the administrative division of the country obligatory as of 31st December 2002; for remaining years – on administrative division in force at a given moment);
- since 2010 – of the results of the Population and Housing Census 2011, for 2010 by the administrative division valid as of 31st December 2011.

4. Data regarding the **vital statistics** according to territorial division were compiled as follows: marriages – by the place of residence of the husband before the contract of the marriage, separations and divorces – by the place of residence of the person filling petition, births – by the place of residence of the new born child's mother, deaths – by the place of residence of the deceased.

5. The data on **marriages** refers to marriages contracted according to lawful rules at the civil status offices. On the basis of the Law dated 24th July 1998 (Journal of Laws No. 117, item 757) in the local civil status offices in Poland are registered all marriages, including those based on the internal law of the Churches or the Religious Associations. Marriages contracted (on the basis of canonic laws marriages) subordinate the civil Polish laws and induce due to the same civil and law consequences as marriages contracted in the local civil status offices.

The religious marriages may be contracted in the ten Churches and Religious Association: Kościół Katolicki, Polski Autokefaliczny Kościół Prawosławny, Kościół Ewangelicko-Augsburski, Kościół Ewangelicko-Reformowany, Kościół Ewangelicko-Metodystyczny, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Adwentystów Dnia Siódmego, Kościół Polskokatolicki, Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, Kościół Starokatolicki Mariawitów, Kościół Zielonoświątkowy.

6. Separations as a legal institution were introduced in Poland on 15th December 1999 on the basis of the Act of 21st May 1999 (Journal of Laws 1999 No. 52, item 532).

In the separation statistics, the voivodship of residence in Poland of a persons filing petition for separation has been taken as criterion of division by voivodships (powiats, urban areas, rural areas). In the case when separation is filed by a person residing abroad, the separation is recorded in the voivodship in which the spouse resides. Data exclude cases of separation adjudicated on the basis of petitions of spouses who both resided abroad at the moment of filing petition.

7. Divorces as a legal institution were introduced in Poland on 1st January 1946 on the basis of the Act of 25th September 1945 – Marriage Law (Journal of Laws 1945 No. 48, item 270). The family law is regulated by the Act of 25th February 1964 – Family and Tutelary Code (Journal of Laws 1964 No. 9, item 59, with later amendments).

In the divorce statistics, the voivodship of residence in Poland of a persons fling petition for a divorce has been taken as criterion of division by voivodships (powiats, urban areas, rural areas). In the case when a divorce is filed by a person residing abroad, it is included in the voivodship in which the spouse resides. Data by territorial division exclude cases of divorces adjudicated on the basis of petition of spouses who both resided abroad at the moment of filing petition.

8. Information on births and deaths (including infant deaths) is presented according to criteria of the definition of infant births and deaths recommended by the World Health Organization (WHO).

Compiling data on causes of deaths, an initial **cause of death** was assumed. An initial cause of death is defined as a disease that occurred at the beginning of an illness period and led to death or as an injury or poisoning that resulted in death.

9. All births which took place in Poland and were registered by civil status offices in the current year are included in statistical reporting for that year. It regards also children born after 31st March 2011 (i.e. after the reference day of population census), but registered in the reporting year.

Until 2014, "Notification of birth", the basic for civil status records document of the Ministry of Health, was the source of data on live birth and still birth. It was used secondarily by official statistics. Since 2015, medical data on live births have been supplied by the document of the Ministry of Health "Birth certificate". Sociodemographic data come from the civil status register and PESEL register.

10. All deaths registered by civil status offices in Poland during the current year are included in statistical reporting for that year, including the deaths which took place in the previous years, but were recorded in the reporting year.

Data on death are derived from the document of the Ministry of Health "Death certificate", which is the basic document for civil status records and is used secondarily by official statistics, as well as from the civil status register and – since 2015 – from PESEL register.

11. The degree of urbanization (DEGURBA) is used to classify local administrative units (in Poland the classification is based on a gmina division) into three groups of units: "cities", "towns or suburbs" and "rural areas". This classification is based on the measurement of population density and geographical contiguity (neighbourhood) in grid cells with a resolution level of 1 km² (kilometre grid), using a grid typology with a resolution level of 1 km² (kilometre grid) (this typology groups grid cells into "urban centres", "urban clusters" and "rural grid cells").

The three types of local administrative units (LAUs) are defined as follows:

- cities (densely populated areas): local administrative units where at least 50% of the population lives in "urban centres",
- towns and suburbs (intermediate density areas): local administrative units where less than 50% of the population lives in "urban centres", while less than 50% of the population lives in "rural grid cells",
- rural areas (thinly populated areas): local administrative units where more than 50% of the population lives in "rural grid cells".

The first two types of local administrative units are collectively referred to within this classification as "urban areas".

12. For presenting population ageing processes in a territorial division, the so-called **Osann triangle** was used. It was built in a coordinate system whose axes are sides of an equilateral triangle characterising one of the features. Axes were scaled from 0% to 100%. The shares of economic age groups in the total population of a given territorial unit were employed to analyse ageing population. As a result, the age profile of a given territorial unit is expressed by the position of its corresponding point which is located at the intersection of three lines parallel to the three sides of the triangle. This triangle is divided into six types defining the stages of development of the population age structure. The average shares of particular age groups were used as a criterion for the division (position of the point within the triangle informs about the share of each age groups in the total population). The age types of the population were grouped by powiats as demographically young, stable, and demographically ageing.

13. Typology of population change proposed by J.W. Webb is a way of ordering territorial units by taking into account two factors of development, i.e., natural increase (NI) and net migration (NM).

According to Webb's method, territorial units can be classified into one of eight types of population development depending on the sign and absolute value of natural increase and net migration for permanent residence per 1000 population. Webb's classification distinguishes:

I. Types of development (population growth):

- type A: $+NI > |-NM|$ – positive natural increase exceeds negative net migration,
- typ B: $+NI > +NM$ – positive natural increase exceeds positive net migration,
- typ C: $+NI < +NM$ – positive natural increase is lower than positive net migration,
- typ D: $|-NI| < +NM$ – positive net migration compensates for negative natural increase producing a net growth;

II. Types of regression (population decline):

- typ E: $|-NI| > +NM$ – negative natural increase is not compensated for by positive net migration,
- typ F: $|-NI| > |-NM|$ – population loss due to negative natural increase is large than caused by negative net migration,
- typ G: $|-NI| < |-NM|$ – population loss due to negative net migration is larger than that caused by negative natural increase,
- typ H: $+NI < |-NM|$ – negative net migration is not compensated for by positive natural increase.

If absolute values of the rate of natural increase and the rate of net migration for permanent residence are equal or when the value of one of the rates is zero – additional (transitional) types are introduced.

A given unit is classified into a particular type by identifying the relationship between both variables using a coordinate system (as well as additionally introduced diagonal lines), where the axis of ordinates corresponds to values of the rate of natural increase and the axis of abscissas – values of the rate of net migration for permanent residence in a given period.

14. Rates concerning vital statistics and migration of the population according to territorial division were calculated as the ratio of the number of defined events to the number of population actually residing given area (as of 30th June); to 2009 – registered for permanent residence.

The infant death rate is calculated in relation to live births in the same period.

15. Relative numbers (indices, percentages) are, as a rule, calculated on the basis of absolute data expressed with higher precision than that presented in the tables.

16. Due to the electronic mode of data processing, in some cases component totals may differ from the amount given in the "total" field.

17. More detailed information about the population, its structure, vital statistics and migration is available on the official website of Statistics Poland at <http://www.stat.gov.pl> → Databases – among

other things in the Demography database, in the Local Data Bank and in the Thematic Knowledge Databases of the SWAiD Analytical Platform.

18. Detailed methodological information and statistical concepts have been published in the following elaborations:

- Methodological book – Vital statistics. Population balances,
- Methodological book – Migration of population,
- Publication of the Statistics Poland „Life expectancy in 2018”,
- Publication of the Statistics Poland „Population projection 2014–2050”,
- Demographic Yearbook of Poland 2019.